

Forskjellen mellom falske og ekte nyheter

- En kvalitativ og kvantitativ analyse om hvordan unge voksne skiller mellom falske og ekte nyheter

Silje Hansen Haugland



Masteroppgave i Medievitenskap
Institutt for informasjons- og medievitenskap
Universitetet i Bergen
Våren 2019

Sammendrag

Denne masteroppgaven undersøker hvordan Nordmenn skiller mellom falske og ekte nyheter, samt hvordan en mindre gruppe Nordmenn, nemlig unge voksne skiller mellom falske og ekte nyheter. Oppgaven tar i bruk både spørreundersøkelse og intervju. Gjennom et åpent spørsmål i Norsk medborgerpanel bidrar oppgaven med en oversikt over Nordmenn sine meninger om skillet mellom falske og ekte nyheter. Videre brukes dybdeintervju for å få et dypere innblikk i hvordan unge voksne skiller mellom falske og ekte nyheter. Her skilles det mellom unge voksne med høy og lav nyhets- og mediekompetanse for å fremskaffe innsikt i hvor grensen mellom falsk og ekte nyheter går, og hvordan oppfatningen av slike grenser varierer mellom unge voksne med høy og lav nyhets- og mediekompetanse. Ofte kan skillet mellom falske nyheter og journalistikk være diffust, og det er derfor nødvendig å se nærmere på hva folk mener er journalistikk, og hva som ikke er journalistikk. Resultatene fra det åpne spørsmålet i Norsk medborgerpanel tyder på at Nordmenn skiller mellom falske og ekte nyheter ved at falske nyheter består av manipulasjon, rykter og løgn, mens ekte nyheter består av fakta og sannhet. Videre tyder resultatene fra dybdeintervjuene på at unge voksne med høy nyhets- og mediekompetanse tar i bruk ferdigheter innenfor nyhets- og mediekompetanse, som kildekritikk i deres nyhets hverdag. Unge voksne med lav nyhets- og mediekompetanse bruker ferdigheter innenfor nyhets- og mediekompetanse i mindre grad i deres nyhetshverdag. Unge voksne med høy nyhets- og mediekompetanse klarer i større grad å oppdage en falsk nyhet, enn unge voksne med lav nyhets- og mediekompetanse. Unge voksne med høy nyhets- og mediekompetanse og unge voksne med lav nyhets- og mediekompetanse skiller mellom falske og ekte nyheter på ulik måte.

Forord

Jeg vil først og fremst takke min veileder, Erik Knudsen, som har vært til stor hjelp under skrivingen av masteroppgaven. Takk for alle oppmuntrende ord, tilbakemeldinger og kunnskap. Jeg vil også takke informantene og respondentene som tok seg tid til å delta på intervju og svare på spørreundersøkelsen.

Jeg vil gi en stor takk til Marianne og Silje. Det har vært en glede å bli kjent med dere! Takk for gode tilbakemeldinger, latter og tårer. En stor takk gis også til mine medstudenter og lesesalskamerater.

Til slutt vil jeg takke mine venner, og spesielt mamma og pappa, som har støttet meg gjennom mine fem år som student.

Silje Hansen Haugland

Bergen, mai 2019.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Forord	3
Kapittel 1. Innledning	6
1.1 Oppgavens problemstilling	8
1.2. Oppgavens oppbygning.....	8
Kapittel 2. Teoretisk perspektiv.....	10
2.1 Begrepsavklaring	10
2.2 Falske nyheter	10
2.2.1 Historie og definisjon	11
2.2.2 Hvem produserer falske nyheter?	13
2.2.3 Tiltak for å hindre falske nyheter	13
2.2.4 Hvorfor er falske nyheter et problem?	14
2.2.5 Borgernes meninger om falske nyheter	15
2.3 Journalistikkens grenser	16
2.4 Mediekompetanse	20
2.1.4 Nyhetskompetanse	22
2.4.2 Nyhets-og mediekompetanse	22
2.5 Oppsummering av teori	25
Kapittel 3. Metode.....	27
3.1 Om metodisk triangulering.....	27
3.2 Semistrukturert intervju som metodevalg	28
3.2.1 Utvalg og rekruttering av informanter for intervju	29
3.2.2 Intervjuguide	31
3.2.3 Pilotstudie 1 og 2.....	35
3.2.4 Intervjuene	36
3.3 Spørreundersøkelse som metodevalg	36
3.3.1 Utforming av spørsmålet i spørreundersøkelsen	36
3.4 Analyse av datamateriale	37
3.4.1 Analyse av intervjuene	37
3.4.2 Analyse av spørreundersøkelsen	38
3.5 Kvalitetsvurdering av studien	38
3.5. 1 Relabilitet	38
3.5.2 Validitet	39
3.6 Etske vurderinger	40
3.6 1 Spørreundersøkelse	41
3.6.2 Intervju.....	41
Kapittel 4. Presentasjon av funn av kvantitativ studie	42
4.1 Medborgerpanelet	42
4.1.2 En ekte nyhet består av sannhet og en falsk nyhet består av løgn.....	43
4.1.3 Falske nyheter er å videreformidle rykter som om de var sannheter	46
Kapittel 5. Presentasjon av funn av kvalitativ studie.....	48
5.1. Informantenes nyhetsbruk.....	48

5.2 Hva er en nyhet og hva er ikke en nyhet?	50
5.2.1 Mediestudenter og sykepleierstudenter er enige i hva som er en ikke-nyhet, men har forskjellige meninger om hva som er en nyhet	51
5.3 Hva er det første informantene tenker når de hører ordet «falske nyheter»?	51
5.4 Sykepleierstudentene og mediestudentene sin erfaring med falske nyheter	53
5.5 Hvordan unngå å bli lurt av falske nyheter?	54
5.5.1 Sykepleierstudentene og mediestudentene har høy nyhets- og mediekompetanse når det gjelder hvordan man kan unngå å bli lurt av falske nyheter	55
5.6 Hvor går skillet mellom falske og ekte nyheter?	55
5.6.1 Skillet mellom falske og ekte nyheter er forskjellig for sykepleierstudentene og mediestudentene	57
5.7. Hvem har ansvaret for at folk blir feilinformert?	57
5.8 Hva kan gjøres for å unngå å bli feilinformert?	59
5.8.1 For å ikke bli feilinformert søker mediestudentene og sykepleierstudentene opp nyhetsartikkelen på flere steder	59
5.9. Informantenes meninger om falske nyhetsartikler	60
5.10 Hvordan vite om en artikkel er falsk	62
5.10.1 Sykepleierstudenter er mer usikre på hvordan de kan vite om en artikkel er falsk enn mediestudenter	63
5.11 Blogginlegg har mindre troverdighet som en nyhetsartikkel	64
5.12 Hvorfor mener informantene at artikkelen «I sommer kan du bli full på krone-is fra smirnoff som inneholder 37.5% alkohol» er verdt å dele?	64
5.13 Hva mener mediestudentene og sykepleierstudentene at journalistikk er?	65
5.13.1 Mediestudenter stiller høyere krav til journalister enn mediestudenter	66
5.14 Bruk av nyhets- og mediekompetanse i hverdagen	67
5.14.1 Mediestudenter bruker nyhets- og mediekompetanse i hverdagen i større grad enn sykepleierstudenter	69
Kapittel 6. Konklusjon	71
6.1 Spørreundersøkelse	71
6.2 Intervju	72
6.1 Videre forskning	75
Litteraturliste	76
Vedlegg	
Vedlegg 1.	
Vedlegg 2	
Vedlegg 4	

Kapittel 1. Innledning

Nyheter er noe folk flest leser hver dag og mye av nyhetene som blir konsumert er på internett. Etterhvert som nyhetsmediene har vokst seg større blir spørsmålet om hvordan borgere forstår nyheter og mediene enda viktigere. Det finnes utallige nyhetssider på internett og det kan derfor være vanskelig å luke ut artiklene som er falske. Økningen av feilinformasjon fremhever problemet falske nyheter har blitt, spesielt på internett og oppveksten av sosiale medier. World Economic Forum anser falske nyheter som et av samfunnets største problemer (2018).

Falske nyheter fikk et oppsving under presidentvalget i 2016, hvor Donald Trump brukt begrepet «falske nyheter» for å si seg uenig i nyhetsartikler skrevet om han selv. Ifølge Kalsnes (2018) består dette begrepet av nyheter som er fullstendig eller til dels falsk informasjon, som ser ut som nyheter med en intensjon om å mislede eller forvirre brukerne. I rapporten «Digital News Report 2018» var det 41 prosent av nordmenn som er bekymret for hva som er ekte og falsk informasjon når de leser nyheter på nett. Dette gir et grunnlag for å utforske skillet mellom ekte og falske nyheter, fordi Nordmenn opplever dette som et vanskelig skille. Mange mener at falske nyheter er blitt en uheldig kraft i nyhetsmediene på nett og kan ha konsekvenser for demokratiet (Nelson & Taneja, 2018). Troverdige nyhetskanaler har derfor blitt opptatt av økningen av falske nyheter og en rekke tiltak er blitt gjort for å hindre spredningen av falske nyheter. I 2017 ble nettsiden faktisk.no opprettet for å faktasjekke nyheter for å hindre at falske nyheter sprer seg. Nyhets- og mediekompetanse anses av flere forskere som et virkemiddel for å bekjempe spredningen av falske nyheter (Bulger & Davison, 2018). Nyhets- og mediekompetanse består av å være kritisk til nyheter man leser for å kunne delta i diskusjoner i samfunnet (Vraga & Tully, 2018), og nyhets- og mediekompetanse fremmer kritisk medieforståelse. Medietilsynet (2019) forklarer at kritisk medieforståelse er ferdigheter og kunnskaper som folk trenger for å ta informerte valg om medieinnhold. Nyhets- og mediekompetanse er altså nødvendig for å forstå mediene og for å kunne skille mellom falske og ekte nyheter.

Det finnes lite forskning på bruk av falske nyheter i Norge og særlig på hvordan unge voksne skiller mellom falske og ekte nyheter. I tillegg finnes det generelt lite kunnskap om hvordan nyhets- og mediekompetanse kan fremme hvordan folk skal finne ut av hva som er falske nyheter og skille dem fra ekte. Denne masteroppgaven har som mål å belyse dette. Forskjellen mellom falske og ekte nyheter er relevant å undersøke fordi det kan hjelpe oss å forstå hvilke grenser folk setter med tanke på hvor de selv mener grensen mellom falske og ekte nyheter går. For å kunne si noe om grenser mellom falske og ekte nyheter er det relevant å trekke inn journalistikkens grenser, nemlig hva som er journalistikk og hva som ikke er journalistikk. Journalistikkens grenser består av at journalister må forholde seg til faglige normer, som objektivitet, og dette gjøres ved å forsvare og vedlikeholde grenser som styrker journalisten autoritet (Tong, 2015). Hermida (2015) forklarer at journalistikk består av å fortelle fakta og skrive sannheten. Ifølge Hermida (2015) skal journalister reportere om det som er sant slik at de kan gi borgerne informasjonen de trenger for å være selvstyrende i samfunnet. Journalistikkens grenser er interessant å ta med i denne undersøkelsen for å se hva unge studenter mener er journalistikk, og ikke journalistikk, og hva de mener kreves for å være journalist.

Gjennom et åpent spørsmål i en landsomfattende spørreundersøkelse undersøker jeg hva nordmenn mener er forskjellen på falske og ekte nyheter, og hvordan folk oppfatter grensene mellom ekte og falske nyheter. Deretter flyttes oppmerksomheten fra nordmenn generelt, til dybdeintervjuer med unge studenter med høy og lav nyhets- og mediekompetanse, og hvordan disse oppfatter grensene mellom falske og ekte nyheter, med tanke på hvilken kompetanse og forståelse unge voksne har i møte med nyhetsmediene. Denne undersøkelsen har som mål å gi et innblikk i falske og ekte nyheter, og hvordan folk oppfatter forskjellen mellom falske nyheter og ekte nyheter. Ved å trekke inn en gruppe av Nordmenn, i dette tilfelle unge voksne, med høy og lav mediekompetanse, og eventuelle forskjeller dette gir i sammenheng med grensen mellom ekte og falske nyheter, søker også oppgaven å bidra til den akademiske diskusjonen om hvorvidt nyhets- og mediekompetanse er viktig for forståelsen av falske nyheter, og dermed gjerne også bekjempelsen av spredningen av falske nyheter.

1.1 Oppgavens problemstilling

Målet med denne masteroppgaven er å undersøke borgernes mening om hvor grensene mellom falske og ekte nyheter går. Problemstillingene jeg har valgt er:

1. Hvordan skiller voksne nordmenn mellom falske og ekte nyheter?
2. Hvordan skiller unge voksne med lav nyhets-og mediekompetanse og unge voksne med høy nyhets-og mediekompetanse mellom falske og ekte nyheter?

Disse problemstillingene krever to metoder, og den første problemstillingen undersøkes gjennom et åpent spørsmål i spørreundersøkelsesinfrastrukturen til Norsk Medborgerpanel, for å få en oversikt over hva nordmenn generelt mener skiller falske og ekte nyheter. Den andre problemstillingen tar i bruk semistrukturert dybdeintervju for å få en utdypet mening i hvordan en gruppe nordmenn skiller mellom falske og ekte nyheter.

1.2. Oppgavens oppbygning

Denne oppgaven er delt inn i seks kapitler. Det andre kapitlet består av hvilke teoretisk perspektiv jeg har brukt for å svare på problemstillingen. I begynnelsen av kapitlet gir jeg en begrepsavklaring over de engelske begrepene jeg bruker i oppgaven, og den norske oversettelsen. Videre i kapitlet presenteres falske nyheter, og her diskuteres blant annet hvorfor falske nyheter er et problem og tiltak for å hindre falske nyheter. Deretter går kapitlet videre til å presentere litteraturen om journalistikkens grenser. Til slutt blir begrepene «mediekompetanse» «nyhetskompetanse» og «nyhets- og mediekompetanse» presentert.

I det tredje kapitlet presenterer jeg de metodiske valgene jeg har tatt. Først presenteres metodisk triangulering, Deretter redegjør jeg for valget av semistrukturert intervju, og videre blir rekrutering av informanter, intervjuguiden og pilotstudiene presentert. Deretter presenteres valget av spørreundersøkelse, utformingen av spørsmålet i spørreundersøkelsen. Videre presenteres hvordan data av de semistrukturerte intervjuene og spørreundersøkelsen ble utført. Til slutt i kapitlet presenteres kvalitetsvurderingen av studien i form av undersøkelsens troverdighet, bestående av relabilitet, validitet og etiske vurderinger av de semistrukturerte intervjuene og spørreundersøkelsen.

I Kapittel fire redegjør jeg for første del av analysen. Kapitlet tar for seg funnene av analysen av spørreundersøkelsen i Norsk Medborgerpanel.

Det femte kapitlet består av andre del av analysen og her blir funnene av de semistrukturerte intervjuene presentert.

I det sjette kapitlet konkluderer jeg med funnene gjort i analysen av intervjuene og spørreundersøkelsen. Kapitlet avsluttes med en diskusjon om videre forskning i forhold til min studie.

Kapittel 2. Teoretisk perspektiv

Dette kapittelet starter først med en begrepsavklaring over de ulike begreper som brukes i oppgaven. Videre i kapittelet presenteres de teoretiske perspektivene brukt for å kunne svare på problemstillingen. Disse består av falske nyheter, journalistikkens grenser, mediekompetanse, nyhetskompetanse og medie- og nyhetskompetanse.

2.1 Begrepsavklaring

Begrepene brukt i denne oppgaven er opprinnelig på engelsk. Jeg har valgt å oversette disse til norsk. Dette er for at det skal være lett for leserne å følge oppgaven. Under er en oversikt over begrepene som brukes, med det originale begrepet på engelsk til venstre i tabellen, og den norske oversettelsen til høyre i tabellen.

Tabell 1. Liste over begreper

Engelsk	Norsk
Fake news	Falske nyheter
Media literacy	Mediekompetanse
News literacy	Nyhetskompetanse
News media literacy	Nyhets- og mediekompetanse
Journalistic boundary work	Journalistikkens grenser

2.2 Falske nyheter

For å kunne si noe om hva en falsk nyhet er, er det viktig å først forstå hva en ekte nyhet er. Tandoc Jr, Lim og Ling (2017) stiller spørsmål til hva som er en ekte nyhet, med tanke på at ekte nyheter utfordres av falske nyheter. Det finnes forskjellige forklaringer på hva en nyhet er, og ifølge Kershner (2005) består nyhet av nylige og interessante hendelser, mens Richardson (2007) forklarer en nyhet som hendelser som påvirker folk. En nyhet skal imidlertid inkludere korrekt og ekte informasjon (Tandoc Jr, Lim & Ling, 2017). Hvis nyheter består av korrekt og ekte informasjon, hva består falske nyheter av?

Falske nyheter ble introdusert for hele verden under Presidentvalget i USA i 2016 mellom Donald Trump og Hillary Clinton (Allcott og Gentzkow, 2017). Donald Trump brukte ordet

«falske nyheter» flere ganger for å kommentere nyhetsartikler som han selv ikke likte eller mente ikke var sanne (Allcott & Gentzkow, 2016). Siden Donald Trump satte falske nyheter på dagsordenen i 2016 har falske nyheter utviklet seg til et fenomen som i 2017 gjorde at «falske nyheter» ble kåret til årets nyord i Norge (Språkrådet, 2017). Kalsnes (2018) forklarer at falske nyheter ikke er nytt, men ny kommunikasjonsteknologi, ofte gjennom sosiale medier, har skapt nye måter å produsere og konsumere falske nyheter på, noe som gjør det vanskeligere å vite hvilken informasjon man kan stole på.

2.2.1 Historie og definisjon

Falske nyheter er ikke et nytt begrep, men noe som har oppstått lenge før Donald Trump nevnte falske nyheter i 2016. Et tidlig eksempel på en falsk nyhetsartikkel er «The Great Moon Hoax» fra 1835 hvor *The New York Sun* publiserte en artikkel om funn av liv på månen (Allcott & Gentzkow). Ifølge Jacob Hall (2016) ble falske nyheter vanlig samtidig med papiraviser som oppsto i 1439. Nyhetsartikler besto blant annet av sjømonstre og hekser (Soll, 2016). Disse eksemplene viser at falske nyheter ikke er nytt, men siden 2016 er falske nyheter blitt kjent over hele verden, og derfor er det viktig at folk vet hva falske nyheter er.

Tandoc, Lim og Ling (2018) forklarer at det finnes ulike typer falske nyheter og har delt falske nyheter inn i seks kategorier: (1) nyhetssatire, (2) nyhetsparodi, (3) nyhetsfabrikasjon, (4) bildemanipulasjon, (5) reklame og PR, og (6) propaganda. Nyhetssatire består av nyhetsprogram som bruker humor til å presentere nyheter til publikum. Nyhetsparodi etterligner vanlige nyhetsmedier, og presenterer informasjon som ikke er sann, gjennom humor. Et eksempel på dette er nettsiden *The Onion*. Nyhetsfabrikasjon består av artikler som ikke består av fakta, og som publiseres i samme stil som nyhetsartikler for å skape troverdighet. Et eksempel på dette er artikkelen «Billionær gir tilbake til Norge med sitt siste prosjekt» (Faktisk.no, 2019). Artikkelen hevdet at Olav Thon hadde investert 850 millioner kroner i Bitcoin-program (Faktisk.no, 2019). Nettsiden artikkelen er publisert på *101mesh.com* imiterer en nyhetsside og på høyre siden av nettsiden ligger flere artikler som ser ut til å være ekte (Faktisk.no, 2019). Hvis man trykker inn på disse artiklene kommer man til en side hvor man kan registrere seg for Bitcoin-programmet, og formålet med artikkelen er å få flere folk til å registrere seg til programmet (Faktisk.no, 2019). Bildemanipulasjon består av manipulasjonen av bilder eller video brukt til å skape en falsk historie. Under orkanen Sandy i USA i 2012 var det flere redigerte bilder som florerte på Twitter, og utga seg for å være sanne (Ji & Zubiaga,

2013). Et av bildene var av et oversvømt kjøpesenter med flere haier som svømte rundt i vannet omringet av benker og rulletrapper. Dette bilde viste seg å være et falskt bilde og retweetet mange ganger. Selv om det er vanskelig å vite om det var fordi folk visste det var falskt eller om de faktisk trodde på det, fant Ji og Zubiaga (2013) i sin studie *Tweet, but verify: epistemic studie of information verification on Twitter* at folk vil formidle informasjon som fremkaller følelsesmessig respons hos mottakerne, uavhengig om bildet er falsk eller ikke. Reklame og PR består av reklame som etterligner ekte nyhetsrapporter og som refererer til pressemeldinger publisert som nyheter. Propaganda er nyhetsartikler som er skapt av en politisk enhet for å påvirke offentlighetens oppfatning (Tandoc, Lim og Ling, 2018). Kategoriene som Tandoc, Lim og Ling (2018) nevner viser at falske nyheter er et bredt felt, og ikke bare omhandler nyhetsartikler, som er fokuset i denne oppgaven.

Ifølge Allcott og Gentzkow (2017) består falske nyheter av nyheter som med vilje kan mislede leserne og kan bestå av alt fra bilder til nyhetsartikler. Lazer et.al (2018) forklarer at er falske nyheter «fabrikkert informasjon som etterligner nyhetsartikler» (Lazer, et.al, 2018, s.1094). Lazer et.al (2018) forklarer at nettsider som produserer falske nyheter mangler redaksjonelle normer som nyhetsmediene har og består av prosessen av å skape troverdig informasjon (Lazer, et.al, 2018). Falske nyheter består ofte av klikk-agn overskrifter som skal få leserne til å klikke seg inn på nyhetene. En klikk-agn-artikkel kan være en artikkel der overskriften vekker interessen til leseren, men når man klikker seg inn på artikkelen, handler den om noe annet enn overskriften viste (Chen, Conroy & Rubin, 2015). Ifølge Kalsnes (2018) er falske nyheter «fullstendig eller til dels falsk informasjon, som (ofte) ser ut som nyheter, og uttrykkes i form av tekst, visuelt eller grafisk innhold, med en intensjon om å mislede eller forvirre brukerne» (Kalsnes, 2018, s. 6). Kalsnes (2018) forklarer videre at det er spesielt tre elementer man finner i falske nyheter. Disse er: (1) nyhetsformat, som består av falsk informasjon maskert som nyheter, (2) graden av falskheter, om det er delvis eller helt falsk informasjon, og (3) intensjonen bak, om det er for å mislede leserne, eller en politisk agenda. Når man diskuterer falske nyheter blir gjerne misinformasjon og desinformasjon nevnt. Misinformasjon er «falsk informasjon som spres med en feiltagelse» (Overland, 2017), og desinformasjon er «misledende informasjon som er produsert for å med vilje gjøre offentlig skade» (HLEG, 2018, s.10). Rubin, Conroy & Chen, (2015) forklarer at det å tro en falsk nyhet er sann, kan ha store konsekvenser, fordi misinformasjon kan ha en negativ påvirkning på beslutningsprosessen man tar når man leser nyheter. I følge Kalsnes (2018) kan det ofte være uklart hvem som produserer desinformasjon, men det kan blant annet være organisasjoner, bedrifter og individuelle personer.

2.2.2 Hvem produserer falske nyheter?

Kalsnes (2018) forklarer at sosiale behov er en av grunnen til at folk produserer falske nyheter. Dette kan innebære status, identitetsbygging og underholdning. Allcott og Gentzkow (2016) viser at falske nyheter finnes på forskjellige nettsider. Noen av disse nettsidene er lagd med vilje for å poste fabrikkerte og misledende artikler (Allcott & Gentzkow, 2016). Et norsk eksempel på dette er nettsiden Viralstarz.com, som produserer falske nyheter. Nettsider som produserer falske nyheter pleier å være kortlevd (Allcott & Gentzkow, 2016). Dette kan vi se med nettsiden Viralstarz.com som ble slettet vinteren 2019 etter å ha eksistert i bare ett år. Allcott og Gentzkow (2016) argumenterer for at det er to hovedmotivasjoner for å spre falske nyheter. Den første er at nyhetsartikler som blir viral, som er at et innlegg sprer seg på internett ved at mange folk deler innlegget, på sosiale medier kan trekke annonseinntekter når brukere klikker seg inn på den originale siden. Et eksempel på en falsk nyhetsartikkel som ble delt på sosiale medier, var blogginnlegget til Kristian Rene om is med 37,5 prosent alkohol. Denne artikkelen ble i 2018 den mest delte artikkelen på Facebook. Den andre motivasjonen er ideologisk, og handler om at noen folk som produserer falske nyheter gjør det for å fremme politiske kandidater (Allcott & Gentzkow, 2016). Et eksempel på dette er fra presidentvalget i 2016, hvor mange som produserte falske nyheter, favoriserte Donald Trump (Allcott & Gentzkow, 2016). Et nyere eksempel er fra mai 2019 hvor det har oppstått falske nyheter på Facebook for å påvirke europeere som skal velge nytt Europaparlament (Carlsen, 2019). Produsenter av falske nyheter kan være alt fra enkeltindivider til organisasjoner, og det kan derfor være vanskelig å vite hva som er en falsk artikkel. Dette indikerer at et tiltak for å hindre falske nyheter er viktig.

2.2.3 Tiltak for å hindre falske nyheter

I Januar 2018 utnevnte Europakommisjonen en gruppe på 38 eksperter til å gi råd om hvilke tiltak som må gjøres for å hindre falske nyheter og desinformasjon på nett (HLEG, 2018). Ekspertene kom frem til fem måter å hindre falske nyheter og desinformasjon på: (1) forbedre gjennomsiktheten av nyheter på nett; (2) promotere medie og informasjonskompetanse for å hjelpe brukerne til å navigere i det digitale mediemiljøet; (3) utvikle verktøy for å gi journalister og brukerne muligheten til å takle desinformasjon og fremme et positivt engasjement med raskt utviklet informasjonsteknologi; (4) sikre mangfoldet og bærekraften av Europakommisjonens

økosystem; (5) fremme fortsettende forskning av virkningen av desinformasjon i Europa for å evaluere tiltakene som er tatt av de ulike aktørene og kontinuerlig tilpasse de nødvendige svarene (HLEG, 2018). Faktisk.no ble høsten 2018 en del av Facebooks faktasjekksamarbeid «third-party-fact-checking» (Faktisk.no, 2018). Ved å samarbeide med Facebook skal Faktisk.no faktasjekke innhold som brukerne eller Facebook rapporterer som mistenkelige (Faktisk.no, 2018). Dette gjør at det skal bli vanskeligere å spre falske nyheter på Facebook.

Ifølge Allcott og Gentzkow (2017) kan falske nyheter skape forvirring i fakta sjekk-prosessen og til slutt skade en informert borger. I NRK-Artikkelen «Slik blir du bedre på kildekritikk» (Thommessen & Strønen, 2019) gir faktasjekker i Faktisk.no Tore Bergsaker og Bente Kalsnes somer førsteamanuesis ved institutt for journalistikk og mediefag ved OSLO MET en oversikt over en sjekklister for å bli mer kildekritisk. Denne sjekklister består blant annet av: (1) sjekke hvor informasjonen kommer fra, (2) er det blitt brukt kilder? (3) er det oppgitt redaktør eller journalist i saken? og (4) skriver andre om saken? Ifølge Beckett (2017) er falske nyheter er noe av det beste som har skjedd journalistikken på flere år. Falske nyheter gir profesjonelle journalister mulighetene til å vise at journalistikk består av ekspertise, etikk og erfaring (Beckett, 2017). Videre gir Beckett (2017) en oversikt over journalistenes og mediernes rolle i samsvar med falske nyheter. Journalister skal: (1) være eksperter og gi innsikt og ekspertise; (2) fortelle sannheten ved å faktasjekke og være korrekte og (3) være åpen, vise til kilder og være kritisk. Mediernes rolle er blant annet å: (1) promotere nyhets- og mediekompetanse og (2) filtrere ut falske nyheter. Beckett (2017) forklarer at falske nyheter er ikke noe som vil gå vekk, men at journalister og mediene må gjøre det beste de kan for å hindre falske nyheter.

2.2.4 Hvorfor er falske nyheter et problem?

Falske nyheter er et problem blant annet fordi det kan bli spredt fort gjennom sosiale medier (Allcott & Gentzkow, 2016). Flere millioner mennesker har sosiale medier, og da er sjansen stor for at falske nyheter kan bli spredt til mennesker over hele verden. Det er enda vanskeligere å vite hva som er falske nyheter på sosiale medier grunnet formatet til sosiale medier. Mobiltelefoner har en relativ liten skjerm og da kan det være vanskelig å oppdage falske nyheter (Allcott og Gentzkow, 2016). Sosiale medier er i tillegg styrt av brukerne, og det meste av innholdet er generert av brukerne (Aalen, 2013). Dette betyr at brukerne kan publisere nesten hva de vil, om det er falske nyheter eller ekte nyheter.

Det er viktig å bemerke seg forskjellen mellom falske og ekte nyheter fordi mange blir lurt av falske nyheter og tror det er ekte. Det er av vesentlig betydning at dette ikke blir et problem som tas videre, men blir at folk blir opplyst slik at man vet hva som er ekte nyheter og hva som er falske nyheter (McKenzie, 2018). Dette er viktig slik at man kan ta med seg denne informasjonen, og formidle den til venner, familie og kollegaer. En amerikansk undersøkelse viste at to av tre mente at fabrikkert nyheter gjorde det forvirrende å skille ekte nyheter fra falske nyheter. (Richardson, 2017). I tillegg var det 80 prosent av unge nyhetsforbrukere – som skulle til å begynne på universitetet- som ikke klarte å skille mellom falske og ekte nyheter (Richardson, 2017). Flere undersøkelser viser at barn som lærer om nyhets- og mediekompetanse i en tidlig alder får bedre forståelse av nyheter (Hobbs, 2010; Moore, 2013; Torres & Mercado, 2010). Det er likevel eldre som sliter mest med å skille mellom falske og ekte nyheter. I en undersøkelse av Opinion gjort på oppdrag for Store norske leksikon viser at én av fire over 60 ikke gjør noe for å sjekke troverdigheten til en artikkel i sosiale medier, før de deler den. En amerikansk undersøkelse fra 2019 bekrefter funnene (Guess, Nagler & Tucker, 2019). Undersøkelsen viser at amerikanere over 65 år deler falske nyheter oftere enn unge (Guess, Nagler & Tucker, 2019). Internett har gjort det lettere for mennesker å dele informasjon med hverandre, og dette gjør det også lettere å dele falske nyheter. Det er derfor interessant å se på hva borgere i ulike land tenker om falske nyheter.

2.2.5 Borgernes meninger om falske nyheter

Litteraturen om falske nyheter vokser raskt. Det kommer stadig flere nye undersøkelser om falske nyheter og borgernes meninger om falske nyheter. En amerikansk undersøkelse gjort av *Common sense media*, viser at 44 prosent sliter med å se forskjellen på en ekte og falsk nyhet (Figueira & Oliveira, 2017). Dette viser at å vite forskjellen mellom falsk og ekte nyheter er et problem og det er vanskelig å vite hva som er ekte og ikke. Ifølge Pennycook, Cannon og Rand (2018) er evnen til å danne nøyaktige oppfatninger, om temaer av stor viktighet, er avgjørende for folk (Pennycook, Cannon og Rand, 2018). Siden falske nyheter kan være et nytt begrep for folk, er det viktig å få kunnskap om hva falske nyheter er.

En undersøkelse fra februar 2018 av europakommisjonen forsket på falske nyheter og desinformasjon på nett blant europeere. Undersøkelsen besto av svar fra 28 medlemsland med over 25.000 respondenter (Flash Eurobarometer 464, 2018). Norge var ikke en del av undersøkelsen, men nabolandene Sverige, Danmark og Finland tok del i undersøkelsen.

Undersøkelsen viste at mindre enn halvparten (47 prosent) stolte på nyheter de fikk fra nettaviser (Flash Eurobarometer 464, 2018). Det var stor forskjell i alder når det gjaldt å stole på nettaviser, 60 prosent blant 15-24 år og 34 prosent blant 55 år og eldre (Flash Eurobarometer 464, 2018). Grunnen til at forskjellen er så stor mellom den yngre generasjonen og den eldre generasjonen kan være bruken av sosiale medier og internett hos unge. Eldre er vokst opp med papiraviser, og kan dermed være at det er derfor de stoler mindre på nettaviser. Mer enn en tredjedel (37 prosent) av deltakerne i studiet svarte at de kommer over falske nyheter hver dag. I tillegg svarte åtte av ti (85 prosent) at falske nyheter er et problem i deres land. Dette viser at falske nyheter er verdt å forske på, for å blant annet kunne få et utdypet svar om hva folk blant annet tenker om skillet mellom ekte og falske nyheter. I Norge har blant annet Medietilsynet undersøkt hva den norske befolkningen tenker om falske nyheter. Denne undersøkelsen besto av 1000 nordmenn i alderen 18-80 år. Denne undersøkelsen viste at det var 35 prosent som kom over nyhetsartikler som de ikke oppfattet som sanne ukentlig (Sentio Research, 2017). Det var 43 prosent som var ganske sikkert på at de klarte å oppdage at en nyhet var falsk og aldersgruppen 18-22 var høyest med 55 prosent (Sentio Research, 2017). Undersøkelsen til Medietilsynet (2017) viser at unge voksne oppdager hvilke nyheter som er falske. Dette kan gi et godt utgangspunkt for min oppgave med tanke på at det virker som at unge voksne er sikre på hva en falsk nyhet er. Dette kan gi en antakelse om at informantene i min undersøkelse også oppdager hvilke nyheter som er falske fordi de er i samme målgruppe som Medietilsynet (2017) sin undersøkelse. En nyere undersøkelse av Medietilsynet fra 2019 undersøker kritisk medieforståelse i den norske befolkningen. Undersøkelsen består av et representativt utvalg på 1300 nordmenn fra 16 år og oppover. Denne undersøkelsen viser at 47 prosent av Nordmenn svarer at de har kommet over en falsk nyhet de siste 12 måneder. Falske nyheter er altså et problem fordi det er noe mange Nordmenn kommer over når de leser nyheter.

Skillet mellom hva som er journalistikk og falske nyheter kan være diffus for noen mediebrukere. Derfor er det relevant å trekke inn litteratur om journalistikkens grenser, som består av hva som er, og ikke er journalistikk.

2.3 Journalistikkens grenser

For 20-30 år siden betydde det å være journalist at man er en reporter eller redaktør i en nyhetsavis, men i dag kan hvem som helst lage en blogg, og bloggen kan være like stor eller større enn en avis (Potter, 2013). Potter (2013) stiller spørsmål til at journalister har avgang til

store begivenheter, som pressekonferanser, slik at journalister kan rapportere om visse hendelser, men hva hadde skjedd hvis alle bloggere også fikk tilgang på dette? Det er med andre ord vanskelig å svare på hvem som er journalister nå til dags, da hvem som helst kan lage blogg og produsere nyheter.

I følge Tandoc Jr, Lim og Ling (2017) har digitaliseringen av nyheter utfordret den tradisjonelle definisjonen av nyheter. Internett har skapt en plass slik at hvem som helst kan nå ut til et stort publikum (Tandoc Jr, Lim & Ling, 2017). I tillegg har økningen av borgerjournalistikk skapt en utfordring mellom nyheter og journalister. Tandoc Jr, Lim og Ling (2017) forklarer at dette skyldes at ikke-journalister har begynt å engasjere seg i aktiviteter som før har vært forbeholdt journalister, som å produsere nyheter. I følge Zelizer (1993) har journalister i mange år vært deltakende i samfunnet for å fortelle samfunnet nyheter. Gjennom delt arbeid har journalister blitt enige om hvilke nyheter som er «riktige», og ved å gjøre dette har journalister skilt seg fra andre grupper i samfunnet (Robinson & DeShano, 2011). Robinson og DeShano (2011) forklarer at en ny type journalister har oppstått, nemlig bloggere. Blogger er en del av borgerjournalistikken, som er en sjanger som kan ligne på journalistikk, men borgerjournalistikk består av «vanlige» folk som produserer nyheter (Allan, 2007). Rubin, Conroy og Chen (2015) forklarer at borgerjournalistikken ikke er forpliktet til å følge samme retningslinjer som profesjonelle journalister, som kildekritikk og faktasjekking. Ifølge Wahl-Jorgensen (2015) består borgerjournalistikk, som blant annet kan være blogger, av en mer personlig tone og manglende objektiv journalistikk. Videre forklarer Wahl-Jorgensen (2015) at profesjonelle ferdigheter er viktig for at en amatør skal kunne skrive troverdig innhold, eller journalistikk. Wahl-Jorgensen (2015) mener altså at borgerjournalistikk ikke er journalistikk fordi man må ha profesjonelle ferdigheter som å faktasjekke en artikkel for at det skal være journalistikk (Wahl-Jorgensen, 2015). Borgerjournalistikken påvirker journalister ved at det ikke lenger er et konkret skille mellom borgerjournalistikk og profesjonell journalistikk på grunn av sosiale medier og internett (Wahl-Jorgensen, 2015). Ifølge Wahl-Jorgensen (2015) har flere nyhetssider seksjoner med bruker generert innhold for å kunne holde seg oppdatert på den voksende borgerjournalistikken, men likevel poste bruker generert innhold, med verdier innenfor profesjonell journalistikk. En undersøkelse gjort av Örnebrink (2013) har han intervjuet 63 journalister i seks europeiske land: England, Estland, Polen, Tyskland, Italia og Sverige. Målet med undersøkelsen var å få svar på hva profesjonelle journalister mente hva forskjellen på hva de gjør i forhold til brukerjournalistikk. De profesjonelle journalistene mente forskjellen mellom dem og brukerjournalistikk var at profesjonelle journalister fungerer som

en vakthund, og overholder etiske koder innenfor journalistikken. I motsetning til Örnebrink (2013) som fokuserer på journalisters ståsted tar min oppgave for seg borgernes ståsted.

Grenser for hva som er, og ikke er, journalistikk. består av å beholde sin autoritet gjennom å bygge, forsvare og vedlikeholde grenser ved å henholde seg til faglige normer, spesielt objektivitet (Tong, 2015). Men hva er journalistikk og hva er det som kvalifiserer noen til å ta del i journalistikken, når hvem som helst kan publisere nyheter på nett? Vanlig folk kan produsere nyheter og blir da nyhetsprodusenter i stedet for vanlig forbrukere. Ifølge Carlson (2015) trenger ikke journalister å ha en utdanning, alt som trengs er internettforbindelse. Ifølge Strömbäck (2005) skal journalistikk gi borgere den informasjonen de trenger for å være selvstyrende. Carlson (2015) forklarer at spørsmål som; hvem betegnes som en journalist; hva regnes som journalistikk og hva er passende journalistisk oppførsel har betydning for «grenser for journalistikken». I følge (Singer, 2015) bruker journalister etiske prinsipper som verifikasjon for å skille mellom «gode og «dårlige» medlemmer av yrket. Journalister bruker også etikk til å skille mellom hvem som er, og hvem som ikke er journalist (Singer, 2015). Videre forklarer Singer (2015) at journalister må bli sett på av samfunnet som avgjørende for å gi informasjon som består av fakta og informasjon som er meningsfull.

Det finnes flere ulike beskrivelser av hva *journalistikk* innebærer, og også hva det *ikke* innebærer. Kovach og Rosenstiel (2007) argumenterer for at journalistikk består av ti punkter. Ett av disse punktene er at journalistikkens første forpliktelse er å fortelle sannheten. Ifølge Hassan, Li og Tremayne (2015) er utviklingen av teknologi og dagens medier med på å spre informasjon til publikum gjennom ulike kanaler. På grunn av dette er det nødvendig å sjekke om artikler består av fakta og forteller sannheten (Hassan, Li & Tremayne, 2015). Journalister og borgere bruker tid på å faktasjekke artikler, og det er flere plattform som er dedikert til å faktasjekke (Hassan, Lie & Tremayne, 2015. Et eksempel er Faktisk.no. I tillegg nevner Kovach og Rosenstiel (2007) at Journalistikkens verdier er blant annet at journalister skal være objektive i form av å være nøytral og troverdig, og at journalister skal ha en forståelse av etikk, validitet og legitimitet. I en studie gjort av Pew Research Center og Comittee of Concerned journalists svarte 100 prosent av journalister at å skrive fakta var den viktigste verdien (Kovach & Rosenstiel, 2007). Journalistikk betyr altså å fortelle sannheten og få fram fakta, og dette er noe journalister verdsetter høyst.

Forskning viser at journalistikkens grenser består av å sette grenser for hva som er journalistikk og ikke journalistikk (Carlson, 2015). I boken *Boundaries of journalism* (Carlson, 2015) finnes det flere forskjellige forståelser av journalistikkens grenser. Et eksempel er undersøkelsen til Sjøvaag (2015) av harde og myke nyheter. Sjøvaag (2015) har utført en undersøkelse basert på harde og myke nyheter i Norge. Harde nyheter vil tradisjonelt sett ha en høyere verdi og nøyaktighet, mens myke nyheter består av underholdningsnyheter, som for eksempel kjendiser (Sjøvaag, 2015). Likevel er ikke skille mellom harde og myke nyheter alltid så svart/hvitt fordi myke nyheter kan i visse tilfeller inkludere harde nyheter, og omvendt (Dubied & Hanitzsch, 2013). Sjøvaag (2015) forklarer at journalistikk ofte blir beskrevet som en vid praksis som strekker seg ut over politikk og i dybden-intervjuer til å også inkludere kjendiser, livsstil og sport. Undersøkelsen besto av en analyse av Schibsteds fire regionale aviser: Aftenposten, Fædrelandsvennen, Bergens Tidende og Stavanger Aftenbladet (Sjøvaag, 2015). Papirutgaven og nettsiden til avisene ble analysert og besto av nyheter publisert i løpet av en uke (Sjøvaag, 2015). I undersøkelsen fant Sjøvaag (2015) at harde nyheter består av legitime nyheter, og blir derfor postet i papiraviser, mens nettsidene til avisene fokuserer mer på myke nyheter, for å tiltrekke seg lesere.

Ifølge Hermida (2015) er verifikasjon nødvendig for å bestemme hva som er og ikke er journalistikk. Hermida (2015) forklarer at fakta, sannhet og å fortelle det som skjer i virkelighet er hovedessensen innenfor journalistikk. Videre forklarer Hermida (2015) at å fortelle sannheten er knyttet til journalistikkens mening «å gi borgerne den informasjonen de trenger for å være fri og selvstyrende» (Hermida, 2015, s.39). Sosiale medier, som en kanal for nyheter, skaper press angående verifisering. Dette er fordi journalistens rolle som vitner til nyheter, blir svekket siden offentligheten selv kan ta på seg rollen med å dokumentere nyheter gjennom tekst, bilder og video (Hermida, 2015). Det er derfor viktig for journalistene å verifisere nyheter som oppstår iblant annet sosiale medier, slik at ikke journalister rapporterer falske nyheter. Hermida (2015) argumenterer for at journalister ikke lenger bare skal fortelle sannheten, men at de også er klar over hvordan en nyhet blir opprettet, ved å sjekke ryktene som blir omtalt av offentligheten, og enten avslå eller bekrefte nyheten i samsvar med offentligheten.

På tidlig 2000-tallet ble blogger populære og flere journalister mente blogger besto av plagiat, fabrikkert informasjon og feilrepresentasjon av identitet (Singer, 2015). Blogger ble en utfordring for journalister som samfunnets historiefortellere, men journalister fokuserte på at blogger hadde etiske mangler, og journalister vektla viktigheten av faktasjekking som en

strategi for beskyttelse (Singer, 2015). Hvem som helst kan produsere nyheter, og ta i bruk blant annet sosiale medier får å spre informasjon. Det er derfor journalistenes jobb å være kritisk til informasjonen de får av brukerne på sosiale medier, slik at journalister rapporterer ekte nyheter, og ikke deler nyheter som viser seg å være falsk (Hermida, 2015).

Journalistikkens grenser består av hva som er journalistikk, og hva som ikke er journalistikk. Det finnes forskjellige grenser innenfor dette og det består blant annet av verifikasjon, det å fortelle sannheten, og objektivitet (Carlson, 2015; Hermida, 2015; Tong, 2015). For å kunne si noe om hva som er journalistikk og ikke journalistikk er det avgjørende å kunne analysere nyhetene og mediene ut ifra hvilken kompetanse man har. Hobbs (2010) argumenterer for at når folk har høye forventinger til kvaliteten av nyheter, vil journalister i større grad kunne produsere kvalitet. I tillegg vil folk som har høye forventinger til nyheter kunne være kritisk til nyheter, og med dette hindre falske nyheter.

2.4 Mediekompetanse

Ifølge Bulger og Davison (2018) er mediekompetanse blitt et hjelpemiddel for å motvirke falske nyheter. Videre forklarer Bugler og Davidson (2018) at mediekompetanse gjør at folk følger aktuelle hendelser, ved å tenke kritisk. Begrepet *literacy* eller *kompetanse* ble utviklet på 1800-tallet for å beskrive evnen til å lese og skrive (Williams, 1976). Aufderheide (1993) argumenterer for at mediekompetanse- utdanning i USA ble populært på tidlig 1990-tallet, men en felles betegnelse på hva mediekompetanse egentlig var, hadde enda ikke oppstått. I 1992 ble det derfor holdt en konferanse holdt av *Aspen Institute/Communications and Society Program*. På denne konferansen samlet det seg 30 ledere innenfor mediekompetanse-bevegelsen, for å finne ut av hva mediekompetanse innebærer. Disse 30 lederne kom fram til at mediekompetanse skulle defineres som «evnen til å analysere, evaluere og kommunisere meldinger i en rekke former» (Aufderheide, 1993, s 12). Mediekompetanse handler om evnen til å tenke kritisk om kildene vi får informasjon fra (Silverblatt, Nagaraj, Kundu & Yadav, 1997). Målet med mediekompetanse er å oppmuntre til å tenke kritisk til mediene. Mediekompetanse handler om å utforske informasjon fortalt gjennom media ved å lese, lytte og ved å være kritisk (Martens, 2010; Scharrer, 2007; Silverblatt, 2008; Pike, 2013). Mihailidis og Viotty (2017) argumenterer for at mediekompetanse assosieres med evnen til å dekonstruere og analysere medietekster, og engasjere og delta i meningsfulle dialoger med andre. Potter (2004) forklarer at mediekompetanse består av å være kritisk til hvilke valg man tar, og bruker tid på å analysere

nyheter. Videre forklarer Potter at mediekompetanse består av hva haan kaller for «media locus of control», som består av i hvilken grad mennesker selv mener de er i kontroll over deres forhold til nyhetsmediene. I tillegg argumenterer Potter for at mediekompetanse er relatert til kunnskap om aktuelle hendelser, og at jo større kunnskap folk har om mediene og blant annet økonomien bak nyhetsmediene, jo større sannsynlighet har de for å kunne separere fakta fra falskt, og lære om nyheter som er sanne. Ifølge Potter inneholder mediekompetanse blant annet kunnskap om medieeffekter, medieinnhold og medieindustrier. Har man kunnskap om disse kategoriene, vil det også bli enklere å gjøre bedre beslutninger om hvilken informasjon man får fra mediene (Potter, 2004). Når folk forstår hva mediekompetanse er, hjelper dette oss med å navigere bedre i medieverdenen så man får den informasjonen man trenger, i stedet for den informasjonen mediene tror vi trenger (Potter, 2004). Vi bestemmer hvilken informasjon vi trenger, og har behov for.

Kahne og Bowyer (2017) studerte hvordan over 2000 unge i alderen 15-27 år, vurderte nøyaktigheten av politiske innlegg. Undersøkelsen viste at de som hadde høy mediekompetanse hadde større sannsynlighet for å identifisere innlegg man kunne bevise, som korrekte enn innlegg som inneholdt misinformasjon. Denne studien er relevant for min studie fordi det viser at unge voksne med høy mediekompetanse har ferdigheter som viser at de klarer å skille mellom innlegg som inneholder misinformasjon og innlegg som inneholder sann informasjon.

Mediekompetanse er viktig, for å blant annet kunne være kritisk til nyhetene man leser. Flere forskere trekker frem viktigheten av å ha mediekompetanse, samt å styrke folks mediekompetanse og digitale kompetanse for å hindre spredningen falske nyheter. Sundar (2016) argumenterer blant annet for at falske nyheter ikke er et problem hvis ikke folk faller for det og deler det. Sundar (2016) viser til at det er vanskelig å skille mellom falske nyheter og ekte nyheter fordi folk ikke er like kritiske til kredibiliteten til nyhetskilder på nett som papir. Det er derfor viktig at folk har kunnskaper om mediene, for å få en bedre forståelse av nyhetsbilde og i tillegg kunne være kritisk til mediene. En rapport for Europarlamentet (2019) viser at kritisk tenkning og å kunne evaluere informasjon, både på internett og sosiale medier er nødvendig for å hindre innvirkningen fra falske nyheter (European Parliamentary Research Service, 2019). I 2003 utførte Hobbs og Frost (2003) en studie hvor ungdomsskoleelever i ett år deltok i et fag som besto av å analysere medietekster. Disse studentene fikk en bedre evne til å identifisere hovedideer i mediene, og å identifisere målgruppe og synspunkter i nyheter (Hobbs & Frost, 2003). Dette er relevant for min studie med tanke på forskjellen mellom

studieretningen til mediestudentene og sykepleierstudentene, og hvordan folk med høy nyhets- og mediekompetanse (mediestudenter), skiller mellom falske og ekte nyheter, i forhold til folk med antatt lav nyhets- og mediekompetanse (sykepleierstudenter).

2.1.4 Nyhetskompetanse

Nyhetskompetanse er en underkategori av mediekompetanse, og begrepet ble populært i 2005 på grunn av Howard Schneider, som startet en journalistikk-skole på Stony Brooks Universitet i New York (Flemming, 2014). Schneider mente at journalistikkstudentene ikke var godt nok rustet til å bli reportere, og derfor skapte han et fag som handlet om nyhetskompetanse, for å få studenter til å bli mer kritiske til nyheter og informasjon (Beyerstein, 2014). Stony Brooks Universitet har gjort flere undersøkelser angående mediekompetanse-faget, og studenter som tar dette faget er mer sannsynlig til å si at de har konsumert nyheter fra ulike kilder (Beyerstein, 2014). Folk som bruker ulike kilder, fremfor bare én kilde eller få, har større mediekompetanse, fordi det viser at de er kritisk til kilder. Dette viser at fag som fokuserer på å styrke studenters evner til å være kritisk til nyheter, har innflytelse på studenter. I artikkelen *The Challenges of Defining «news literacy»* nevner Malik, Cortesi og Gasser (2013) fem punkter om hva nyhetskompetanse burde inkludere: (1) en forståelse av hvilken rolle nyheter har i samfunnet; (2) motivasjon til å oppsøke nyheter; (3) evnen til å finne/identifisere/gjenkjenne nyheter; (4) evnen til å kritisk evaluere nyheter og (5) evnen til å skape nyheter (Malik et.al., 2013). Disse fem punktene oppsummerer hva som er nødvendig for å være en kritisk nyhetsbruker.

2.4.2 Nyhets-og mediekompetanse

Nyhets- og mediekompetanse tar for seg de samme målene som nyhetskompetanse og mediekompetanse, nemlig evnen til å analysere og evaluere mediene (Aufderheide & Firestone, 1993), men nyhets-og mediekompetanse- og tar for seg dette i sammenheng med nyhetsinnhold og nyhetsproduksjon (Fleming, 2014). Likheten mellom mediekompetanse og nyhetskompetanse er at begge består av å være kritisk til mediene og nyhetene. Ifølge Potter (2013) består nyhets- og mediekompetanse av å opprettholde kritiske ferdigheter for å analysere nyheter, som å bruke flere kilder for å få informasjon, søke etter kontekst og være oppmerksom på nyhetsinnhold. Nyhets- og mediekompetanse er et eget begrep som består av hvordan folk konsumerer nyheter og hvordan de bruker denne informasjonen til å engasjere seg i samfunnet (Ashley, Maksl og Craft 2013). Ifølge Hobbs (2010) skal medielitterære borgere blant annet

forstå hvordan folk bruker mediene i dere personlige og offentlige liv og bruke mediene til å kommunisere med publikum. I følge Craft, Maksl og Ashley (2013) består hvilken grad individer har nyhets- og mediekompetanse av: (1) i hvilken grad man engasjerer seg i å tenke over hvilke nyheter man leser i forhold til å lese nyheter automatisk, (2) i hvilken grad man oppfatter seg om å være i kontroll av nyhetsmediene versus at mediene har kontroll over innflytelsen av nyhetsmediene, og (3) kunnskapen man har om institusjonene som produserer nyheter, hvordan innholdet i nyhetene blir produsert, og hvilken effektiv nyhetsinnhold har på folk. Vraga og Tully (2018) forklarer at nyhets- og mediekompetanse skal lære folk hvordan de kan bruke nyhets- og mediekompetanse-ferdigheter, som kritisk tenking, og styrke verdien av nyheter for mediebrukere (Vraga & Tully, 2018). Vraga og Tully (2018) forklarer at nyhets- og mediekompetanse består av tre hovedkonsepter: (1) forholdet mellom nyheter og borgerne i et demokrati, (2) ansvaret journalistene har med å være nøyaktig og inkluderende i hvordan de rapporterer nyheter, og (3) borgernes ansvar er å være kritiske når de konsumerer nyheter. Nyhets- og mediekompetanse anerkjenner demokratiets rolle om at pressen skal informere borgerne, men også presset journalister og nyhetskanaler står ovenfor når de produserer nyheter (Kovach & Rosenstiel, 2007). Vraga og Tully (2018) argumenterer for at hvis borgere forstår at nyheter består av kommersielt press og konkurranse fra andre medier angående reklame og oppmerksomhet, vil det gjøre slik at borgere konsumerer nyheter på en mer kritisk måte. Craft, Maksl og Ashley (2013) forklarer at nyheter har en unik rolle i demokratiet. Nyheter skal informere borgere, en rolle som ifølge Craft, Maksl og Ashley (2013) står overfor utfordringer fordi tradisjonelle nyheter forsvinner, og digitale nyhetsmedier demonstrerer faren for informasjon på nett. Det er derfor viktig å være kritisk til både nyheter og mediene. Ifølge Ashley, Maksl og Craft (2013) er nyhets- og mediekompetanse viktig for å fremme nyhetskonsumering, samfunnsengasjement og demokratisk deltakelse (Ashley, Maksl & Craft, 2013). Craft, Ashley & Maksl (2017) argumenterer for å være en kritisk nyhetsbruker kan det være viktig å ha kunnskap om målene til journalistikken og hva som påvirker nyhetsinnholdet.

Nylige studier viser at mediekompetanse kan ha en kritisk rolle i unges samfunnsengasjement, spesielt politikk og nyheter (Hobbs, Donnelly, Friesem, & Moen, 2013). En nylig studie om nyhets- og mediekompetanse er *News media literacy, perceptions of bias, and interpretation of news* fra 2018 av Melissa Tully, Emily Vraga og Anne-Bennett Smithson. Denne studien undersøker nyhets- og mediekompetanse og hvordan folks oppfatninger av nyhetsmediene er partipolitisk partisk og om folks partipreferanse henger sammen med folks tolkninger av nyheter og nyhetsvalg. Studien tar for seg 22 intervjuer hvor det ble stilt spørsmål om

nyhetsbrev, vaner og kunnskap om nyheter. Informantene besto av kvinner og menn mellom 19 og 56 år. Intervjuet besto av en diskusjonsdel hvor informantenes mediebruk ble diskutert. For å studere nyhets-og mediekompetanse ble informantene bedt om å lese to nyhetsartikler for å få en idé om hvordan informantene brukte sine nyhets-og-mediekompetanse-ferdigheter til å lese nyhetsartikkelen (Tully, Vraga & Smithson, 2018). Funnene i denne studien viste at noen informanter gjenkjenner at deres synspunkter former måten de tolker nyheter og mange av informantene forstår at nyhetsorganisasjoner velger å fremheve bestemte aspekter av et problem, og vurderer hvilke implikasjoner dette kan ha for deres egen og offentlighetens forståelse av problemet (Tully, Vraga & Smithson, 2018). Andre informanter forklarte at ønsket om nyhetsorganisasjoners ønske om å matche publikums forventinger var en av grunnene til partiskhet i nyhetsinnhold (Tully, Vraga & Smithson, 2018). Tully, Vraga & Smithson (2018) henviser til at en grundig forståelse av nyhetsbransjen mangler. Studien viste at det var liten sammenheng mellom hva folk gjenkjenner som god nyhetskonsumering – gjenkjenne egen partiskhet og konsumere varierte nyhetskilder om en emne- og deres faktiske oppførsel. Basert på studien forklarer Tully, Vraga & Smithson, (2018) at nyhets-og mediekompetanse burde gi strategier og ferdigheter til å promotere bedre nyhetsvaner, samt understreke viktigheten av kunnskap om nyheter. I studien «Seeking Out and Avoiding the News Media: Young Adults' Proposed Strategies for Obtaining Current Events Information» av Edgerly (2017) studerer Edgerly (2017) rollen nyhetsmedia har med tanke på hvordan unge voksne henter informasjon (2017). Denne studien er relevant fordi den viser at unge voksne bruker ulike strategier for å få informasjon om nyheter, samt at de bruker ulike metoder for å finne troverdige kilder. Studien innebærer 21 intervjuer av unge voksne med ulike bakgrunn. Informantene ble delt inn i to grupper: (1) strategier som direkte involverer nyhetsmedia for å lokalisere aktuelle hendelser og (2) strategier som med vilje unngikk, eller indirekte involverte nyhetsmedia. Den første gruppen brukte nyhetsmediene til å finne informasjon om aktuelle hendelser. Informantene hadde et høyt nivå av bevissthet om nyhetsmediene. Informantene brukte blant annet flere nyhetsmedier til å få informasjon om en sak, og var kritisk til kilder. Den andre gruppen besto av informanter som indirekte brukte nyhetsmediene eller unngikk nyhetsmediene som en kilde for informasjon om aktuelle hendelser. I følge Edgerly (2017) brukte informantene google til å finne informasjon om ulike nyhetssaker, og denne gruppen av informanter er usikre på hvilke nyhetssider de skal gå til for å få informasjon om ulike nyheter. I tillegg brukte informantene sosiale medier for å finne informasjon om nyheter. Vraga og Tully (2015) forklarer at forskere ofte fokuserer på hvordan man kan utvikle læreplaner og klasser for å lære studenter om å bli kritiske til nyheter, men det lite forskning på hvordan man kan fremme nyhets- og

mediekompetanse i hverdagen. Vraga og Tully (2015) har derfor utført en undersøkelse hvor de utførte en nettbasert undersøkelse, hvor informantene ble eksponert for en kunngjøring om nyhets- og mediekompetanse før de ble vist et politisk program. Informantene besto av studenter fra tre amerikanske universiteter, og respondentene besto av to grupper: studenter som studere media, og studenter som ikke studerer media. Informantene i Vraga og Tully (2015) sin undersøkelse samsvarer med informantene brukt i min undersøkelse, og det er derfor relevant å se nærmere på undersøkelsen til Vraga og Tully (2015). Undersøkelsen viste at i hvilken grad kunngjøringen om nyhets- og mediekompetanse påvirker studentene er betinget av deres eksisterende mediekunnskap. Undersøkelsen viste mediestudenter hadde høyere nyhets- og mediekompetanse og at korte kunngjøring om nyhets- og mediekompetanse ikke hadde noe effekt på studenter som ikke studerer medie. Vraga og Tully (2015) forklarer at grunnen til dette kan være at studenter som ikke studerer medie, ikke har lik interesse for mediene, som mediestudenter.

Nyhets- og mediekompetanse legger grunnlag for at folk skal være kritiske til medie og nyhetene slik at de kan ha den informasjonen de trenger for å delta i diskusjoner i samfunnet (kilder). For at en person skal ha nyhets- og mediekompetanse må man kunne analysere nyhetsinnhold, være kritisk til hvilke kilder som er brukt, og være oppmerksom på hva som ligger bak en nyhetsartikkel, som økonomiske motiver. Nyhets- og mediekompetanse består av å forstå hvordan nyheter er produsert, nyheters rolle i samfunnet, og at rollen til folk er å være kritiske til hvordan man konsumerer nyheter (Tully, Vraga & Smitshon, 2018). Craft, Ashley & Maksl, (2017) sin undersøkelse viser en sammenheng mellom nyhets- og mediekompetanse og skepsis, tillit og kredibilitet til medier, noe som understreker hvordan kunnskap og motivasjon for nyhets konsumering kan forme forståelsen av nyheter, og dermed forme hvordan falske nyheter kan være relatert til nyhets- og mediekompetanse.

2.5 Oppsummering av teori

I dette kapittelet har jeg gitt en oversikt over hvilke teorier som støtter de valgte problemstillingene. Den første teorien jeg presenterte i kapittelet var falske nyheter. Allcott og Gentzkow forklarer falske nyheter som er nyheter som med vilje misleder leserne og ifølge Lazer et.al (2018) er falske nyheter fabrikkert informasjon som etterligner nyhetsartikler. Flere

forskere mener nyhets- og mediekompetanse er viktig for å unngå spredningen av falske nyheter (Bulger & Davison, 2018.). Nyhets- og mediekompetanse som består av hvilke ferdigheter som er nødvendig for å analysere nyheter, slik at man kan ta del i diskusjoner i samfunnet (Ashley, Maksl & Craft, 2013). Ferdigheter som er relevant for nyhets- og mediekompetanse er blant annet kildekritikk. For noen mediebrukere kan det være vanskelig å skille mellom falske nyheter og journalistikk, og derfor var teorien om journalistikkens grenser relevant å ha med. Journalistikkens grenser, som består av hva som er journalistikk, og hva som ikke er journalistikk. Kovach og Rosenstiel (2007) mener blant annet at journalistikk handler om å fortelle sannheten. De teoretiske perspektivene som er blitt nevnt i teorikapittelet kan knyttes opp mot problemstillingene. Den første problemstillingen «Hvordan skiller voksne nordmenn mellom falske og ekte nyheter?» kan diskuteres i form av hva andre forskere kategoriseres en falsk nyhet som. Den andre problemstillingen «Hvordan skiller unge voksne med lav nyhets- og mediekompetanse og unge voksne med høy nyhets- og mediekompetanse mellom falske og ekte nyheter?» kan diskuteres i lys av teori om falske nyheter og hvorfor falske nyheter er et problem. Samtidig kan den andre problemstillingen diskuteres ved teori om nyhets- og mediekompetanse. Dette er fordi nyhets- og mediekompetanse gir en oversikt over hvilke ferdigheter som er viktig for å være kritisk til nyheter og mediene. Journalistikkens grenser utforsker hva som er journalistikk, og ikke journalistikk og er relevant for den andre problemstillingen fordi for noen mediebrukere kan det være vanskelig å skille mellom falske nyheter og journalistikk.

Kapittel 3. Metode

Problemstillingene jeg har valgt krever to ulike metoder. Den første problemstillingen tar for seg hvordan nordmenns skiller mellom falske og ekte nyheter, og består av en kvantitativ metode, hvor spørreundersøkelse er valgt. Den andre problemstillingen fokuserer på hvordan unge voksne med lav nyhets-og mediekompetanse og unge voksne med høy nyhets-og mediekompetanse mellom falske og ekte nyheter, og denne problemstillingen innebærer en kvalitativ metode i form av semistrukturert intervju. Bruken av kvalitativ og kvantitativ metode kalles metodisk triangulering og dette er valgt for å få et representativt utvalg og bredere data (Kaarbø, 2009).

Dette metodekapittelet begynner først med en forklaring på hva metodisk triangulering er og hvorfor det er blitt valgt. Videre presenteres valget av intervju som metode, hvordan informantene ble rekruttert og utvalget av informanter. Deretter blir intervjuguiden presentert og hvordan pilotstudiene ble utført og hva jeg lærte av pilotstudiene. Videre vil spørreundersøkelsen som metodevalg bli presentert og hvordan spørsmålet brukt i spørreundersøkelsen ble utformet. Deretter presenteres hvordan analysen av intervjuene og spørreundersøkelsen ble gjort, og til slutt blir kvalitetsvurdering av studien presentert.

3.1 Om metodisk triangulering

Ifølge Gentikow (2005) er "metode er et redskap eller hjelpemiddel som benyttes for å forstå et komplekst fenomen". Jeg har valgt å bruke metodisk triangulering og ifølge Kaarbø (2009) består triangulering av at «kvantitative og kvalitative metoder analyseres samtidig eller parallelt» (Kaarbø, 2009, s. 242). Siden studien har to problemstillinger, hvor den ene problemstillingen etterspurte informasjon hos den norske befolkning, og den andre problemstillingen etterspurte informasjon om unge studenter, ble det naturlig å bruke både kvalitativ og kvantitativ metode. Den kvantitative analysen viser hvordan den norske befolkningen skiller mellom ekte nyheter og falske nyheter. Den kvalitative analysen går i dybden på hvordan unge voksne skiller mellom forskjellen på ekte nyheter og falske nyheter. Fordelen med metodisk triangulering er at man kan få fyldigere og rikere data (Kaarbø, 2009). Ved å bruke to metoder har jeg en større mulighet til å få en større analyse og få et mer representativt svar, enn jeg hadde gjort ved bruk av en metode. I tillegg hjelper triangulering

med at jeg får flere innfallsvinkler og et større utvalg (Kaarbø, 2009). Styrken ved å bruke to ulike metoder er at ved spørreundersøkelse får man en generell forståelse av hva nordmenn mener er forskjellen på falske og ekte nyheter, og ved intervju går man i dybden på en gruppe nordmenn, nemlig unge voksne med lav og høy nyhets- og mediekompetanse. Gjennom å bruke metodisk triangulering kompenseres man for svakheter ved den ene metoden, som for spørreundersøkelse er at man ikke har muligheten til å stille oppfølgingsspørsmål og gå i dybden, og for intervju er det manglende mulighet for å generaliserbare.

3.2 Semistrukturert intervju som metodevalg

I følge Gentikow (2005) er intervju den metoden som kan få folk til å verbalisere sine erfaringer. Når det gjelder å undersøke medieerfaringer kan informantene enkelt snakke om sin egen erfaring med mediebruk. Ulempen er at man ikke vet om informantene snakker sant eller ikke og derfor er det viktig å utgi nok informasjon om undersøkelsen til at informantene ikke kan tenke over hva de kommer til å svare før under intervjuet. For å utforske hvordan unge voksne skiller mellom falske og ekte nyheter har jeg utført et semistrukturert intervju. "Kvalitative metoder tillater studiene av utvalgte emner å gå både i dybden og i detalj" (Patton, 1990, s.13) Semistrukturerte intervjuer utfolder seg som en samtale som gir informantene muligheten til å utforske problemer de mener er viktig (Longhurst, 2010). Grunnen til at jeg har valgt semistrukturert intervju som metode er at intervju "får frem betydningen av folks erfaringer, og å avdekke deres opplevelse av verden, forut for vitenskapelige forklaringer (Kvale og Brinkmann 2012, s.17). Ved å utføre et semistrukturert intervju, utføres et ansikt-til-ansikt-intervju som er viktig for å få informantene til å utfylle sitt syn på spørsmålene i en forholdsvis lang samtale (Gentikow, 2005). En kritikk til ansikt-til-ansikt intervju er forskerens påvirkningsmuligheter i forbindelse med intervjusituasjonen (Gentikow, 2005). Det er derfor viktig å passe på at informanten får svare på spørsmålene og ikke gi for ledende spørsmål slik at informanten kan svare på en selvstendig måte. Dette har jeg unngått ved å bruke god tid på å omformulere spørsmålene i intervjuguiden, slik at informantene skal kunne svare på spørsmålene uten påvirkning fra meg som intervjuer.

Jeg har valgt semistrukturert intervju fordi denne type intervju egner seg best til å svare på den valgte problemstillingen. Ved å gjøre et semistrukturert intervju foregår intervjuet mer som en samtale mellom informanten og intervjueren, og kan være med på å gjøre at informanten er mer komfortabel i intervjusituasjonen. Semistrukturert intervju ble valgt fordi det er godt egnet for

å få oppfatninger og meninger fra informantene om komplekse problemer, og få mer informasjon om svarene. Ved å utføre et semistrukturert intervju får informantene muligheten til å reflektere over svarene, og utdype meningene sine. Et semistrukturert intervju består av å ha en intervjuguide med spørsmål og forhåndsbestemte temaer (Kvale & Brinkmann, 2012), men et semistrukturert intervju trenger ikke å følge intervjuguiden til punkt og prikke. Intervjuguiden består av alle spørsmålene jeg ønsker å stille, men rekkefølgen kan forandres fra intervju til intervju, basert på hvilke spørsmål som passer til det informantene svarer.

3.2.1 Utvalg og rekruttering av informanter for intervju

Det var planlagt å tilsammen rekruttere åtte studenter fra Universitetet i Agder (UiA), fire mediestudenter og fire sykepleierstudenter, av disse skulle halvparten være kvinner og halvparten menn. En av mediestudentene takket nei imidlertid nei i siste liten før intervjuet skulle ta sted. Jeg klarte ikke å finne en erstatter, og derfor ble bare tre mediestudenter rekruttert. Av sykepleierstudentene var det to menn og to kvinner som ble rekruttert, og av mediestudentene var det to kvinner og en mann som ble rekruttert. Mangelen på mannlig informant har ført til at datamaterialet var mindre for mediestudentene, enn sykepleierstudentene. Dette gjør at jeg med forsiktighet tolker data i analysen der jeg skiller mellom mediestudenter og sykepleierstudenter og trekker konklusjoner basert på disse analysene.

Jeg prøvde først å rekruttere informanter via en gruppe på Facebook hvor jeg publiserte et innlegg med et bilde som inneholdt en kort beskrivelse av studien (Vedlegg 2) og at folk kunne kontakte meg på mail hvis de var interessert i å delta i et intervju. Jeg brukte ikke mye tekst i selve bildet, for jeg ville at bildet skulle tale for seg selv, i stedet beskrev jeg studien i mer detalj i samme innlegg som bildet. Det var ingen som tok kontakt etter jeg hadde postet bildet i Facebook-gruppen, og dermed rekrutterte jeg informantene ved hjelp av venner som hadde bekjente som var sykepleierstudenter og mediestudenter. Informantene ble kontaktet via Facebook, og her ble de spurt om de ville delta i intervju og hva studien innebar. Etter informantene hadde takket ja, fikk de tilsendt samtykkeskjema og sjansen til å lese gjennom samtykkeskjemaet og eventuelt takke nei. Etter informantene hadde samtykket til å delta i studien, ble det avtalt tid og sted for intervjuene.

Tabell 2. Liste over informanter

Informanter	Kjønn	Utdanning
1	Kvinne	Sykepleierstudent, bachelor
2	Kvinne	Sykepleierstudent, bachelor
3	Mann	Sykepleierstudent, bachelor
4	Mann	Sykepleierstudent, bachelor
5	Kvinne	Mediestudent, bachelor
6	Kvinne	Mediestudent, bachelor
7	Mann	Mediestudent, bachelor

Jeg har valgt å rekruttere sykepleierstudenter og mediestudenter fordi jeg har en forventning om at mediestudenter har høy nyhets- og mediekompetanse og sykepleierstudentene har lav nyhets- og mediekompetanse. Jeg har også valgt sykepleierstudenter og mediestudenter fordi jeg vil se om det er forskjell mellom disse to studieretningene med tanke på hvordan disse gruppene skiller mellom falske og ekte nyheter. Siden masteroppgaven fokuserer på skillet mellom falske og ekte nyheter er det relevant å trekke frem informanter med ulik utdanning. Dette er for å få to forskjellige synspunkter på nyhets- og mediekompetanse. Jeg arbeider ut fra en antakelse om at mediestudentene har en bedre forståelse av nyhets- og mediekompetanse enn de som studerer sykepleien. Dette er fordi jeg på forhånd antar at medstudenter lærer om blant annet å være kildekritiske på sitt studie, og at dette ikke er noe sykepleierstudenter lærer på sitt studie.

3.2.2 Intervjuguide

I forkant av intervjuene utviklet jeg en intervjuguide basert på et semistrukturert intervju (Vedlegg 1). Intervjuguiden er inspirert av intervjuguiden til Melissa Tully, Emily Vraga og Anne- Bennett Smithson (2018) gjort i artikkelen *News media literacy, perceptions of bias, and interpretation of news*. Jeg sendte en mail til både Tully, Vraga og Smithson (2018) for å be om inspirasjon til å utvikle en god intervjuguide, og fikk svar tilbake der jeg fikk tilsendt intervjuguiden som ble brukt i deres studie. Intervjuguiden til Tully, Vraga og Smithson (2018) har blitt brukt som en kilde til inspirasjon og har hjulpet meg med å utvikle en relevant intervjuguide, og som tidligere har blitt vist at virker for å få de svarene man trenger for å svare på problemstillingen.

Intervjuguiden ble delt inn i ulike kategorier slik at intervjuguiden var oversiktlig og like spørsmål ble koblet sammen til samme kategori. Kategoriene som ble valgt var knyttet til falske nyheter, nyhets- og mediekompetanse og journalistikkens grenser. Intervjuguiden startet med enkle introduksjonsspørsmål om nyhetskonsumering, og disse spørsmålene besto blant annet om hvilke nyheter informantene interesserer seg for, og hvilke nyheter de mener er viktige. Disse spørsmålene ble stilt slik at informantene skulle bli komfortable med intervjusituasjonen og slik at det ble en god overgang til de neste spørsmålene. Videre gikk intervjuguiden over på begrepet nyhets- og mediekompetanse. Her ble det først presentert en oversikt over hva nyhets- og mediekompetanse besto av, slik at informantene lettere kan diskutere begrepet, for det er ikke sikkert at informantene vet hva nyhets- og mediekompetanse innebærer. Spørsmålene om nyhets- og mediekompetanse besto av å be informantene forklare hvilke ferdigheter de hadde som gjør at de har medie- og nyhetskompentanse, og om de kunne gi eksempler på en gang de følte de hadde medie- og nyhetskompentanse, og en gang de følte at de *ikke* hadde medie- og nyhetskompentanse. Disse spørsmålene var inspirert av studien til Tully, Vraga og Smithson (2018). Spørsmålene om nyhets- og mediekompetanse ble stilt slik at det var enklere å kategorisere informantene – og da med fokus på forskjellen mellom sykepleiestudenter og mediestudenter, i kategoriene høy nyhets- og mediekompetanse og lav nyhets- og mediekompetanse. Etter å ha fokusert på nyhetskonsumering og nyhets- og mediekompetanse tok intervjuguiden for seg spørsmål om misinformasjon, og blant annet spørsmål om hvem sitt ansvar det er at folk blir feilinformert. Deretter gikk spørsmålene over på informantenes kjennskap til falske nyheter. Her besto spørsmålene av blant annet hva som er forskjellen mellom ekte og falske nyheter, og hva er det første man tenker på når man hører ordet «falske

nyheter». Deretter skiftet fokuset fra kjennskap til falske nyheter til erfaring med falske nyheter og strategier for å møte falske nyheter. Etter at informantene har fått spørsmål om blant annet nyhets- og mediekompetanse og falske nyheter. Blir to artikler som er eksempler på falske nyheter i Norge presentert¹. Den første artikkelen er et blogginnlegg «I sommer kan du bli full på krone-is fra Smirnoff som inneholder 37,5 % alkohol» skrevet av Rene Kleveland i Mai 2018. Artikkelen reklamerte for en krone-is med alkohol som man kan få kjøpt på vinmonopolet og kiosker. Videre hevder blogginnlegget at isen er produsert i Italia og vil koste 39 kr. Artikkelen bruker ingen kilder eller siterer til hvor informasjonen om is med alkohol kommer fra. Den andre artikkelen var «Går du med utenlandske flagg på 17.mai i år får du 4.500 kr i bot». Denne artikkelen er også fra mai 2018 og er postet på viralstarz.com og handler om at utenlandske flagg er forbudt på 17.mai og at man får en bot på 4.500 kr hvis man bruker utenlandsk. Denne artikkelen bruker flere kilder og sitater fra politikere fra SV og FrP. Begge artiklene ble presenter på Faktisk.no hvor det ble forklart hvorfor artiklene var falske nyheter (Bergsaker, Karlsen & Bakken, 2018).

¹ Artiklene fra Rene Kleveland og Viralstarz.com ble slettet april 2019. Artiklene er derfor heller ikke å finne i litteraturlisten.



reneleveland.blogg.no/PhotoWall.com

Facebook YouTube Snapchat Twitch Snapchat Samtaler Facebook Samtaler Videoblogger Durfer hater gutter meg Hvitahl i Bergen Pops Club 2017

I sommer kan du bli full på krone-is fra smirnoff som inneholder 37.5% alkohol

07.05.2018 - 20:49



I sommer kan du bli full på krone-is. Sjokolade isen har en alkoholprosent på hele 37,5%, noe som gjør at du må være over 20 år for



Norges beste blogger. Solbrun og perfekt kropp. Blogger ikke akkurat om knekkebrød og klær jeg har fått i posten som alle de andre hundre tusen bloggerne gjør. 80.000.000 visninger på nett. Love blogging! Følg meg for spenning i hverdag. Legg meg

Figur 1 Skjermbilde reneleveland.blogg.no

The screenshot shows the homepage of viralstarz.com. At the top, there is a navigation bar with a blue background and white text for categories: 'SISTE', 'DYR', 'OMG', 'RØRENDE', 'FAILS', 'PRANKS', and 'MER'. Below this is a breadcrumb trail: 'Home > Barn > Heytider > Går du med utenlandsk flagg på 17 mai i år får du 4.500 kr i bot'. The main article is titled 'Går du med utenlandsk flagg på 17 mai i år får du 4.500 kr i bot'. Below the title, there are social media sharing icons for Facebook, Google+, Twitter, and Email. To the right of the article, there is a 'SPRÅK' (Language) selector with flags for Norwegian, Swedish, and Danish, and a 'Velg språk' dropdown. Below the article, there is a 'DIREKTE' (LIVE) section with a video player showing a street filled with Norwegian flags. The video player has a sub-headline 'Perfekt for en langhelg 1 time og 55 min unna AVINOR FLESLAND'. Below the video, there is a sub-headline 'Utenlandske flagg blir forbudt på 17 mai' and a social media share button for Facebook with '20.1k DELINGER'. To the right of the article, there is an advertisement for 'Min BMI' (My BMI) with the text 'Online Idealvekt Kalkulator' and a 'REGN UT >' button. Below the advertisement, there is a 'MEST DELT!' (Most Shared!) section with a small image of a car.

Figur 2 Skjerm bilde viralstarz.com

Under intervjuene valgte jeg å gå ut av rommet når informantene leste artiklene, slik at de fikk tid til å lese godt igjennom uten å bli forstyrret. Informantene fikk ca. fem minutter til å lese artiklene, og de fikk et ark til å skrive ned eventuelle kommentarer på. Før jeg gikk ut av rommet ba jeg informantene lese godt gjennom teksten, og tenke på kildebruk og språkbruk i teksten. Slik kunne informantene fokusere på noe konkret og det gjorde det lettere å prate om artiklene fordi informantene hadde en anelse om hva de skulle være oppmerksom på. Når informantene hadde lest begge artiklene ble de stilt spørsmål om artiklene, og det var først etter de hadde lest artiklene at de ble informert om at artiklene var falsk. Informantene ble stilt spørsmål om de visste at dette var en falsk nyhet, hvordan kan man se at det er en falsk nyhet og om de selv ble lurt av artiklene og trodde artiklene var ekte. En av de siste kategoriene i intervjuguiden besto av informantenes kunnskap av journalistikkens grenser Spørsmålene handlet om hva informantene mente var journalistikk, om alle kunne være journalister, og om det var noen nyheter de mente ikke var journalistikk. Her ble også artiklene brukt til å stille spørsmål om informantene mente at disse artiklene var skrevet av journalister. Det siste spørsmålet i

intervjuguiden besto av om informantene mente at med tanke på spørsmålene informantene har fått og diskutert, mente de at nyhets- og mediekompetanse var noe som de brukte i hverdagen deres. Alle disse spørsmålene har en sammenheng med nyhets- og mediekompetanse, fordi jo mer informantene vet om journalistikk, og klarer å svare på spørsmålene, desto nyhets- og mediekompetanse har de.

En utfordring med forskningsdesignet er at informantene fikk artiklene som var eksempler på falske nyheter i Norge, etter å ha blant annet diskutert hva de mente var en falsk nyhet, og deres egne erfaringer med falske nyheter. Dette kan ha påvirket informantenes evne til å analysere artiklene fordi det kan være informantene skjønnte artiklene var falske når de ble gitt artiklene. Likevel fikk informantene vite at artiklene var falske etter at de hadde lest gjennom artiklene, og ingen av informantene viste å ha blitt påvirket av å diskutere falske nyheter i forkant. Dette er fordi noen av informantene var overrasket over at disse artiklene var falske, og de fleste hadde ikke sett eller lest artiklene før, og dermed ikke visste at artiklene var eksempler på falske nyheter i Norge.

3.2.3 Pilotstudie 1 og 2

Ifølge Baxter (2015) er pilotstudie nødvendig for å kunne øve på selve intervjuet. En pilotstudie hjelper med å bli komfortabel med lydopptaket, og passe på at lydopptaket virker, og for å kunne vite hvordan man skal bruke det for å unngå feil (Baxter, 2015). Jeg valgte å utføre to pilotstudier. Gentikow (2005) forklarer at en pilotstudie med et utvalg fra den aktuelle informantgruppen egner seg godt til å gi opplysninger om hva som fungerer, og ikke fungerer. I begge pilotstudiene ble sykepleierstudenter intervjuet. Den første pilotstudien ble utført for å teste om spørsmålene var forståelige og for å se om noen av spørsmålene måtte endres. Intervjuet var basert på et semistrukturert intervju, og foregikk som en samtale, noe som fungerte bra, da det var mindre formelt. Det første problemet ved pilotstudie nummer en, var angående spørsmålene som ble stilt under pilotstudien. Intervjuet begynte brått på med spørsmålene, i stedet for å introdusere spørsmålene først og gi en detaljert forklaring på hvordan intervjuet skulle foregå. Det andre problemet var at det var for få spørsmål slik at intervjuet ble i det korteste laget. Dette er endringer som jeg gjorde før jeg utførte den andre pilotstudien. Den andre pilotstudien hadde flere spørsmål slik at jeg kunne gå i dybden på de ulike kategoriene som var valgt. I tillegg inkluderte jeg to artikler som var eksempler på falske nyheter under intervjuet. Disse artiklene var med på å få en helhet i intervjuet, og styrket spørsmålene som

handlet om falske nyheter. I tillegg er artiklene et godt grunnlag for å kunne si noe om hvordan informantene skiller mellom falske og ekte nyheter, fordi man kan se hvordan de tar i bruk ferdigheter som er typisk for nyhets- og mediekompetanse.

3.2.4 Intervjuene

Intervjuene foregikk på et grupperom på Universitetet i Agder og på et grupperom på Hovedbiblioteket i Kristiansand. Grupperom ble valgt, slik at jeg kunne gå ut av rommet under intervjuet, slik at informantene kunne lese artiklene om falske nyheter, uten forstyrrelser. Selve intervjuet varte i rundt 40-60 minutt, og det ble tatt notater på datamaskin, samt lydopptak.. Lydopptak gjør det lettere å stille gode oppfølgingsspørsmål, og konsentrere seg om det som sies (Kvale & Brinkmann, 2009). Transkribering av intervjuene foregikk ved at jeg transkriberte ord-rett, men lot likevel være å ta med for eksempel nøling. Dette var for å få en bedre flyt i transkriberingen. Underveis i transkriberingen tok jeg notater og noterte likheter og forskjeller mellom informantene og kategoriserte disse, slik ble det lettere å svare på problemstillingen.

3.3 Spørreundersøkelse som metodevalg

Jeg har valgt spørreundersøkelse som metode fordi «spørreundersøkelse er en systematisk metode for å samle inn data fra et utvalg av personer for å gi en statistisk beskrivelse av den populasjonen utvalget er trukket fra» (Ringdal, 2018, s.191). Styrken ved å ta i bruk spørreundersøkelse som metode er å kunne sikre objektivitet (Carr, 1994) gjennom at forskeren ikke er til stede når respondentene svarer på spørreundersøkelsen, som gjør at respondentene ikke er blitt påvirket av forskerens rolle.

3.3.1 Utforming av spørsmålet i spørreundersøkelsen

Spørreundersøkelsen ble gjennomført i Norsk medborgerpanelet, ved Universitetet i Bergen (UiB). Spørsmålet ble inkludert i den 14. runden av Norsk medborgerpanel og spørsmålet som ble brukt i spørreundersøkelsen var: **Falske nyheter er mye diskutert i det siste. Vi er interessert i hva du mener er forskjellen på ekte og falske nyheter.**

Norsk Medborgerpanel er en internettbasert spørreundersøkelse om hvordan Nordmenn stiller seg til viktige samfunnstema (Norsk Medborgerpanel, 2019). Før spørsmålet ble sendt inn til

Norsk medborgerpanel ble flere alternativer til spørsmål sendt til POLKOM-gruppen ved UiB for tilbakemelding. Tilbakemeldingene jeg fikk hjalp meg med hvordan jeg skulle omformulere spørsmålet slik at det passet med problemstillingen. Spørsmålet som jeg har valgt er et åpent spørsmål som gjør at respondentene selv definerer spørsmålet og gir et svar ut ifra det de selv tenker og mener. Fordelen med åpne spørsmål er at man kan unngå partiskhet ved at respondentene svarer spontant på spørsmålet og åpne spørsmål gir et mangfoldig svar og fremkaller ofte ærlige svar (Erickson & Kaplan, 2000). I tillegg samler åpne spørsmål ny informasjon om et emne for å forklare kvantitative funn, ved å utforske ulike dimensjoner av respondentenes opplevelser (Sproull, 1988). Ulempen med åpne spørsmål kan være at respondenten feiltolker spørsmålet, men det er likevel større sjanse for å oppdage feil med åpne spørsmål.

3.4 Analyse av datamateriale

3.4.1 Analyse av intervjuene

For å analysere informantenes uttalelser og refleksjoner hørte jeg gjennom intervjuene, og transkriberte intervjuene. Intervjuguiden var bygget opp slik at temaene jeg ville forske på var inndelt i ulike kategorier, dette gjorde det lettere å analysere intervjuene etter transkriberingen. Etter jeg hadde transkribert alle intervjuene trakk jeg ut relevante sitater fra informantene og kategoriserte disse. Jeg kategoriserte disse ved å lage et nytt dokument med alle spørsmålene som ble stilt under intervjuet og under spørsmålet var sitatene til alle informantene. Jeg kategoriserte igjen svarene informantene gav, ved at svarene sykepleierstudentene gav var samlet, og det samme med mediestudentene sine svar. Dette gjorde det lettere å trekke sammenligninger og ulikheter mellom sykepleierstudenter og mediestudenter. Når sitatene til informantene var kategorisert, hørte jeg gjennom intervjuene en gang til for å se om det var noe jeg ikke hadde fått med meg første gang jeg transkriberte.

Problemstillingene var hele tiden fokuset når jeg valgte hvilke sitater jeg mente var interessante og viktig for å svare på problemstillingen. Ut ifra informantenes svar kom jeg frem til fem kategorier: (1) informantenes nyhetsbruk, (1) bruk av nyhets- og mediekompetanse i hverdagen, (2) hvem sitt ansvar er det at folk blir feilinformert, (3) faktabasert og faktafeil, (4) Smirnoff is og 17.mai og (5) grenser for hva som er, og ikke er journalistikk. Disse kategoriene samsvarer

med hvordan spørsmålene i intervjuguiden ble kategorisert, men følger ikke rekkefølgen til intervjuguiden.

3.4.2 Analyse av spørreundersøkelsen

Spørreundersøkelsen gjort i Norsk Medborgerpanelet fikk inn 585 svar. Alle svarene ble samlet på et Excel-dokument. Det første som ble gjort var å anonymisere svarene sammen med veileder slik at indirekte eller direkte personopplysninger ble fjernet fra datasettet. Etter å ha lest gjennom svarene nøye og luket de svarene som respondentene kunne bli gjenkjent fra, ble svarene delt inn i ulike kategorier. Disse kategoriene besto av: (1) svarer på spørsmålet, (2) svarer på hva en falsk nyhet er, (3) svarer på hva en ekte nyhet er, (4) nevner Donald Trump og (5) svarer på annet. Disse kategoriene ble valgt fordi kategori nummer en gir en oversikt over hvem som svarer på hele spørsmålet, og svarer hva de mener er forskjellen mellom ekte og falsk nyhet, mens kategori nummer tre og nummer fire som består av hva respondentene mener en ekte nyhet er og hva en falsk nyhet er. De tre første kategoriene henger sammen med å kunne svare på problemstillingen fordi disse kategoriene sier noe om hva respondentene mener en ekte nyhet er og en falsk nyhet. Kategori fire som består av hvilke respondenter som nevner Donald Trump henger sammen med intervjuene, og at flere av informantene nevnte Donald Trump når de snakket om falske nyheter. Dette viser en sammenheng mellom respondentene og informantene, og at begge brukte Donald Trump til å forklare falske nyheter. Kategori nummer fem ble valgt fordi jeg ville vise at det var respondenter som ikke svarte på spørsmålet for å gi en oversikt over at selv om det var 585 respondenter som svarte, var det ikke alle som svarte på spørsmålet. I tillegg ble disse kategoriene laget for at det skulle være lettere å få en oversikt over svarene til respondentene.

3.5 Kvalitetsvurdering av studien

3.5. 1 Relabilitet

Relabilitet betyr pålitelighet og troverdighet (Gentikow, 2005) og en undersøkelse er troverdig hvis den har blitt utført på en tillitvekkende måte (Ringdal 2018). Informantene fikk utdelt samtykkeskjema før intervjuene, og undersøkelsen var i samsvar med Norsk senter for forskningsdata (NSD) sin personvernlovgivning (Vedlegg, 3). Ifølge Kvale og Brinkmann (2015) handler relabilitet om «forskningresultatenes konsistens og troverdighet å gjøre»

(Kvale & Brinkmann, 2015, s.276). Under intervjuene ble spørsmålene stilt på samme måte til alle informantene og informantene stilte på lik linje med hverandre. Alle intervjuene foregikk på grupperom på enten Universitetet i Agder eller på Hovedbiblioteket i Kristiansand, og dette gjorde også at alle informantene fikk oppleve samme miljø. Dette øker relabiliteten fordi relabilitet til en undersøkelse består blant annet av at intervjuene skal være like for alle, og at spørsmålene skal bli stilt på samme måte (Gentikow, 2005). Informantene fikk god tid til å svare på spørsmålene og fikk sjansen til å få spørsmålene stilt på nytt eller gitt en forklaring på spørsmålet, hvis det var spørsmål de ikke forsto eller trengte mer informasjon om. Det ble unngått å stille ledende spørsmål slik at svarene til informantene var deres egen mening, og i minst mulig grad var påvirket av meg som intervjuer.

Elementer som kan påvirke relabiliteten til studien er hvordan dataene er samlet inn og hvordan de analyseres (Kleven, Hjordemaal og Tveit, 2002). Når det gjelder å analysere data fra de semistrukturerte intervjuene ble det for det første brukt lydopptak under intervjuene, og både lydopptak og transkribering av lydopptak ble lagret på en minnepinne med passord, og vil bli slettet når studien er ferdigstilt. Informantene ble anonymisert slik at de ikke kunne gjenkjennes. Informantenes studieretning og kjønn ble nevnt, men ikke alder da det var fare for at informantene kunne gjenkjennes i forblindelse med kjønn og studieretning. Spørreundersøkelsen ble gjort i forblindelse med Norsk medborgerpanel ved Universitet i Bergen. Spørsmålet i spørreundersøkelsen ble vurdert av andre i POLKOM-gruppen ved Universitet i Bergen og tilbakemeldinger ble gitt slik at spørsmålet ble stilt på best måte slik at det var lett å forstå. Alle respondentene i spørreundersøkelsen var anonyme og svarene til respondentene ble også anonymisert slik at indirekte eller direkte personopplysninger ble fjernet.

3.5.2 Validitet

Validitet kan blant annet oversettes til gyldighet eller sannhet (Gentikow, 2005). Validitet handler om sammenheng mellom prosjektets utforming og spørsmålene som først motiverte undersøkelsen (Tjora, 2018). Ifølge Tjora (2018) handler validitet om tilnærmingen man har valgt er den mest relevante for det man ønsker å finne svar på. Min undersøkelse tar i bruk metodisk triangulering der både kvalitativ metode og kvantitativ metode er valgt, bestående av intervju og spørreundersøkelse. Triangulering ble valgt for å kompensere for svakheter av de ulike metodene, som i spørreundersøkelse kan man ikke stille oppfølgingsspørsmål, og for

intervju er muligheten for å generalisere manglende. Ifølge Gentikow (2005) kan validitet utforskes med å stille spørsmål til om man i undersøkelsen utforsker det man tror man utforsker og om spørsmålene brukt i undersøkelsen er operasjonalisert, slik at man spør om det man er ute etter i forhold til teorien. Trianguleringen styrker validiteten ved at spørsmålet stilt i spørreundersøkelsen også ble stilt i intervjuene og ved kvalitativ metode kan man gå i dybden og stille oppfølgingsspørsmål, og ved kvantitativ metode kan man generalisere den norske befolkningen over 18 år. I tillegg er intervjuguiden basert på metoden og intervjuguiden gjort av Melissa Tully, Emily Vraga og Anne-Bennett Smithson i artikkelen *News media literacy, perceptions of bias, and interpretation of news* (2018). Validiteten blir dermed styrket fordi jeg tar utgangspunkt i en intervjuguide som tidligere er blitt vist at fungerer for godt for å svare på problemstillingen.

3.6 Etiske vurderinger

Ifølge Kvale og Brinkmann (2015) er en av de viktigste etiske retningslinjene informert samtykke. Informert samtykke betyr at informantene informeres om studiens formål og om hovedtrekkene i studien (Kvale & Brinkmann, 2015).. Ifølge Kvale og Brinkmann (2015) er det en fin balanse mellom å på den ene siden informere for mye, og på den andre siden å utelate noe som kan ha betydning for deltakerne. I mitt samtykkeskjema (Vedlegg 1) valgte jeg bevisst å ikke informere deltakerne om at det var både sykepleierstudenter og mediestudenter som intervjues, og at disse skulle være en del av lav nyhets- og mediekompetanse og høy nyhets- og mediekompetanse. Dette valgte jeg fordi jeg ville at informantene skulle komme uforberedt til intervjuet uten å ha noen formening om hva nyhets- og mediekompetanse var. Samtykkeskjemaet besto likevel av informasjon om hva studien handlet om og at det var frivillig å delta.

Informantene er anonyme og personlig informasjon er blitt behandlet konfidensielt. Informantene ble informert om at de ikke blir brukt gjenkjennbare opplysninger om dem og at datamaterialet vil bli slettet ved prosjektets slutt. Respondentene i spørreundersøkelsen er også anonyme og svar som kunne gjenkjenne respondentene som for eksempel byen respondenten er fra eller lokalavisen til respondenten, ble fjernet slik at det ikke var noe som kunne gjøre at respondentene ble gjenkjent.

3.6 1 Spørreundersøkelse

Spørreundersøkelsen er med på å gi en bred forståelse av hva nordmenn mener er forskjellen på ekte og falske nyheter. Utfordringen med spørreundersøkelsen var at ikke alle respondentene svarte på spørsmålet. Noen valgte å bare svare på hva en falsk nyhet er, mens andre bare svarte på hva en ekte nyhet er, og noen svarte ikke på spørsmålet i det hele tatt. Likevel har spørreundersøkelsen vært bra for å få svar på kort tid, og gir et inntrykk av den norske befolkningens forskjell mellom falske og ekte nyheter

3.6.2 Intervju

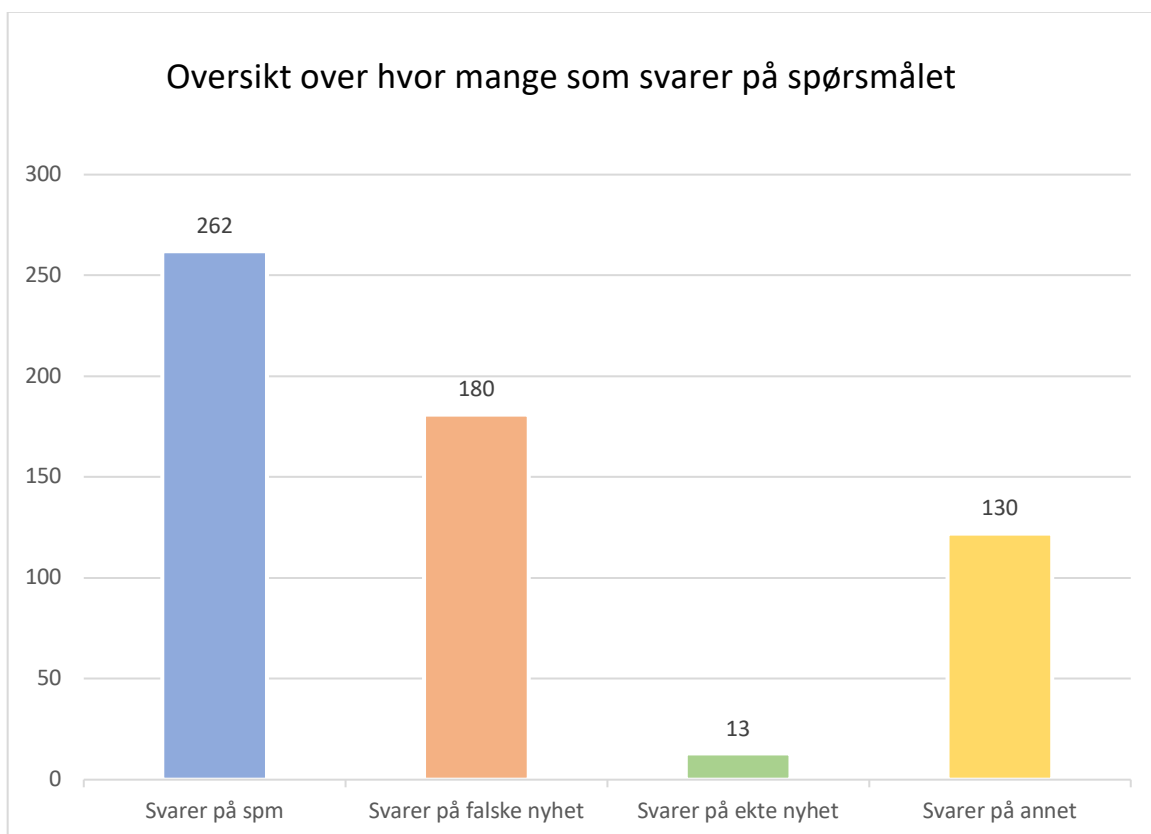
Intervju ble brukt for å kunne sammenligne unge voksne med lav medie- og nyhetskompetanse og unge voksne med høy nyhets- og mediekompetanse, og nordmenn. Under intervjuet ble det samme spørsmålet brukt i spørreundersøkelsen stilt. Dette var for å få et utdypet svar, og se om det var forskjell på svarene i spørreundersøkelsen og i intervjuet. Ulempen med intervjuene var å rekruttere informanter. Hensikten var å ha fire sykepleierstudenter og fire mediestudenter, og to av hvert kjønn. Til slutt endte jeg opp med fire sykepleierstudenter, og tre mediestudenter, hvorav to var kvinner og en mann. Svarene som ble gitt under intervjuet var med på å skille mellom voksne med høy nyhets- og mediekompetanse, og voksne med lav nyhets- og mediekompetanse og deres syn på falske nyheter. Likevel gjelder funnene som ble funnet i denne undersøkelsen, for informantene som deltok

Kapittel 4. Presentasjon av funn av kvantitativ studie

I dette kapitlet presenteres funnene av spørsmålet som ble stilt i Norsk Medborgerpanelet. Spørsmålet som ble brukt i spørreundersøkelsen var «hva mener du er forskjellen på ekte og falske nyheter?»

4.1 Medborgerpanelet

Det var 585 respondenter som svarte på undersøkelsen. Grafen under viser hvor mange respondenter som svarer på spørsmålet, hvor mange som svarer på hva en falsk nyhet er, hvor mange som svarer på hva en ekte nyhet er, og hvor mange som ikke svarer på spørsmålet, eller ga svar som ikke var relevant for undersøkelsen.



Figur 3 Oversikt over hvor mange respondenter som svarer på spørsmål.

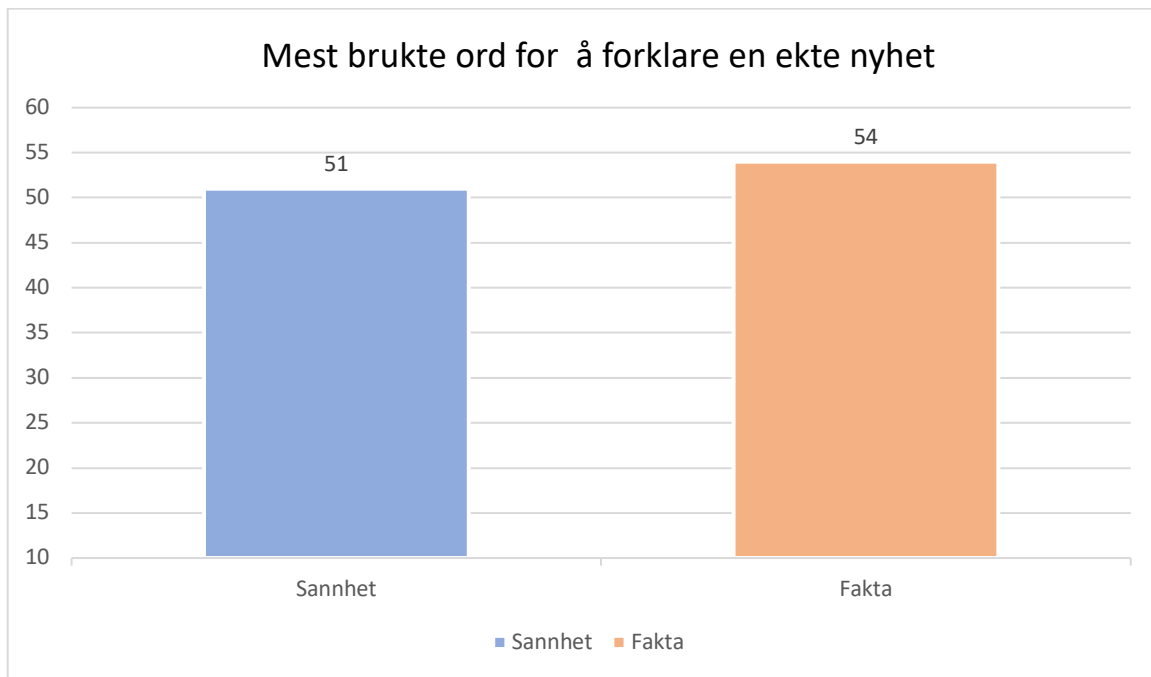
Av 585 respondenter var det 262 som svarer på spørsmålet «hva er forskjellen mellom falske og ekte nyheter?». Det var 180 respondenter som bare svarer på hva falske nyheter er, og 13 respondenter som svarer på hva en ekte nyhet var. Av de 585 respondentene var det 130 som ikke svarer på spørsmålet. Dette består av svar som «jeg vet ikke» og svar som ikke omhandlet spørsmålet. Jeg har derfor ikke tatt med svar som ikke svarer på spørsmålet, fordi ble vurdert som mindre relevant for studien. Jeg har likevel tatt med respondentene som enten bare svarer på hva en falsk nyhet er, eller bare hva ekte nyheter er. Et eksempel på en respondent som svarer på hva en falsk nyhet er: «Falske nyheter er å bevisst spre desinformasjon, å videreformidle rykter som om de var sannheter, samt ukritisk selektering av kunnskap». Svaret denne respondenten gir svarer bare hva på en falsk nyhet er, og ikke på forskjellen mellom falske og ekte nyheter. Et annet eksempel på en respondent som svarer på hva en ekte nyhet er: «Verifiserbare nyheter er ekte». Eksempelet på respondenten som svarer hva en falsk nyhet er, og eksempelet på en respondent som svarer på hva en ekte nyhet er, viser at det er relevant å ta med respondenter som bare svarer på en del av det originale spørsmålet, fordi man likevel kan få en forståelse av hva forskjellen mellom ekte og falske nyheter er ut ifra disse spørsmålene.

Dette er fordi det er relevant å se hva respondentene mener er en falsk nyhet og ekte nyhet. Likevel er hovedfokuset på svarene der respondentene har svart på spørsmålet, og gir en forklaring på hva de mener er forskjellen på en ekte nyhet og en falsk nyhet.

4.1.2 En ekte nyhet består av sannhet og en falsk nyhet består av løgn

Svarene som gikk igjen når det gjelder å beskrive forskjellen mellom falske og ekte nyheter er at ekte nyheter er fakta og sannhet, mens falske nyheter er noe som er usant og basert på rykter, og som manipulerer leserne. En av respondentene sier:

Falske nyheter er tuftet på usannheter eller manipulering av fakta, evt. er rent oppspinn. Saker som rett og slett er laget. Ekte nyheter er bakgrunnsjekknet fremstilling av fakta på en måte som opplyser mottaker og som i størst mulig grad er meningsnøytrale om ikke annet er oppgitt eller er åpenbart utfra kontekst.

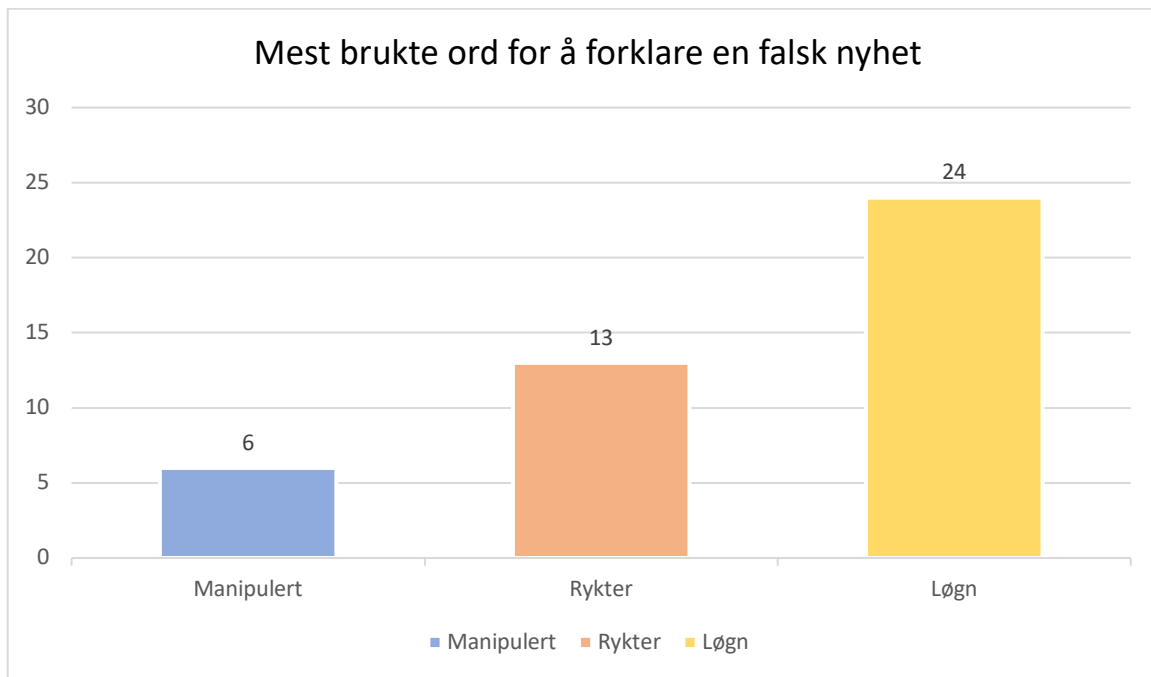


Figur 4 Mest brukte ord for å forklare en falsk nyhet

Av de 262 respondentene som svarer på spørsmålet er det 54 respondenter som brukte ordet «fakta» til å forklare hva en ekte nyhet er og 51 respondenter som brukte ordet «sannhet» til å forklare hva en ekte nyhet er. Disse to ordene ble brukt til å forklare forskjellen mellom falske og ekte nyheter ved at ekte nyheter er noe som er faktabasert og sant. En av respondentene forklarer at: «ekte nyheter er begrunnet i fakta. Det vil si informasjon som kan etterprøves».

Det var også disse ordene som ble mest brukt hos respondentene som bare svarer på «hva en ekte nyhet er». Av disse 13 respondentene er det fire respondenter som bruker ordet «sannhet» til å forklare en ekte nyhet og fire respondenter som bruker «fakta» til å forklare en ekte nyhet. Både «sannhet» og «fakta» er to positive ord, som respondentene mener er viktig for at en nyhet skal kunne være ekte.

Det ble brukt flere ord og uttrykk til å beskrive falske nyheter, når det gjelder å konstatere forskjellen mellom falske og ekte nyheter. Likevel er det et par ord som blir nevnt flere ganger.



Figur 5 Mest brukte ord for å forklare en falsk nyhet

«Manipulert» blir nevnt av 13 ganger av de 262 respondentene som svarer på spørsmålet, «rykter» blir nevnt 6 ganger og «løgn» blir nevnt 24 ganger. Respondentene forklarer forskjellen mellom falske og ekte nyheter ved at falske nyheter er noe som er ryktebasert og består av løgn, samt manipulere folks oppfatning. En av respondentene som nevner sannhet og løgn forklarer ekte og falske nyheter ut ifra at:

Ekte nyheter er den hele og fulle sannhet forklart på en tydelig og åpen måte. Falske nyheter kan være ren løgn, å velge enkelte setninger en person har uttalt uten å vise hele bildet, manipulering av setninger som gir et vrangstilt bilde av saken.

«Løgn» blir nevnt flest ganger av respondentene, og det viser at fellesbetegnelsen for hva respondentene mener en falsk nyhet er, er at det er basert på løgn. Ifølge Kalsnes (2018) består blant annet falske nyheter av rykter, og ordet «rykter» blir nevnt flere ganger av respondentene for å forklare hva som er en falsk nyhet. En av respondentene forklarer at falske nyheter er å spre rykter uten grunnlag for fakta, og en annen respondent sier: «falske nyheter er rykter og oppkonstruerte saker for å vri på sannheten».

Det er flere av respondentene som nevner Donald Trump når de forklarer hva en falsk nyhet er. En av respondentene sier at falske nyheter oppsto på grunn av Donald Trump:

Jeg føler at konseptet 'falske nyheter' er noe Donald Trump kom opp med, da det ofte ble brukt som et sterkt virkemiddel fra han mot aviser og nyheter rundt hans presidentkampanje. Jeg ville nok tenkt at falske nyheter var mer propaganda, og nyheter formet på en slik måte at de skal vende leserens tanker/meninger om temaet, mer enn å belyse det i et nøytralt perspektiv. Men siden Donald Trump brukte det så flittig tar jeg hele ordet med en klype salt akkurat nå, da jeg følte han heller brukte ordet for å bare si at noe ikke er riktig ifølge han - og han er ikke i mine øyne en pålitelig kilde...

Denne respondenten nevner også propaganda som et eksempel på hva en falsk nyhet er. Tandoc, Lim & Ling (2018) forklarer at propaganda er nyhetsartikler som er skapt av en politisk enhet for å påvirke oppfatningen offentligheten har. En av respondentene nevner både Trump og propaganda:

Falske nyheter forbinder jeg med Trump sin valgpropaganda: Han ønsker å så tvil om medienes sannhetsinnhold, for å redusere medienes makt til å påvirke politiske avgjørelser. Samtidig kan det finnes falske nyheter eller nyheter som ikke bygger på god nok research, og som nesten fungerer som ubegrunnet sladder

Det var flere respondenter som nevner at det er Donald Trump som kom opp med ordet «falske nyheter» og bruker det til å forklare nyheter som handler om han selv som han ikke er enig i. At flere av respondentene nevner Donald Trump i tilknytning til falske nyheter kan ha en sammenheng med at Donald Trump introduserte verden for falske nyheter under presidentvalget i 2016 (Allcott & Gentzkow, 2016).

4.1.3 Falske nyheter er å videreformidle rykter som om de var sannheter

Hvis vi ser nærmere på de 180 respondentene som bare svarer på hva en falsk nyhet er nevner 19 av respondentene at falske nyheter er løgn. Det er seks av respondentene som svarer at falske nyheter er rykter fordi falske nyheter er «å videreformidle rykter som om de var sannheter». 12 av respondentene nevner ordet «manipulerende» når de forklarte hva falske nyheter er. Disse tre ordene går igjen i både de som svarer på spørsmålet, og de som bare svarer på halve

spørsmålet, altså hva en falsk nyhet er. Dette viser at de fleste av respondentene mener at falske nyheter består av løgn, rykter og manipulering.

Ut ifra svarene til respondentene skiller respondentene mellom falske og ekte nyheter med at falske nyheter er basert på løgner og rykter, og laget for å manipulere leserne til å tro at noe er sant, mens ekte nyheter er faktabasert og får frem sannheten.

Kapittel 5. Presentasjon av funn av kvalitativ studie

I dette kapitlet presenteres funnene av intervjuene av mediestudenter og sykepleiestudenter. Først gis en oppsummering av informantenes nyhetsbruk for å gi en innledning til hvilke nyheter informantene interesserer seg i og hvorfor informantene leser nyheter. Deretter presenteres informantenes egen vurdering av om de selv mener de har nyhets- og mediekompetanse. Videre tar kapitlet for seg hvordan man kan vite om man har blitt feilinformert av nyheter og forskjellen mellom falske og ekte nyheter.

Senere i kapitlet presenteres to artikler om falske nyheter i Norge: «Går du med utenlandske flagg på 17.mai i år får du 4.500 kr i bot» og «I sommer kan du bli full på krone-is fra smirnoff som inneholder 37,5 % alkohol» som informantene fikk tildelt under intervjuene. Tilslutt presenteres informantenes tanker om hva som er journalistikk og hva som skal til for å være en journalist.

5.1. Informantenes nyhetsbruk

Mobiltelefon og datamaskin er den mest populære måten å lese nyheter på for unge voksne. Det viser en landsdekkende undersøkelse av ungdom og unge voksnes nyhetskonsument i Norge. Det var 75 prosent som brukte smarttelefon til å lese nyheter og 70 prosent som brukte datamaskin for nyhetskonsumenting (Slettemås & Kjørstad, 2016). Både sykepleierstudentene og mediestudentene forklarte at de brukte smarttelefon og datamaskinen for å lese nyheter (Informant 1,2,3,4,5,6 og 7). Dette er ifølge informantene fordi både smarttelefon og datamaskiner er lett tilgjengelig og det er enklere å ta opp smarttelefon for å lese nyheter. En av sykepleierstudentene fortalte at han leser nyheter på mobiltelefon fordi «da kan jeg gjøre det hvor som helst. Jeg kan lese nyheter i lunsjen, på bussen og på båten» (Informant, 2). Både sykepleierstudentene og mediestudentene leste nyheter på nyhetssider VG, NRK, Dagbladet og TV2. Ifølge en rapport Nordmenns digitale nyhetsmønstre er det også disse nyhetssidene som Nordmenn bruker mest for å lese nyheter på nett. Informantene forklarte at de brukte disse nyhetssidene fordi det var disse sidene de stolte mest på og en av sykepleierstudentene sa at

hun leste nyheter på NRK fordi «jeg stoler mest på NRK» (Informant 1). NRK blir også nevnt av Nordmenn i rapporten om Nordmenns bruksmønstre for digitale nyheter som nyhetsleverandøren med høyest pålitelighet (2018).

Informantene forklarer at grunnen til at de leste nyheter er for å holde seg oppdatert på hva som skjer i verden (Informant 1,2,3,4,5,6 og 7), og fordi «det er spennende og du får kunnskap om ting og er nysgjerrig. (Informant 2). Sykepleierstudentene og mediestudentene interesserte seg for ulike nyheter og disse nyhetene består av alt fra kjendisnyheter til krimnyheter. Dette er et godt grunnlag for den videre analysen av hvordan mediestudenter og sykepleierstudenter skiller mellom falske og ekte nyheter fordi informantene viser at de interesserer seg for nyheter som både består av harde nyheter og myke nyheter. Harde nyheter kan da være krimnyheter, og myke nyheter kan være nyheter om kjendiser. En av informantene som leste kjendisnyheter sier at hun leste kjendisnyheter fordi:

Det er underholdning, det er et avbrekk, og det er gøy litt og. Også på en måte kan du kjenne deg igjen litt. En kjendis som er høyt veldig oppe også skjer det noe med de og det er godt å vite at de også ikke er perfekt - Informant 1

Her forklarer sykepleierstudenten at hun leser kjendisnyheter fordi hun liker at hun kan kjenne seg igjen i kjendisen nyheten handler om, og at det er underholdende å lese om kjendiser. Dubied og Hanitzsch (2013) forklarer at kjendisnyheter bringer et bredt spektrum av sosiale og politiske spørsmål inn i offentligheten, og kan derfor potensielt utvide den offentlige sfære. Dette viser at alle typer nyheter er viktig, enten det er kjendisnyheter eller krimnyheter.

Sykepleierstudentene og mediestudentene interesserte seg for forskjellige nyheter, men når det gjelder hvorfor informantene leser nyheter er det ikke store forskjeller mellom sykepleierstudentene og mediestudentene. Begge grupper forklarer at de leste nyheter for å holde seg oppdaterte på hva som skjer i verden. Dette er fordi man blant annet får kunnskap om nyhetene man leser. Utgangspunktet for hvorfor sykepleierstudenter og mediestudenter leser nyheter er dermed lik, og derfor er det interessant å se om det er et skille mellom hvordan sykepleierstudenter og mediestudenter skiller mellom hva som er en nyhet og hva som ikke er en nyhet.

5.2 Hva er en nyhet og hva er ikke en nyhet?

Informantene fikk spørsmål om hva de mener en nyhet er. En av sykepleierstudentene nevner at en typisk nyhetssak for henne er noe andre også leser, det vil si noe vennene leser, slik at det er lettere å vite hvilke nyheter man skal følge med på (Informant 2). De tre resterende sykepleierstudentene nevner at en nyhet og en typisk nyhetssak for dem er noe som er interessant (Informant 1, 3 og 4). I motsetning til sykepleierstudentene mener to av mediestudentene at en nyhet er noe som er aktuelt og en annen mediestudent nevner at det er større saker som for eksempel klimakrisen som burde bli mer framstilt i mediene (Informant 5) og at «en nyhet er å fortelle sannheten» (informant 5). Klimakrisen var noe spesielt en av mediestudentene er svært opptatt av, og mener derfor at det burde være mer fokus på klimakrisen i nyhetene.

Informantene fikk også spørsmålet «hva er ikke en nyhet?». En av mediestudentene nevner at falske nyheter er et eksempel på hva som ikke er en nyhet fordi: «falske nyheter sprer feilinformasjon og er med på å gjøre at ekte nyheter ikke blir like viktig» (Informant 7). Her viser mediestudenten at han har forstått hva en falsk nyhet er og i følge Kalsnes (2018) består falske nyheter blant annet av informasjon som er fullstendig eller til dels falsk. En av sykepleierstudentene mener at gamle nyheter er noe som ikke er en nyhet (Informant 1), altså nyheter som kommer opp i mediene igjen. Dette kan for eksempel være en nyhet om en fotballkamp som har skjedd for et par måneder siden, og blir tatt opp igjen i nyhetene av en eller annen grunn. Det var likevel kjendisnyheter som blir nevnt som den største faktoren av hva som ikke er en nyhet. Det er tre av fire sykepleierstudenter og alle mediestudentene som nevner at kjendisnyheter kan kategoriseres som en ikke-nyhet. En av sykepleierstudentene forklarer at hun ikke synes nyheter om Kim Kardashian. Kim Kardashian er en amerikansk reality personlighet, og blir mye omtalt i mediene, og spesielt i sosiale medier, og kategoriseres som kjendisnytt. Videre forklarer sykepleierstudenten at nyheter om Kim Kardashian ikke er en nyhet fordi «det er alltid så mye useriøst som står om Kim Kardashian i nyheter. Ofte er det bare for at folk skal klikke seg inn på noe» (Informant 1). Sykepleierstudenten sier at ofte så er nyheter om Kim Kardashian skrevet for at folk skal klikke seg inn på nyheten, og falske nyheter kan ofte bestå av klikk-agn artikler som har en fegnede overskrift for å vekke lesernes interesse, men når man klikker seg inn på artikkelen, handler den om noe annet enn det overskriften viser (Chen, Conroy & Rubin, 2015). En av mediestudentene forklarer at «kjendisnytt er mer

underholdning enn nyhet» (Informant 6) og en annen mediestudent sier at kjendisnyheter er noe man leser når man ikke vil lese noe seriøst, og heller lese noe «lett» (Informant 7).

5.2.1 Mediestudenter og sykepleierstudenter er enige i hva som er en ikke-nyhet, men har forskjellige meninger om hva som er en nyhet

Sjøvaag (2015) forklarer i sin studie at harde nyheter består av nøytralitet og nøyaktighet. Harde nyheter er nyheter som må bli rapportert med en gang fordi det er nyheter som forstyrrer dagliglivet (Reinemann, Stanyer, Scherr & Legnante, 2011). Et eksempel på harde nyheter kan være jordskjelv og flykatastrofer. Myke nyheter består av underholdningsnyheter, som for eksempel nyheter om kjendiser (Sjøvaag, 2015). Sykepleierstudentene og mediestudentene nevner ubevisst eksempler på harde og myke nyheter. De nevner at kjendisnytt ikke er en nyhet og at klimakrisen er noe som burde bli skrevet mer om i mediene. Mediestudentene og sykepleierstudentene er alle enig at kjendiser kan kategoriseres som en ikke-nyhet, men når det gjelder hva en nyhet er, har de ulike meninger. Mediestudentene mener annet at en nyhet er noe som er aktuelt og forteller sannheten, og at det er nyhetssaker som klimakrisen som kan kategoriseres som en nyhet. Sykepleierstudentene mener at en nyhet er noe som de er interessert i og at nyheter er noe som andre venner leser, og at det er lettere å følge med på nyheter når man vet hva andre folk leser.

5.3 Hva er det første informantene tenker når de hører ordet «falske nyheter»?

For å få en bedre forståelse av hva informantene mener om falske nyheter, ble de spurt om hva det første de tenker på når de hører ordet «falske nyheter». Det var to av tre mediestudenter som nevner Donald Trump og tre av fire sykepleierstudenter som nevner Donald Trump som det første de tenkte på når de hørte ordet «falske nyheter» (Informant, 2,3,4,5,6 og 7). Flertallet av både sykepleierstudentene og mediestudentene nevner altså Donald Trump når de hørte ordet «falske nyheter». En sykepleierstudent og mediestudenter sier:

Donald Trump og det er på grunn av kampanjen han sin hvor alle journalistene tydeligvis hadde «fake news». De som ikke skrev noe positiv om han var «fake news». Det er jo han som har satt i gang det begrepet – Informant 6

Han [Donald Trump] har brukt det [falske nyheter] så ekstremt mange ganger. Veldig mange ganger folk kommer med fakta, ting som er skrevet. Det kan være lovverk, det kan være alt mulig, så sier han bare «det er fake news, det er falske nyheter, det stemmer ikke – Informant 3

Donald Trump brukte «falske nyheter» flere ganger under presidentvalget i 2016 for å bevise at nyhetsartikler skrevet om han ikke var sanne (Allcott & Gentzkow, 2016). I tillegg kan man si at falske nyheter ble et fenomen for mange etter 2016 (Allcott & Gentzkow, 2016). Det er derfor ikke rart at flere av informantene nevner Donald Trump som det første de tenker på når de hører ordet «falske nyheter». Respondentene i spørreundersøkelsen nevner også Donald Trump når de forklarer hva en falsk nyhet er. En av respondentene nevner at Donald Trump kom opp med «falske nyheter» og en av mediestudentene nevner også at det er Donald Trump som «har satt i gang begrepet» (informant 2). Det at både respondenter fra spørreundersøkelsen og informanter fra intervjuet nevner Donald Trump når de forklarer hva en falsk nyhet er viser at Donald Trump kan ha en innvirkning nordmenns syn på falske nyheter.

Selv om både flertallet av sykepleierstudentene og mediestudentene nevnte at Donald Trump var det første de tenkte på når de hørte ordet «falske nyheter» var det en av mediestudentene som sier at det første han tenker når han hører «falske nyheter» er: «det er jo nyheter som er konstruert» (informant, 7). Denne mediestudenten reflekterer over hva en falsk nyhet er og Lazer et.al (2018) forklarer at falske nyheter består av nyhetslignende saker som sprer fabrikkerte nyheter. En av sykepleierstudentene sier at det første hun tenker når hun hører ordet «falske nyheter» er:

Jeg tenker på en måte noe som blir gitt ut for en annen hensikt. For en annen vinning –
Informant 1

Sykepleierstudenten forteller videre at falske nyheter er noe som er misledende og som ikkeforteller sannheten. Allcott og Gentzkow (2017) forklarer at falske nyheter er nyhetsartikler som kan mislede leserne. Denne forklaringen stemmer med hva den ene sykepleierstudenten mener falske nyheter er. Basert på hva denne sykepleierstudenten og mediestudenten svarer at de tenker på når de hører «falske nyheter» viser at sykepleierstudentene og mediestudentene kan ha høy nyhets- og mediekompetanse fordi de gir et svar som er likt med hva flere forskere mener er falske nyheter (Allcott & Gentzkow, 2017; Himma-Kadakas, 2017 og Khaldarova & Pantti, 2016).

5.4 Sykepleierstudentene og mediestudentene sin erfaring med falske nyheter

De fleste av informantene har ingen erfaring med falske nyheter. To av tre mediestudenter har ingen erfaring med å bli lurt å falske nyheter og dette gjelder også tre av fire sykepleierstudenter (Informant 2,3,4,5 og 7). Mediestudentene og sykepleierstudentene som ikke har noen egne erfaringer med falske nyheter forklarer at de ikke kunne komme på at de hadde lest en falsk artikkel eller lest en artikkel de trodde var ekte, og senere funnet ut var falsk. Likevel nevnte en av sykepleierstudentene at: «[jeg] sikkert har lest masse som er falskt, og ikke tenkt over det eller funnet ut av det» (informant, 1). Ut ifra hva sykepleierstudenten svarer kan det være at hun har lest en artikkel og ikke visste at det var en falsk nyhet. En undersøkelse gjort i samsvar med Medietilsynet (2017) viser likevel at 43 prosent av nordmenn mener de er ganske sikre på at de klarer å oppdage om en nyhet er falsk, men det var 41 prosent som svarte at de var ganske usikre på om andre klarte å oppdage at en nyhet er falsk. Dette viser at nordmenn stoler mest på seg selv når det gjelder å oppdage falske nyheter. Den ene mediestudenten som hadde erfaring med falske nyheter forteller at hun synes ulvedebatten i Norge er falske nyheter, fordi «ulvedebatten tar for seg mye irrelevant, som går under falske nyheter» (Informant 6). Sykepleierstudenten som har erfaring med falske nyheter forteller at han har lest en sak for et par år siden om en mann som hadde en veldedig organisasjon, også viste det seg at pengene som egentlig skulle gå til veldedighet, gikk til noe helt annet. Videre forteller sykepleierstudenten at «det hadde vært skrevet om i hele verden fordi det var så stort» (informant 4). Undersøkelsen fra Medietilsynet (2017) viser at 35 prosent ukentlig ser nyhetsartikler som de opplever som ikke helt sanne. Sykepleierstudenten og mediestudenten som forteller at de har erfaring med falske nyheter har vidt forskjellige erfaringer, og viser til at falske nyheter består av ulike nyhetssaker, og er forskjellig fra person til person.

Det finnes flere tips på nettet for hvordan man kan hindre å bli lurt av falske nyheter på. Medietilsynet i samarbeid med Facebook og Faktisk.no laget i 2017 en plakat med tips for hvordan man kan bli mer kritisk til hva man leser og hvilke nyheter man deler på nett (Medietilsynet, 2017). Ingen av sykepleierstudentene har sett noen måter å hindre falske nyheter på, og to av tre mediestudenter sier de har sett måter å hindre falske nyheter på (Informant 5 og 6). En av mediestudentene sa «det har blitt laget en nettside, faktisk.no som man kan se hva som er falskt» (informant 5). Faktisk.no er en nettside som faktasjekker ulike

nyhetssaker i Norge. En annen mediestudent sa: «det hender jo at mediehus tar opp en sak eller kjente personer skriver på sosiale medier at dette ikke er ekte» (informant 6). Aftenposten og TV2 tok blant annet opp saken om at Olav Thon skal ha investert flere millioner kroner i et Bitcoin-program, og forklarte at dette var en falsk nyhet (Aftenposten, 2019; TV; 2019).

Ingen av sykepleierstudentene har sett noen måter å hindre falske nyheter på, men gjennom de siste årene har flere nettsider gjort tiltak for å hjelpe folk med å finne ut om en artikkel er falsk, som Faktisk.no. I tillegg har Facebook siden 2016 jobbet med å hindre at falske nyheter oppstår på Facebook og dette skal blant annet hjelpe folk med å ta mer informerte beslutninger i møte med falske nyheter. For å hindre falske nyheter fokuserer Facebook på å blant annet forhindre poster som er misledende, sensasjonell eller spam (Mosseri, 2017). Det finnes altså flere tiltak for å hindre falske nyheter på nett. Disse tiltakene kan blant bli brukt for å unngå å bli lurt av falske nyheter.

5.5 Hvordan unngå å bli lurt av falske nyheter?

Det siste spørsmålet informantene ble stilt angående deres egen erfaring og oppfatning av falske nyheter er hva som kan gjøres for å unngå å bli lurt av falske nyheter. Alle sykepleierstudentene nevner at det er viktig å være kritisk til nyhetene man leser (informant 1,2,3,4) og en av sykepleierstudentene sier: «det er jo å stille mer spørsmål til det som står, få informasjon fra andre steder og se på hvem som har skrevet det, og hvordan er det andre de har skrevet» (informant 4). Her trekker sykepleierstudenten inn noen av tipsene som blir nevnt av Medietilsynet, Faktisk.no og Facebook, nemlig å stille spørsmål til kilden (Medietilsynet, 2017). En annen av sykepleierstudentene nevner også at man kan lese nyheter på forskjellige nyhetssider, men at det ikke var noe hun gjorde ofte:

Gå nærmere inn på saken og gå inn på forskjellige nettsider. Jeg gjør det ikke så ofte, men mest hvis det er noe jeg er interessert i og vil lese mer om – Informant 1

Her sier sykepleierstudenten at hun vet hva som må gjøres for å unngå å bli lurt av falske nyheter, men gjør det bare hvis hun er interessert i nyheten. Alle mediestudentene nevner også at å være kritisk til kilder, og søke opp hvem som har skrevet artiklene er en måte å unngå å bli

lurt av falske nyheter (Informant, 5,6 og 7). En av mediestudentene sier at: «[du kan] sjekke hva andre skriver om saken, og søke opp hvem som har skrevet saken, og kildene de bruker» (informant 6).

5.5.1 Sykepleierstudentene og mediestudentene har høy nyhets- og mediekompetanse når det gjelder hvordan man kan unngå å bli lurt av falske nyheter

Både sykepleierstudentene og mediestudentene nevner at de sjekket flere nettsider for å se om nyheten var sann. I undersøkelsen gjort av Medborgerpanelet (2017) svarte 37 prosent at de ikke gjorde noe når de kom over en nyhet de mistenkte var usann og 35 prosent svarte at de sjekket om nyheten var sann ved å gjøre et nettsøk (Sentio Research, 2017). Ved at både sykepleierstudentene og mediestudentene sier de sjekker flere nettsider hvis de tror en artikkel kan være falsk, viser til høy nyhets- og mediekompetanse. Nyhets- og mediekompetansen er høy fordi informantene viser at de er kritiske til kilder og viser at de har «evnen til å analysere og evaluere mediene» (Aufderheide & Firestone, 1993).

5.6 Hvor går skillet mellom falske og ekte nyheter?

Medietilsynet sammen med utdanningsdirektoratet og Faktisk.no har laget et undervisningsopplegg om falske nyheter slik at ungdommer blant annet kan lære forskjellen mellom falske og ekte nyheter (Medietilsynet, 2019). Informantene i min undersøkelse ble spurt om hva de mener er forskjellen mellom falske og ekte nyheter. Alle sykepleierstudentene hadde ulike meninger om forskjellen mellom falske og ekte nyheter. En av sykepleierstudentene forklarer at det er større sannsynlighet for at en naturkatastrofe er ekte enn nyheter om kjendiser fordi «jeg føler en ekte nyhet er noe man vet har skjedd, og en falsk nyhet er mer kjendisnytt» (informant 2). Nyheter om kjendiser kan kategoriseres som myke nyheter og naturkatastrofe er harde nyheter (Sjøvaag, 2015). Sjøvaag (2015) forklarer at myke nyheter interesserer offentligheten, og består ofte av skandaler og er skrevet for å underholde leserne. Videre forklarer sykepleierstudenten at nyheter om naturkatastrofer er en seriøs nyhet og noe som påvirker folk, og derfor er mest sannsynlig at dette er en ekte nyhet, mens kjendisnyheter er mer for underholdning (Informant 2). En annen sykepleierstudent sier at falske nyheter er et lite innlegg som ikke kommer stort ut i mediene, mens ekte nyheter er mer synlig i mediene (informant 1). Dette viser seg å ikke stemme. Falske nyheter kan være like store som enkelte nyheter. Et eksempel på dette er artikkelen «I sommer kan du bli full på krone-is fra Smirnoff

som inneholder 37,5% alkohol» skrevet av Rene Kleveland (2017). Denne artikkelen var den mest delte artikkelen i mai 2018 på Facebook. Et nyere eksempel på en falsk nyhet er artikkelen om at Olav Thon skal ha investert 850 millioner kroner i et Bitcoin-program. Denne falske nyheten er fra april 2019 og flere nyhetssider som TV2, Dagbladet og NRK rapporterte om at denne artikkelen er falsk. Dette indikerer at falske nyheter ikke nødvendigvis bare er et lite innlegg fordi flere falske nyhetsartikler er blitt delt i sosiale medier, og reportert i flere nyhetskanaler. I tillegg viser det at artikler om falske nyheter kan bli en stor sak i mediene, spesielt hvis kjendiser er involvert. Dette ser man blant annet i artikkelen om Bitcoin der Olav Thon ble nevnt, der flere nyhetskanaler omtalte saken. En annen sykepleierstudent presiserer at det er viktig å lese seg opp på fakta i en sak for å kunne skille mellom falske og ekte nyheter:

Jeg tenker på fakta i saken, om det stemmer. Alle kan vinkle en sak for egen vinning, men det er på en måte hvordan folk velger å bruke faktaene. Da burde man igjen lese seg opp på hva som er fakta – Informant 4

Svaret sykepleierstudenten gir kan indikere at man ikke trenger å studere mediefag for å ha høy grad av nyhets- og mediekompetanse. Sykepleierstudenten viser at han har høy nyhets- og mediekompetanse fordi sykepleierstudenten viser at han har evnen til å tenke kritisk om kildene vi får informasjon fra (Silverblatt, Nagaraj, Kundu & Yadav, 1997).

Mediestudentene nevner også at fakta i en sak må være riktig for at en nyhet er ekte og at: «falske nyheter består av ikke-fakta at det er feil, faktafeil, mens ekte nyheter er faktasjekket» (informant 5) En annen av mediestudentene sier at falske nyheter er «noe som ikke er sant eller viser en annen side av saken enn den som er reell» og at ekte nyheter «har ordentlige kilder og kilder er blitt sjekket» (Informant 6). Den siste mediestudenten sier at det er vanskelig å skille mellom falske nyheter og ekte nyheter fordi «enkeltmennesker kan konstruere nyheter selv» (Informant, 7). Her nevner mediestudenten borgerjournalistikk og ifølge Rubin, Conroy og Chen (2015) er ikke borgerjournalistikken forpliktet til å følge samme retningslinjer som profesjonelle journalister, og derfor kan det være vanskelig å skille mellom falske og ekte nyheter. Svarene mediestudentene gir viser en sammenheng med svarene fra spørreundersøkelsen i Medborgerpanelet. Svarene mediestudentene gir på spørsmålet om hva som skiller falske og ekte nyheter minner om flere av svarene som ble gitt i den kvantitative spørreundersøkelsen i Norsk medborgerpanel. Mediestudentene mener at forskjellen på ekte og falsk nyhet er, at en ekte nyhet består av fakta, og dette svaret gikk igjen i undersøkelsen, mens

en falsk nyhet består av noe som ikke er sant, og som er fakta-feil. En amerikansk undersøkelse fra 2017 viser 80 prosent av unge nyhetsforbrukere, ikke klarte å skille mellom falske og ekte nyheter (Richardson, 2017). Det er altså et reelt problem skille mellom falske og ekte nyheter.

5.6.1 Skillet mellom falske og ekte nyheter er forskjellig for sykepleierstudentene og mediestudentene

De fleste sykepleierstudentene skiller mellom falske og ekte nyheter ved at en ekte nyhet er noe man vet har skjedd, som naturkatastrofe og ekte nyheter er synlig i mediene, mens en falsk nyhet er kjendisnyheter og nyheter som består av mindre nyhetsartikler. Likevel var det en sykepleierstudent som poengterte at man kan lese seg opp på hva som er fakta, for å skille mellom falske og ekte nyheter. Sykepleierstudentene skiller mellom falske og ekte nyheter på ulik måte og dette viser at skille mellom falske og ekte nyheter kan være diffust. Sykepleierstudentene viser å være mer usikre på hvordan de kan skille mellom en falsk og ekte nyhet, og hvordan kan vite om en nyhet er falsk eller ikke, og virker i større grad å stole på at nyhetsartikler de leser er sanne. Mediestudentene viser større forståelse av å kunne vite hvordan man kan skille mellom falske og ekte nyheter, fordi mediestudentene mener at man kan se om en nyhet er falske eller ikke basert på å bruke kildekritikk. Her viser mediestudentene at de har høy nyhets- og mediekompetanse fordi de har kritiske ferdigheter for å analysere nyheter, ved å være kildekritisk (Potter, 2004). Sykepleierstudentene uten om én sykepleierstudent har i dette tilfellet lav nyhets- og mediekompetanse fordi de er mer usikre på hvordan man kan skille mellom ekte og falske nyheter.

5.7. Hvem har ansvaret for at folk blir feilinformert?

Informantene forteller selv at de synes det er vanskelig å vite om de har blitt feilinformert av mediene. Både sykepleierstudentene og mediestudentene nevner at de har blitt feilinformert, men ikke kunne komme på når eller gi et eksempel på et tilfelle hvor de ble feilinformert (Informant 1,2,3,4,5,6 og 7).

Når det gjelder hvem sitt ansvar det er at informantene blir feilinformert er det delte meninger. Tre av fire sykepleierstudenter mente det var deres eget ansvar at de hadde blitt feilinformert (Informant 2,3,4) og en av sykepleierstudentene sier: «Det er jo mitt ansvar. Jeg velger selv om jeg skal stole på det som blir skrevet eller ikke» (Informant 2). Det var én av

sykepleierstudentene som synes at det var journalistene sitt ansvar: «jeg føler det er de [journalister] som skriver det [sitt ansvar]. Jeg kan ikke vite om de som skriver det har skrevet riktig eller ikke» (Informant 1), Her viser sykepleierstudenten lav grad av nyhets- og mediekompetanse fordi hun sier at hun ikke vet om det journalister skriver er sant eller ikke, og en av ferdighetene som skal til for å kunne ta i bruk nyhets- og mediekompetanse er «evnen til å tenke kritisk om kildene vi får informasjon fra» (Silverblatt, Nagaraj, Kundu & Yadav,1997).To av tre av mediestudentene sier det er både journalistens sitt ansvar og mediestudentenes eget ansvar at de ble feilinformert (Informant 5,6) og en av mediestudentene sier:

Jeg føler samtidig at det er vår jobb som leser og seer å være kritisk, men det er like viktig at de som produserer nyhetene skriver riktig, så det er et delt ansvar. Jobben til journalister er uansett å fortelle sannheten - Informant 6

Her trekke mediestudenten inn kildekritikk som en viktig faktor når man leser nyheter, og også at journalisters jobb er å fortelle sannheten, og i følge Kovach og Rosenstiel (2007) journalistikkens første forpliktelse å fortelle sannheten. Den siste mediestudenten mente at i tillegg til at journalister og en selv har ansvaret hvis man blir feilinformert, er det også avisen sitt ansvar:

Hvis du skal skrive en sak så har du jo en vinkling på saken, og det er jo journalisten sin vinkling som vi får høre. Hvis han belyser fakta så er det greit, men hvis det ikke er fakta så er det journalisten sin feil. Hvis jeg vil vite mer og det er faktiske fakta i artikkelen så er det mitt ansvar å høre de andre sidene. Men hvis en journalist skriver ting som ikke er fakta og det mangler mye konsensus da er det deres feil og avisens – Informant 7

En rapport fra 2018 som ser på Nordmenn forhold til falske nyheter viser at 75 prosent mener at journalister og medieselskaper bør jobbe hardere for å skille mellom falske og ekte nyheter på nettet (Bruksmønstre for digitale nyheter, 2018). Denne rapporten sier også at folk mener for det meste er journalister, medieselskaper og teknologiselskaper sitt ansvar at folk blir misinformert og lurt av falske nyheter (Bruksmønstre for digitale nyheter, 2018). I undersøkelsen gjort av Medietilsynet (2017) var det 68 prosent som sier at det var tradisjonelle medier som tv, radio og aviser sitt ansvar å hindre spredningen av falske nyheter. Undersøkelsen gjort av Medietilsynet (2017) samsvarer med hva informantene svarer fordi de

fleste sykepleierstudentene og mediestudentene mente det var journalistenes ansvar, og mediestudentene vektla også at det man selv har et ansvar for å unngå å bli feilinformert. I tillegg mente mediestudentene at også at det er de tradisjonelle mediene sitt ansvar at folk blir feilinformert.

5. 8 Hva kan gjøres for å unngå å bli feilinformert?

For å ikke bli feilinformert oppgir mediestudentene at de leser nyheter fra andre nyhetssider og en mediestudent sier at: «det er egentlig bare å følge med på andre ting. Hvis jeg hører noe og føler at det ikke henger på grep så søker jeg opp andre steder» (Informant 5). En annen mediestudent sier at man må «lese seg litt mer opp på saker hvis du blir feilinformert og lese om ting rundt temaet og få mer generelt kompetanse om temaet». (Informant 7). Den siste mediestudenten nevner også at det gjelder å være kritisk og sjekke nyheten ordentlig for å unngå å bli feilinformert. Tre av fire sykepleierstudenter sier at man kan sjekke nyheter fra flere sider for å ikke bli feilinformert (Informant 2,3,4 og en av sykepleierstudentene forklarer at:

Det har litt med det å lese seg opp på saken, gå inn på internett, hva finner du om saken, står det noe om det på andre aviser. Hva kan man finne der ute? Og leser seg opp på det, og så kan du gjøre et valg etter du har samlet mest mulig informasjon – Informant 4

Den siste sykepleierstudenten visste ikke hvordan man kunne unngå å bli feilinformert og sier «jeg vet ikke når jeg blir feilinformert så det er ikke noe jeg tenker på» (Informant 1).

5.8.1 For å ikke bli feilinformert søker mediestudentene og sykepleierstudentene opp nyhetsartikkelen på flere steder

Mediestudentene viser at de har høy nyhets- og mediekompetanse fordi de forklarer at man kan søke opp nyheten for å finne ut om nyheten er sann eller falsk. Sykepleierstudentene viser også at de har høy nyhets- og mediekompetanse fordi de vektlegger kildekritikk. Likevel er det én sykepleierstudent som viser lavere grad av nyhets- og mediekompetanse enn de andre sykepleierstudentene fordi hun ikke selv vet når hun blir feilinformert. Nyhets- og mediekompetanse består av at journalistenes ansvar er å være nøyaktig og inkluderende i hvordan de reporterer nyheter, og at borgerne sitt ansvar er å være kritiske til nyheter de leser. Dette nevner både mediestudentene og flertallet av sykepleierstudentene, som igjen viser at de har høy nyhets- og mediekompetanse. Både sykepleierstudentene og mediestudentene nevner at å sjekke flere kilder, er en måte å ikke bli feilinformert. Dette viser at sykepleierstudenter og

mediestudenter har en oversikt over hvilke tiltak som kan gjøres for å unngå å bli feilinformert av nyhetene og unngå falske nyheter.

5.9. Informantenes meninger om falske nyhetsartikler

Som nevnt i metodekapittelet ble informantene bedt om å lese to artikler som var eksempler på falske nyheter i Norge. Den ene artikkelen var «I sommer kan du bli full på krone-is fra Smirnoff som inneholder 37,5% alkohol» av Rene Kleveland. Denne artikkelen var publisert på bloggen til Rene Kleveland. Den andre artikkelen var «Går du med utenlandsk flagg på 17.mai i år får du 4.500 kr i bot» og det sto ikke hvem som hadde skrevet artikkelen, men er publisert på nettsiden Viralstarz.com. Begge artiklene er fra våren 2018.

Ingen av informantene hadde sett eller lest artiklene før, utenom én sykepleierstudent (Informant 1) som hadde sett artikkelen fra Viralstarz.com før. Så godt som ingen av informantene har vært eksponert for disse falske artiklene, og dette gir et godt grunnlag for å diskutere artiklene siden de fleste av informantene ikke hadde lest artiklene før. Sykepleierstudenten som hadde lest den ene artikkelen om utenlandsk flagg på 17.mai visste ikke at artikkelen var falsk, men trodde den var ekte fordi «det var mye konkret fakta. Den er produsert i Italia, prisen vil ligge på 39. Du fikk en forståelse av at det var sant» (Informant 1). Denne sykepleierstudenten trodde også at artikkelen til Kleveland var ekte. Det er to andre sykepleierstudenter som også trodde både artikkelen om utenlandsk flagg på 17. mai og artikkelen om is med alkohol var sann når de først leste artiklene. En av sykepleierstudentene sier at det er fordi «begge artiklene er spennende å lese om». (Informant 2). Av tre sykepleierstudenter er det bare én sykepleierstudent som trodde begge artiklene var falske fordi artikkelen «I sommer kan du bli full på krone-is fra Smirnoff som inneholder 37,5% alkohol» var skrevet av Rene Kleveland og «alt Kleveland skriver er tull» (Informant 4). Videre forklarer sykepleierstudenten at «når jeg var yngre var Rene Kleveland kjent for å skrive masse som ikke er sant» (Informant 4). Dette kan tyde på at hvis man allerede er kritisk til en kilde basert på tidligere erfaring, har man en bedre forutsetning for å kunne se om en artikkel er falsk eller ikke. I tillegg nevner sykepleierstudenten at artikkelen om forbud mot utenlandske flagg på 17.mai er en falsk fordi: «det var jo skrivefeil og språket er enkelt. Det er mer et leserinnlegg. Men man må se på hvor artikkelen er lagt ut og stille mer spørsmål» (Informant 4). Denne sykepleierstudenten bruker nyhets- og mediekompetanse ved at han er kritisk til begge

artiklene. Mediestudentene hadde ikke sett artiklene før, og en av mediestudentene forklarer at selv om han trodde artikkelen var falsk, kunne artikkelen om utenlandsk flagg på 17.mai være ekte på grunn av språkbruk og sier:

Denne har jeg aldri hørt om [utenlandsk flagg på 17.mai], men det ante meg på grunn av språket. Det som var bra med denne da hvis jeg ikke skulle ha mistanke om falske nyheter var at de skriver om multikulturalisme og det at SV er imot forslaget, noe som de alltid har vært. Det var en troverdig artikkel, men det var noen setninger som ikke stemmer helt –
Informant 7

Mediestudenten forklarer at artikkelen er troverdig fordi artikkelen også har et snev av sannhet. Kalsnes (2018) forklarer en falsk nyhet som «Nyheter som fremstår som ekte, men som helt eller delvis er basert på løgn. Avsenderen og distributøren kan være mer eller mindre bevisst på løggen.» (Kalsnes, 2018). Artikkelen om utenlandsk flagg består av det som Kalsnes (2018) mener en falsk nyhet er, at den er delvis basert på sannhet og delvis på løgn.

Resten av mediestudentene mener at ingen av artiklene er ekte blant annet på grunn av dårlig språkbruk (Informant 5,6). Artikkelen av Kleveland er fra en blogg, og dette synes mediestudentene gjør at man ikke kan stole på at artikkelen er sann. En av mediestudentene sier at «det første jeg tenker med blogg er reklame og det mister troverdigheten med en gang» (Informant 5). Blogg er en del av borgerjournalistikken og er ikke forpliktet til å følge samme retningslinjer som profesjonell journalistikk og en av mediestudentene sier at «[jeg er] veldig kritisk til det som står på blogger fordi de har ingen etiske retningslinjer» (Informant 6).

En av mediestudentene forklarer at artikkelen om forbud mot utenlandsk flagg på 17.mai er falsk fordi «den ser ut som hjemmekonstruert nettside» (Informant, 7). En annen mediestudent nevner at man kan også se at artikkelen var falsk fordi «den er skrevet på viralstarz og [jeg] har aldri hørt om den siden før og det står ikke hvem som har skrevet den» (Informant 6). Mediestudentene trekker frem at formatet på en artikkel er med på å avsløre om en sak er falsk eller ekte. Dette er også et av tipsene som Medietilsynet (2017) nevner at man bør være obs på: «mange nettstedet som produserer falske nyheter, har stavefeil eller klønete layout. Hvis du ser disse faresignalene bør du være skeptisk til det du leser».

5.10 Hvordan vite om en artikkel er falsk

Alle mediestudentene nevner at å være kildekritisk er en måte å finne ut om en artikkel er falske eller ikke. Mediestudentene viser at de har høy nyhets- og mediekompetanse i forhold til å finne ut om en artikkel er falske eller ikke fordi de mener at ved å se nærmere på kildene brukt i artiklene og om en journalist har skrevet artikkelen eller ikke, vil kunne gi et svar på om artikkelen er falsk eller ekte. I tillegg har mediestudentene høy nyhets- og mediekompetanse fordi de viser at de kan analysere medietekster, ved å være kildekritisk og dette gjør at mediestudentene i større grad kan engasjere seg og delta i meningsfulle dialoger med andre (Mihailidis & Viotty 2017). Sundar (2016) argumenterer for at folk som leser nyheter på nett ikke bryr seg om viktigheten av god kildebruk. Grunnen til at så mange tror på falske nyheter er vanskeligheten av å kunne se hva som er falske nyheter på nett (Sundar, 2016). Videre forteller Sundar (2016) at han tror grunnen til at folk blir misinformert og lurt av falske nyheter, er alle «lagene» en leser må gjennom for å nå kilden. Et eksempel er hvis man ser en nyhetsartikkel på Facebook som en venn har delt. Nyhetsartikkelen er om en politiker som har tweetet en nyhetsartikkel. Her er det fem kilder (avis, politiker, facebook, twitter og venn) (Sundar, 2016). Det at man må gjennom så mange «lag» for å finne kilden, gjør at det er mindre sannsynlighet at folk undersøker informasjonen (Mihailidis & Viotty, 2017) de får i nyheter.

Sykepleierstudentene virket å være mer usikre på hvordan man kunne vite om en artikkel er falsk (Informant 1,2,3). En av sykepleierstudentene nevnte at å se på bilder i nyhetsartikler er en måte å finne ut om en artikkel var falsk eller ikke fordi: «Hvis det er bilder fra stedet så er det sant» (Informant 1). Dette har likevel vist seg flere ganger å ikke være tilfellet. Et eksempel på et bilde som ikke er ekte, er fra 2012 under orkanen Sandy i USA, hvor det var flere bilder på Twitter, som utga seg for å være ekte bilder. Et av bildene var av flere haier inne på et oversvømt kjøpesenter (Ji & Zubiaga, 2013). Det er derfor viktig å være kritisk til bilder som blir brukt, da de kan være manipulert, selv om de utgir seg for å være ekte. To av sykepleierstudentene nevner at de stoler på hva nyhetsartikler skriver er riktig og ikke vet hvordan de kunne finne ut om artikkelen er falsk eller ikke (Informant 2,3) og en annen sykepleierstudenten sa at man kunne skille mellom falske og ekte nyheter ved å være kritisk til kilder (Informant 4). Ved å være kildekritisk kunne man se hva som var en ekte nyhet og en falsk nyhet, fordi ekte nyheter brukte kilder. Det var likevel en sykepleierstudent som skilte seg ut, og viste stor grad av kildekritikk og refleksjon:

Jeg tenker på hva det er som blir skrevet her. I Rene Kleveland sin er det is med masse alkohol i. Jeg ville vært kritiske til det med en gang, for jeg tenker det kan godt skje, men det virker veldig rart. Det er noe jeg henger med litt opp i. Se litt på bildebruken som velges. Du har et bilde av en dame som spiser, noe som ser ut som en helt vanlig hvit is også reklamerer de for en helt annen is igjen. Det ser ut som de har redigert bildet inn der. Måten personen som har laget artikkelen bruker språket sitt på. Det er veldig mange personlige meninger, og han referer ikke til noe. Da burde man tenke at her er det noe som ikke stemmer. Hadde det vært bra skrevet så hadde det vært referert til noe så du kunne faktasjekke. – Informant 4

Sykepleierstudenten viser at han har god forståelse av hvordan man kan se at artikkelen av Kleveland er falsk, og poengterer at man må både være kritisk til bildene som er brukt, språkbruk, og kilder. Videre forklarer sykepleierstudenten at man kan se at artikkelen fra Viralstarz er falsk fordi:

På den andre artikkelen så jeg synes bare hele layouten til artikkelen ikke ser så troverdig ut. Her er det i hvert fall kilder og refererer til noe. Stedet det er publisert på er heller ikke noe kjent – Informant 4

Sykepleierstudenten nevner her at det er viktig å være kildekritisk til nettsiden artikkelen er publisert på, og være kritisk til formatet til artikkelen. Dette er også noe flere av mediestudentene never. Sykepleierstudenten viser at han har lest artiklene nøye og ut ifra dette gir en analyse av begge artiklene og forklarer hva som gjør at artiklene er falske. Tully, Vraga og Smithson (2018) forklarer at nyhets- og mediekompetanse fokuserer på ferdighetene som er relevante for at en person er kritiske til nyheter. Sykepleierstudenten har høy nyhets- og mediekompetanse fordi han reflekterer over valgene gjort i artiklene og klarer å se hva som gjør at artiklene er falske, og dette gjør at han er kritisk til nyheter.

5.10.1 Sykepleierstudenter er mer usikre på hvordan de kan vite om en artikkel er falsk enn mediestudenter

To av sykepleierstudentene nevner at de ikke vet hvordan de kan finne ut om en artikkel er falsk, og stoler på at det som sto skrevet i nyhetsartikler er riktig (Informant 2,3). En annen sykepleierstudent nevner at man kan sjekke bildene som blir brukt i artikkelen, fordi hvis det er bilder i artikkelen som viser hvor en hendelse har tatt plass, så er artikkelen ekte (Informant 1). Dette har midlertidig ikke alltid vist seg å stemme, og det er mulig at falske artikler fabrikerer bilder slik at det skal se ut som en ekte nyhet. Disse tre sykepleierstudentene viser

her at de har lav nyhets- og mediekompetanse fordi sykepleierstudentene ikke bruker de ferdighetene som skal til for å ha høy nyhets- og mediekompetanse som for eksempel kildekritikk. Det er likevel en av sykepleierstudentene som har høy nyhets- og mediekompetanse fordi han klarte å kritisk analysere artiklene om forbud mot utenlandske flagg på 17.mai og is med alkohol ved å vise til at det var viktig å både se på bildebruken og kildebruken for å se om en artikkel er falsk (Informant 4). I motsetning til sykepleierstudentene nevner alle mediestudentene at kildekritikk er en av hovedfokusene for å finne ut om en artikkel er falsk.

5.11 Blogginlegg har mindre troverdighet som en nyhetsartikkel

Sykepleierstudentene og mediestudentene er enige i at artikkelen «I sommer kan du bli full på krone-is fra smirnoff som inneholder 37.5% alkohol» (Rene Kleveland, 2018) hadde minst troverdighet av artiklene (Informant 1,2,3,4,5,6,7). En av mediestudentene forklarer at det er fordi «du ser jo at det er en blogg og de trenger ikke skrive det som er sant» (Informant 7). En av sykepleierstudentene forklarer at «jeg føler man blir på en måte skeptisk med en gang når man leser det fra en blogg. Man får ikke den troverdigheten» (Informant 4). Det er ikke brukt noen kilder i artikkelen, og artikkelen er postet på en blogg som et blogginlegg, noe som gjorde at informantene mistet troverdigheten til artikkelen. Kildebruk, sjanger og layout er noe som går igjen angående hvordan både sykepleierstudentene og mediestudentene mener man kan se at en artikkel er falsk. Både mediestudentene og sykepleierstudentene (Informant 1,2,3,4,5,6,7) mente også at artikkelen «Går du med utenlandsk flagg på 17 mai i år får du 4.500 kr i bot» var mer troverdig fordi «den har kilder i motsetning til den andre» (informant 7). I tillegg refererer artikkelen til politiske partier som FrP og SV.

5.12 Hvorfor mener informantene at artikkelen «I sommer kan du bli full på krone-is fra smirnoff som inneholder 37.5% alkohol» er verdt å dele?

Som nevnt er artikkelen «I sommer kan du bli full på krone-is fra smirnoff som inneholder 37.5% alkohol» den mest delte artikkelen i mai 2018, og en av sykepleierstudentene mener at grunnen til at folk deler artikkelen er:

Fordi det er noe som fenger de yngre. Fordi det har alkohol, sommer og har noe med festivaler, musikk og sommer å gjøre. Det er fargebruken og det er mange som vet hvem Rene Kleveland er – Informant 3

En annen grunn til at folk deler artikkelen er at «folk vil sikkert ha isen og blir fristet av å bli full på is» (Informant 1) I tillegg nevner sykepleierstudentene at artikkelen ble publisert i mai, og det nærmer seg sommeren, og is med alkohol er noe som interesserer folk.

To av tre mediestudenter sier at folk deler artikkelen fordi mange vil ha isen (Informant 5,6). Videre forklarer disse at artikkelen vekker interessen til leserne og is med alkohol er noe folk vil ha, og derfor deler de artikkelen. Den siste mediestudenten sier at «jeg kan skjønne at folk klikker seg inn på den, men ikke at folk deler den. Folk er veldig ukritisk hvis de deler den» (Informant 7). Mediestudenten sier videre at folk gjerne klikker seg inn på artikkelen fordi is med alkohol er noe som er nytt, og som gjør at folk blir nysgjerrige på isen. Mediestudenten forklarer at hvis man hadde lest artikkelen nøye og vært mer kritisk, ville man ikke delt den. Dette er fordi artikkelen mangler kilder og er publisert på en blogg.

5.13 Hva mener mediestudentene og sykepleierstudentene at journalistikk er?

Informantene ble stilt spørsmål om de mener artikkelene er skrevet av en journalist. Artikkelen «i sommer kan du bli full på krone-is fra Smirnoff som inneholder 37.5% alkohol» mener sykepleierstudentene at ikke er skrevet av en journalist fordi artikkelen er skrevet på en blogg med lite referanser og skrivefeil. En av sykepleierstudentene forklarer at:

Folk som studere journalistikk har jo lært om hvordan journalistikk fungerer, men for meg handler det mest om at de holder seg saklig, holder seg nøytral, at de har en akademisk måte å skrive på, at de skriver korrekt og ikke dialekt eller slang-ord
– Informant 3

Sykepleierstudenten mener altså at artikkel til Kleveland ikke er skrevet av en journalist fordi artikkelen inneholder blant annet skrivefeil. Artikkelen «går du med utenlandsk flagg på 17 mai i år får du 4.500 kr i bot» (Viralstarz, 2018) er sykepleierstudentene var skrevet av en journalist fordi det var flere kilder og mer faginnhold. Mediestudentene mener verken artikkelen «i sommer kan du bli full på krone-is fra smirnoff som inneholder 37.5% alkohol» eller artikkelen «går du med utenlandsk flagg på 17 mai i år får du 4.500 kr i bot» var skrevet av en journalist (Informant 5,6,7). Journalister bruker etikk for å kunne skille mellom hvem som er journalister, og hvem som ikke er journalister, og får å skille mellom «gode» og «dårlige» medlemmer av yrket. En av mediestudentene nevner at artikkelene ikke var skrevet av journalist på grunn av

språket, fordi «artikkelen bruker et enkelt språk» (Informant 7). En annen sa: «De er i alle fall ikke skrevet av journalister, fordi jeg tror ikke en journalist hadde gått ut med «fake news»» (Informant 5). En av mediestudentene nevner at vær varsom-plakaten er nødvendig å følge for at noen skal kunne være journalist (Informant 6). Ifølge Hermida (2015) er sannhet, fakta og å fortelle det som skjer i virkeligheten er det viktigste for journalistikken, og profesjonelle journalister mener selv at journalistikk handler om å få frem sannheten og fakta (Kovach & Rosenstiel, 2007).

5.13.1 Mediestudenter stiller høyere krav til journalister enn mediestudenter

Med tanke på journalistikkens grenser, og hva mediestudentene tenker om dette, klarer mediestudentene i større grad å trekke inn elementer av journalistikkens grenser. Ifølge Kovach og Rosenstiel (2007) er en av de viktigste elementene innenfor journalistikken å fortelle sannheten. Artikkelen «går du med utenlandsk flagg på 17 mai i år får du 4.500 kr i bot» (Viralstarz, 2018) og «i sommer kan du bli full på krone-is fra smirnoff som inneholder 37.5% alkohol» er artikler som ikke inneholder det flere journalister og forskere mener er viktig, nemlig sannheten. Disse artiklene er falske nyheter, og mediestudentene er kritiske til disse artiklene og mener at de ikke er skrevet av journalister blant annet fordi en journalist ikke hadde publisert falske nyheter. Tong (2015) forklarer at en journalist skal vedlikeholde grenser ved å henvise seg til faglige normer, og spesielt objektivitet og sannhet.

Mediestudentene verdsatte utdanning og vær varsom-plakaten når det gjelder hva som kvalifiseres noen til å være journalist. Sykepleierstudentene var mer usikre på hva som kvalifiserer en person til å være journalist og en av sykepleierstudentene nevnte at hva som kvalifiserer noen til å være journalist ikke var noe som hun tenkte over og kunne ikke helt si hva som gjør at noen kvalifiseres til å være journalist og en av sykepleierstudenten Her kan man se en forskjell mellom at sykepleierstudentene har lav nyhets- og mediekompetanse og mediestudenter har høy nyhets- og mediekompetanse fordi mediestudentene nevner at det er viktig å følge vær varsom-plakaten og utdanning for å kunne være journalist. Grenser for hva som er, og ikke er journalistikk handler om at journalister skal fortelle sannheten, og ved å følge vær varsom-plakaten forteller journalister det som er sant. Sykepleierstudentene reflekterte lite over hva som skal til for å være journalist, og viser at de har lav nyhets-mediekompetanse når det gjelder å kunne reflektere rundt hva det innebærer å være en journalist og hva som kreves av en journalist.

5.14 Bruk av nyhets- og mediekompetanse i hverdagen

Ifølge Maks1, Ashley og Craft (2015) handler nyhets- og mediekompetanse om hvorfor og hvordan folk bruker nyheter, hvordan folk gir mening til hvilke nyheter de leser, og hvordan folk blir påvirket av deres egen nyhetskonsumering.

Når det gjelder informantenes egne tanker om nyhets- og mediekompetanse og spesielt om de selv mener at de har nyhets- og mediekompetanse eller ikke, svarer alle sykepleierstudentene utenom én student at de ikke hadde nyhets- og mediekompetanse. Det var altså tre sykepleierstudenter som selv sa at de ikke har nyhets- og mediekompetanse (Informant 1,2,3), og en sykepleierstudent som mener at han hadde nyhets- og mediekompetanse (Informant 4). Sykepleierstudentene som sa at de ikke har nyhets- og mediekompetanse forklarer dette med at nyhets- og mediekompetanse ikke var et de tenker over når de leste nyheter (Informant 1,2). En av sykepleierstudentene sier at hun ikke vet hva som kan være feil eller riktig av nyheter og at hun heller ikke gjør noen tiltak for å finne ut om en nyhet var falsk eller ikke (Informant 3). Sykepleierstudenten som mener han har nyhets- og mediekompetanse forklarer at han er kritisk til det han leser (Informant 4). I tillegg leser han samme sak i en annen avis, eller søker på nettet, og ser på hva andre har skrevet. Tre av fire sykepleierstudenter kunne ikke huske eller gi et eksempel på en gang de ikke hadde nyhets- og mediekompetanse, fordi det er noe de aldri har tenkt på, og aldri bruker når de leste nyheter (Informant 1,2,3). Den siste sykepleierstudenten nevner at det hendte han hadde lest overskriften til en nyhetsartikkel, for å få en oversikt og en forståelse av hva nyheten handlet om, og senere snakket om nyheten sammen med venner, uten og egentlig ha nok informasjon om nyheten og fortalte at da har han ikke vært kritisk til en nyhetssak (Informant 4). Her er han sykepleierstudenten ikke vært kildekritisk, fordi han bare har lest overskriften til en nyhetssak og antatt at han vet hva saken handler om. Nyhets- og mediekompetanse er altså noe de fleste sykepleierstudentene ikke tenker over å bruke i deres nyhetshverdag.

I motsetning til sykepleierstudentene mener mediestudentene at de har nyhets- og mediekompetanse, og at dette er en del av deres nyhetshverdag (Informant 5,6,7). Mediestudentene vektla kildekritikk og never at man ikke «skal ta alt for god fisk». Det er viktig for mediestudentene å være kildekritisk og ikke tro på alt man leser i nyhetene. En mediestudent nevner borgerjournalistikk og at «enhver kan legge ut det de vil» (Informant 7). Han poengterer

at man derfor ikke kan tro på alt folk skriver. Her trekker mediestudenten inn en av journalistikkens grenser, nemlig borgerjournalistikk som påvirker profesjonell journalistikk ved at flere kan publisere nyheter, og blant annet skrive blogg (Wahl-Jorgensen, 2015). Skillet mellom borgerjournalistikk og profesjonell journalistikk blir svekket på grunn av populariteten til sosiale medier, og at hvem som helst kan publisere nyheter. Mediestedentene kan heller ikke komme på et spesifikt eksempel på en gang de ikke hadde nyhets- og mediekompetanse (Informant 5,6,7). Selv om mediestedentene ikke kan huske et tilfelle der de følte at de ikke hadde nyhets- og mediekompetanse, er det en mediestedent som nevner at han er glad for at han er kritisk til nyheter, fordi det er «mange sider som bare skriver tull» (Informant 7). Et eksempel kunne være nyhetsartikler som ble delt på Facebook, som bevisst var laget for å misinformere leserne. En annen mediestedent nevner at å lese overskrifter og scrolle gjennom Facebook-feeden og få informasjon på den måten, kunne være en gang informanten ikke føler de har nyhets- og mediekompetanse (Informant 5). Dette kan tyde på at informanten ikke tenker over å være kildekritisk til nyheter på Facebook.

Informantene ble spurt om de lært om nyhets- og mediekompetanse på skolen, men ingen kunne huske å ha lært om det, men både sykepleierstudentene og mediestedentene nevner at de kanskje kan ha lært om det på videregående (Informant 1,2,3,4,5,6,7), og flere av mediestedentene presiserer at nyhets- og mediekompetanse er noe som man burde lære tidlig på skolen (Informant 5,6). I Medietilsynets (2017) undersøkelse er det 50 prosent som mener at det er tradisjonelle medier, som tv, radio og aviser sitt ansvar å øke befolkningens mediekompetanse og kildekritikk og 47 prosent svarer at det er skole/utdanning sitt ansvar. Denne undersøkelsen som er representativ for Norges populasjon, viser at både tradisjonelle medier og skolen må lære folk om mediekompetanse og kildekritikk. Informantene i min studie nevner at man burde lære om nyhets- og mediekompetanse tidlig på skolen og dette står i samsvar med at respondentene i undersøkelsen gjort av Medietilsynet, hvor 47 prosent av respondentene svarte at skole og utdanning hadde et veldig stort ansvar for å øke befolkningens mediekompetanse og kildekritikk. tillegg viser den amerikanske undersøkelsen «Powerful Voices for Kids» hvor barn i alderen 9-11 lærte om å være kritisk til nyheter, viser at barn blir mer kritisk til nyheter ved å gå i dybden på en nyhetsartikkel, og bruke interaktive medier for å hva nyheter har å si for samfunnet (Hobbs, 2010). Barna i undersøkelsen lærte blant annet at journalister skriver nyheter baser på informasjon de får fra andre, og at hva journalister skriver, kan påvirke våres meninger (Hobbs, 2010). Denne undersøkelsen viser hva barn kan lære hvis

de lærer om nyhets- og mediekompetanse i tidlig alder, og at både mediestudentene og sykepleierstudentene, kunne vært kritisk til nyheter fra de var 9 år.

Etter at informantene diskuterte nyhets- og mediekompetanse nevnte alle informantene at en ferdighet som var viktig for nyhets- og mediekompetanse var å være kritisk til nyhetene (Informant 1,2,3,4,5,6,7). Det var viktig å være kritisk til nyheter fordi «du må tenkte på hva som ligger bak det som blir skrevet og gitt ut» (Informant 7). Det virker som om informantene har en bedre forståelse av hva nyhets- og mediekompetanse er etter å ha diskutert det enn i begynnelsen av samtalen. Dette kan vise at det hjelper å snakke om nyhets- og mediekompetanse og at folk får en bedre forståelse av nyhets- og mediekompetanse ved å diskutere og stille spørsmål ved nyhets- og mediekompetanse

Både sykepleierstudentene og mediestudentene hadde problemer med å komme på eksempler på en gang de ikke hadde nyhets- og mediekompetanse, og det samme gjaldt for om informantene kunne huske et tilfelle der de hadde nyhets- og mediekompetanse. Tre av fire sykepleierstudenter sa at nyhets- og mediekompetanse ikke var noe de tenkte over når de leste nyheter (Informant 1,2,3). Den siste sykepleierstudenten var kritisk til nyheter og leste gjerne nyheter fra flere sider for å få en bedre oversikt over nyheten (Informant 4). Alle mediestudentene mente at nyhets- og mediekompetanse var noe de brukte når de leste nyheter (Informant 5,6,7)

5.14.1 Mediestudenter bruker nyhets- og mediekompetanse i hverdagen i større grad enn sykepleierstudenter

Avslutningsvis ble informantene spurt om: «med tanke på hva vi har snakket om i dag, føler du at nyhets- og mediekompetanse er noe som du bruker i hverdagen din?» Ingen av sykepleierstudentene (Informant 1,2,3,4) mener dette er noe de bruker i hverdagen og en av sykepleierstudentene sier «Jeg bare leser og tenker ikke noe mer over det. Men hvis det er noe som virkelig interesserer meg så kan jeg være litt mer kritisk, og sjekke kildene» (Informant 1). Alle mediestudentene mener at nyhets- og mediekompetanse er noe de bruker i hverdagen (Informant 5,6,7) og en av mediestudentene forklarer at hun leser nyheter fra anerkjente aviser, som NRK, og ikke nødvendigvis tror på alt som står skrevet i artiklene (Informant 5). Mediestudentene virker å ha en helhetlig bedre forståelse av nyheter, og er mer kritiske til nyheter, med tanke på at de selv mener nyhets- og mediekompetanse er noe de bruker i

hverdagen (Informant 5,6,7). Det er likevel en av sykepleierstudentene som viser stor grad av å ha høy nyhets- og mediekompetanse (Informant 4). Denne sykepleierstudenten gjorde en kritisk analyse av begge artiklene som var eksempler på falsk nyhet, og reflekterte over hva som var som gjorde at disse artiklene var falske, og hvordan man kunne se at artiklene var falske. Dette kan tyde på at mediestudenter er bedre til å skille mellom falske og ekte nyheter, enn sykepleierstudenter, fordi sykepleierstudentene selv mener at nyhets- og mediekompetanse er noe de ikke bruker i hverdagen.

Forskjellen mellom sykepleierstudentene og mediestudentene er at flertallet av sykepleierstudentene mener de ikke har nyhets- og mediekompetanse og alle mediestudentene mener de har nyhets- og mediekompetanse. Dette kan ha en sammenheng med at mediestudentene studere media og lærer om blant annet kildekritikk, mens sykepleierstudentene gjerne ikke lærer om dette når det gjelder deres studieretning. Mediestudentene og sykepleierstudentene kunne eksempel på et tilfelle der de hadde nyhets- og mediekompetanse, eller et eksempel der de ikke brukte nyhets- og mediekompetanse. Likevel poengterte at det å generelt være kritisk til nyhetene de leser, er noe mediestudentene tenker over når de leser nyheter. Mediestudentene viser at de hadde nyhets- og mediekompetanse ved at alle mediestudentene var kildekritiske til nyheter og at man ikke kan tro på at som står i nyhetene. Sykepleierstudentene har en viss grad av nyhets- og mediekompetanse fordi de også nevner kildekritikk, men likevel er ikke dette noe de fleste av sykepleierstudentene reflekterte over når de selv leser nyheter. Mediestudentene bruker altså nyhets- og mediekompetanse i større grad enn sykepleierstudenter fordi de er kritiske til nyheten de selv leser.

Kapittel 6. Konklusjon

Denne oppgaven har sett på hvordan hva nordmenn mener er forskjellen på ekte og falske nyheter, og hvordan ung og hvordan unge voksne med høy og lav nyhets- og mediekompetanse skiller mellom falske og ekte nyheter. Gjennom både spørreundersøkelse og semistrukturert intervju har jeg prøvd å gi et svar på dette i denne oppgaven. Dette er gjort ved å ta i bruk teori som støtter opp skillet mellom falske og ekte nyheter. Nyhets- og mediekompetanse anses som et virkemiddel for å bekjempe falske nyheter og om en person har høy eller lav nyhets- og mediekompetanse kan si noe om hvordan denne personen skiller mellom falske og ekte nyheter. Skillet mellom falske nyheter og journalistikk kan ofte være diffust, og derfor har det vært relevant å trekke inn journalistikkens grenser i denne oppgaven. I dette kapittelet diskuteres funnene fra analysen av spørreundersøkelsen og de semistrukturerte intervjuene.

6.1 Spørreundersøkelse

Den første problemstillingen var som følger: *Hvordan skiller nordmenn mellom falske og ekte nyheter?* Som et svar på dette har jeg ut ifra analysen funnet ut at Nordmenn bruker tre ord for å beskrive hva en falsk nyhet er: (1) manipulasjon, (2) løgn og (3) rykter. Disse ordene Nordmenn bruker for å forklare en falsk nyhet stemmer med hva Kalsnes (2017) blant annet mener at falske nyheter inneholder, nemlig manipulasjon og rykter. Nordmenn henviser også til Donald Trump når de forklarer hva en falsk nyhet er, og ofte blir dette forklart med at Donald Trump var den personen som «satt i gang» bruken av falske nyheter. Donald Trump tok i bruket begrepet «falske nyheter» under presidentvalget i 2016 da han brukte «falske nyheter» flere ganger for å forklare at han var uenig med artikler som var skrevet om han.

Nordmenns meninger angående hva en ekte nyhet er består av to ord som går igjen hos de fleste: (1) sannhet og (2) fakta. Ifølge nordmenn er en ekte nyhet noe som blir faktasjekket og som kan dokumenteres at de er sanne. Kovach og Rosenstiel (2010) forklarer at journalister sin oppgave er å fortelle sannheten. Nordmenn skiller altså mellom falske og ekte nyheter ved at falske nyheter består av manipulasjon, løgn og rykter, mens ekte nyheter består av sannhet og fakta.

6.2 Intervju

Den andre problemstillingen var: *Hvordan skiller unge voksne med lav nyhets- og mediekompetanse og unge voksne med høy nyhets- og mediekompetanse mellom falske og ekte nyheter?* Som et svar på dette trekker jeg først frem om mediestudentene og sykepleierstudentene selv mener om de bruker nyhets- og mediekompetanse i hverdagen. Deretter konkluderer jeg med hvordan disse skiller mellom falske og ekte nyheter, ved hjelp av hva mediestudentene og sykepleierstudentene mener kan gjøres for å unngå å bli misinformert av nyheter og hva som er journalistikk, og ikke journalistikk. Før intervjuene hadde jeg en forutsetning om at sykepleierstudenter hadde lav nyhets- og mediekompetanse og mediestudentene hadde høy nyhets- og mediekompetanse. Det stemmer til en viss grad.

Når det gjelder sykepleierstudentene og mediestudentenes egen erfaring med nyhets- og mediekompetanse i hverdagen er det tre av fire sykepleierstudenter som sier at de ikke bruker nyhets- og mediekompetanse når de leser nyheter, og det er heller ikke noe de tenker over å bruke i hverdagen. Dette viser at disse sykepleierstudentene har lav nyhets- og mediekompetanse fordi de ikke er kritisk til nyhetene de leser i hverdagen. Sykepleierstudenten som brukte nyhets- og mediekompetanse i hverdagen forklarte dette med at han var kritisk til kilder. Det er altså bare én sykepleierstudent som har høy nyhets- og mediekompetanse fordi han er kildekritisk. Kildekritikk er en av egenskapene for å kunne ha høy nyhets- og mediekompetanse (Tully, Vraga & Smithson, 2018).

Mediestudentene brukte også nyhets- og mediekompetanse i hverdagen, og var da kildekritiske, og leste gjerne nyheter på flere nyhetssider. Dette er noe som Medietilsynet (2019) nevner er viktig for å ha høy nyhetsforståelse, nemlig å sjekke forskjellige nyheter for å se om artikkelen stemmer. Gjennom sykepleierstudentenes og mediestudentenes egne erfaringer med bruken av nyhets- og mediekompetanse i hverdagen, tar flesteparten av sykepleierstudentene *ikke* i bruk nyhets- og mediekompetanse i deres nyhetshverdag, mens alle mediestudentene tar i bruk nyhets- og mediekompetanse. Dette kan ha en sammenheng over refleksjonene disse to gruppene gjorde om hvem sitt ansvar det er at man blir feilinformert av mediene.

Sykepleierstudentene og mediestudentene var uenig i hvem sitt ansvar det er når man blir feilinformert av mediene. De fleste sykepleierstudentene mente det var mediene sitt ansvar at

de var blitt feilinformert, mens mediestudentene mente det var journalistens, redaktøren og sitt eget sitt ansvar om man blir feilinformert av mediene. For å ikke bli feilinformert leser mediestudentene nyheter på forskjellige nyhetssider og er kritiske til nyheter de leser. En studie av Kahne og Boyne (2017) viste at unge voksne med høy mediekompetanse kan i større grad identifisere ekte nyheter, og luke nyheter med feilinformasjon, enn unge voksne med lav mediekompetanse. Mediestudentene i min undersøkelse sier at de leser nyheter på flere nyhetssider, og er kildekritisk til nyheter de leser. Sykepleierstudentene var mer usikre på når de hadde blitt feilinformert, og brukte derfor ikke bevisst noen tiltak for å bevisst hindre å bli feilinformert, men nevnte at kildekritikk kunne være en måte å ikke bli feilinformert på. Når det gjelder informantenes egen erfaring med falske nyheter var denne liten. Ingen av informantene visste om de kommet over en nyhetsartikkel som var falsk. For å unngå å bli lurt av falske nyheter nevnte både mediestudentene og sykepleierstudentene at kildekritikk var viktig og å lese nyheter på forskjellige sider. Disse to eksemplene går igjen flere steder både når det gjelder å være kildekritisk og for å unngå falske nyheter. Selv om sykepleierstudentene sier kildekritikk er en måte å unngå å bli lurt av falske nyheter, er det bare én sykepleierstudent som sier at han bruker kildekritikk i hverdagen.

Sykepleierstudentene mente at falske nyheter kunne være nyheter om kjendiser fordi dette var mindre relevant, og var laget for å underholde leserne, og ekte nyheter var større nyheter som naturkatastrofe. Her er det naturlig å trekke inn harde og myke nyheter, fordi harde nyheter er nyheter som blant annet reporterer om store hendelser, som en naturkatastrofe, og myke nyheter er underholdningsnyheter som kjendiser (Sjøvaag, 2015). Mediestudentene mente ekte nyheter var nyheter som inneholdt kilder som var blitt sjekket grundig og falske nyheter besto av faktafeil. En av mediestudentene trakk også inn borgerjournalistikk som eksempel på en falsk nyhet og denne mediestudenten mente borgerjournalistikk var med på å gjøre det vanskelig å skille mellom falske og ekte nyheter fordi nå kan hvem som helst konstruere nyheter. Borgerjournalistikken trenger ikke å følge samme retningslinjer som profesjonelle journalister (Rubin, Conroy og Chen 2015) og derfor kan det være vanskelig å luke ut falske nyheter fra de ekte nyhetene.

Artiklene om forbud mot utenlandske flagg på 17. mai og is med alkohol i var det bare én av informantene som hadde sett før, og det var en sykepleierstudent. Resten av informantene hadde ikke sett artiklene før, noe som ga et godt grunnlag for å diskutere artiklene. De fleste sykepleierstudentene trodde artiklene var ekte, og det var spesielt artikkelen om forbud mot

utenlandske flagg som sykepleierstudentene trodde var sann. Dette var fordi artikkelen refererte til blant annet politikere. Likevel var det én sykepleierstudent som var kritisk til begge artiklene. Denne sykepleierstudenten reflekterte over hvorfor artiklene var falske og hvordan man kunne se at artiklene er falske. Sykepleierstudenten viste stor grad av nyhets- og mediekompetanse fordi han viser at han klarer å analysere nyhetsinnhold og er kritisk til hvilke kilder som er blitt brukt (Tully, Vraga & Smithson, 2018). Mediestudentene sier at de kunne se at begge artiklene var falske på grunn av dårlig språkbruk, og at den ene artikkelen var fra en blogg, og den andre artikkelen var publisert på nettside Viralstarz.com. Nettsiden hvor artiklene er publisert på, har altså en betydning for om mediestudentene mener en artikkel er falske eller ekte. Ifølge Medietilsynet (2017) er det viktig å være kritisk til formatet til en nettside ved å være kritisk til layout og stavefeil. Både sykepleierstudentene og mediestudentene nevnte at man kunne se om en artikkel var falsk på hvilke kilder artikkelen har brukt. Likevel er det flesteparten av sykepleierstudentene som først trodde artiklene var ekte. Dette kan tyde på at sykepleierstudentene ikke brukte kildekritikk når de først leste nyhetene, men viser at de vet det er viktig å være kildekritisk for å se om en artikkel er falske eller ikke. Mediestudentene mente at ingen av artiklene var skrevet av journalister fordi en journalist ikke hadde skrevet en falsk nyhetsartikkel. I følge Kovach og Rosenstiel (2007) skal journalister skrive sannheten. Sykepleierstudentene mener artikkelen om is med alkohol ikke er skrevet av en journalist fordi det er lite kilder, men artikkelen om forbud mot utenlandsk flagg er skrevet av en journalist fordi artikkelen består av mer faginnhold enn artikkel om is med alkohol. Når det gjelder hvem som kvalifiserer til å være journalist verdsatte mediestudenter utdanning og vær varsom-plakaten, mens sykepleierstudentene ikke helt visste hva som kvalifiserte noen til å være journalist.

Når det gjelder hvordan mediestudentene og sykepleierstudentene skiller mellom falske og ekte nyheter, skille de mellom disse på ulike måte. Sykepleierstudentene seg imellom skiller også mellom falske og ekte nyheter på forskjellig måte. For en av sykepleierstudentene var falske nyheter kjendisnyheter og ekte nyheter var nyheter man vet har skjedd. En annen sykepleierstudent skiller mellom falske og ekte nyheter med at en falsk nyhet er nyheter som ikke får noe oppmerksomhet i mediene, og en ekte nyhet er synlig i mediene. En annen informant skiller mellom falske og ekte nyheter ved å sjekke fakta i en sak. Hvis det brukes fakta i en sak er det en ekte nyhet, og hvis ikke er det en falsk nyhet. Mediestudentene skiller mellom falske og ekte nyheter ved at falske nyheter består av ikke-fakta og ekte nyheter består av fakta.

Mediestudentene har gjennom analysen vist at de har høy nyhets- og mediekompetanse ved å blant annet være kritisk til nyheter. Sykepleierstudentene har lav nyhets- og mediekompetanse fordi de klarte i mindre grad å være kritiske til artiklene, men det var likevel en av sykepleierstudentene som viste stor grad av nyhets- og mediekompetanse, gjennom å vise til en kritisk analyse av artiklene brukt under intervjuet. Utgangspunktet for studien om at mediestudenter har høy nyhets- og mediekompetanse og sykepleierstudenter har lav nyhets- og mediekompetanse stemmer dermed til en viss grad. Unge voksne med høy nyhets- og mediekompetanse og unge voksne med lav nyhets- og mediekompetanse skiller mellom falske og ekte nyheter ved at unge voksne med høy nyhets- og mediekompetanse i større grad har en forståelse av hva falske nyheter består av. Unge voksne med høy nyhets- og mediekompetanse klarer å kritisk analyse nyhetsartikler som er falske ved å være kritiske til hvilke nettsider artiklene er publisert på og kildebruk og språkbruk.

6.1 Videre forskning

Denne studien har sett på både hvordan nordmenn skiller mellom falske og ekte nyheter, og hvordan unge voksne med høy og lav nyhets- og mediekompetanse skiller mellom falske nyheter. Dette har vært en studie som har vært relevant fordi det har vært lite forskning på hvordan spesielt på hvordan unge voksne skiller mellom falske og ekte nyheter i Norge.

Det hadde vært interessant å videre utvikle den andre problemstillingen «Hvordan skiller unge voksne med lav nyhets- og mediekompetanse og unge voksne med høy nyhets- og mediekompetanse mellom falske og ekte nyheter?» ved å ha et større utvalg av informanter, og et utvalg bestående av folk med forskjellig bakgrunn, som for eksempel unge voksne med ingen utdanning. Ved å ta med flere ulike grupper mennesker i samfunnet kan man få en større forståelse av hvordan unge voksne skiller mellom falske og ekte nyheter. I tillegg hadde det vært interessant hvis videre forskning løftet blikket mot de eldre for det viser seg at eldre sliter med å skille mellom falske og ekte nyheter på nett (Flash Eurobarometer 464, 2018). Ved å ta for seg den eldre generasjonen kan man forske på i hvilken grad de har nyhets- og mediekompetanse og hvilke ferdigheter de bruker for å lese nyheter.

Litteraturliste

Aalen, I. (2013) *En kort bok om sosiale medier*. Bergen: Fagbokforlaget.

Adams, D., & Hamm, M. (2001) *Literacy in a multimedia age*. Norwood, MA: ChristopherGordon Publishers.

Allan, S. (2007) Citizen journalism and the rise of «mass self-communication»: reporting the London bombings. *Global media journal*. 1(1) s. 2-20.

Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017) *Social Media and Fake News in the 2016 Election*. [Internett] Tilgjengelig fra: <https://web.stanford.edu/~gentzkow/research/fakenews.pdf> [Hentet:12.03.18]

Alvermann, D. E., Moon, J. S., & Hagood, M. C. (1999) *Popular culture in the classroom: Teaching and researching critical media literacy*. Newark, DE: International Reading Association.

Aufderheide, P. & Firestone, C. (1993) National leadership conference on media literacy. Conference report. Washington, DC: Aspen Institute

Ashley, S., Maksl, A. & Craft, S. (2013) Developing a News Media Literacy Scale. *Journalism & Mass Communication Educator*, 68(1), s.7-21.

Beckett, C. (2017) «Fake news»: the best thing that's happened to journalism. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://eprints.lse.ac.uk/76568/1/blogs.lse.ac.uk-Fake%20news%20the%20best%20thing%20thats%20happened%20to%20journalism.pdf> [Hentet: 14.05.2019]

Bergsaker, T., Karlsen M. og Bakken, J. (2018) *Innsikt: Løgnfabrikker laget Norges mest delte saker i Mai*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.faktisk.no/artikler/bA/lognfabrikker-laget-norges-mest-delte-saker-i-mai> [Hentet: 14.12.2018].

Beyerstein, L. (2014) Can news literacy grow up?. *Columbia Journalism Review*, 53(3), s.45-49.

Brown, J. A. (1998) Media literacy perspectives. *Journal of Communication*, 48(1), s.44–57

Bulger, M. & Davison, P. (2018) The Promises, Challenges, and Futures of Media Literacy. (2018). *Journal of Media Literacy Education*, 10(1). s.1-21

Carr, L. (1994). The strengths and weaknesses of quantitative and qualitative research: what method for nursing?. *Journal of Advanced Nursing*, 20(4), s.716-721.

Carlsen, H. (2019) EU-Velgere bombardert med falske nyheter før valget. *NRK* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/urix/eu-velgere-bombardert-med-falske-nyheter-for-valget-1.14559825> [Hentet:23.05.2019].

Carlson, M. og Lewis, S. (2015) *Boundaries of journalism*.

Edgerly, S. (2016) Seeking Out and Avoiding the News Media: Young Adults' Proposed Strategies for Obtaining Current Events Information. *Mass Communication and Society*, 20(3), s.358-377.

Eide, M. (2011) *Hva er journalistikk*. Oslo: Universitetsforl.

Erickson, P. I., & Kaplan, C. P. (2000) Maximizing qualitative responses about smoking in structured interviews. *Qualitative Health Research*, 10, 829-840.

European Commission (2018) *A multi-dimensional approach to disinformation*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation> [Hentet: 21.05.2019].

European Parliamentary Research Service (2019) *Polarisation and the use of technology in political campaigns and communication*. [Internett]. Tilgjengelig fra: [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU\(2019\)634_414](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU(2019)634_414) [Hentet:23.05.2019].

Faktisk.no (2019) *Nei, Olav Thon har ikke investert 850 millioner kroner i bitcoin-program*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.faktisk.no/faktasjekker/YAb/nei-olav-thon-har-ikke-investert-850-millioner-kroner-i-bitcoin-program> [Hentet: 19.05.2019]

Faktisk.no (2018) *Samarbeid med Facebook*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.faktisk.no/om-oss/facebook> [Hentet:21.05.2019]

Falske nyheter- et undervisningsopplegg (2018) *Medietilsynet*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.medietilsynet.no/barn-og-medier/falske-nyheter---kildekritikk-for-ungdom/> [Hentet: 09.05.2019]

Flash Eurobarometer 464: Fake news and disinformation online (2018) [Internett]. Tilgjengelig fra: http://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2183_464_ENG (Hentet 09.04.2018)

Fleming, J. (2013) Media Literacy, News Literacy, or News Appreciation? A Case Study of the News Literacy Program at Stony Brook University. *Journalism & Mass Communication Educator*, 69(2), s.146-165.

Fleming, J. (2014) "Media Literacy, News Literacy, or News Appreciation? A Case Study of the News Literacy Program at Stony Brook University." *Journalism and Mass Communication Educator* 69: 146-165

Figueira, Á. and Oliveira, L. (2017) The current state of fake news: challenges and opportunities. *Procedia Computer Science*, 121, s.817-825.

Gallagher, S.A. (2015) *Hvordan unge leser nyheter. Et sosiokulturelt perspektiv på nyhetsartikler og unges oppfatninger*. [Masteroppgave, Universitetet i Oslo]. Tilgjengelig fra: <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/49730/HannahMaster.pdf?sequence=1> [Hentet 08.09.2018].

Galtung, J. og Ruge, M. (1965) The Structure of Foreign News. *Journal of Peace Research*, 2(1), pp.64-90.

Gentikow, B. (2005) *Hvordan utforsker man medieerfaringer?*. Kristiansand: IJ forlaget.

Hardalov, M. Koychev, I. & Nakov, P. (2016) *In search of credible news* [Internett]. Tilgjengelig fra: https://www.researchgate.net/profile/Preslav_Nakov/publication/306260513_In_Search_of_Credible_News/links/59febf8ea6fdcca1f29c5ba8/In-Search-of-Credible-News.pdf [Hentet: 14.05.2019]

Hassan, N., Li, C. & Tremayne, M. (2015) *Detecting Check-worthy Factual Claims in Presidential Debates* [Internett]. Tilgjengelig fra: https://www.researchgate.net/publication/301800740_Detecting_Check-worthy_Factual_Claims_in_Presidential_Debates [Hentet:24.05.2019]

Hermida, A. (2015) Nothing but the truth: Redrafting the journalistic boundary of verification. I Carlson, M & Lewis S. (Red.), *Boundaries of journalism, professionalism, practices and participation* (s.37-51). New York: Routledge

Himma-Kadakas, M. (2017) Alternative facts and fake news entering journalistic content production cycle. *Cosmopolitan Civil Societies: An Interdisciplinary Journal*, 9(2), s.25-40.

Hobbs, R. (2010) News Literacy: What Works and What Doesn't. Paper presentation at the Association for Education in Journalism and Mass Communication (AEJMC) conference, Denver, Colorado, August 7, 2010

Hobbs, R., Donnelly, K., Friesem, J. & Moen, M. (2013) Learning to engage: how positive attitudes about the news, media literacy, and video production contribute to adolescent civic engagement. *Educational Media International*, 50(4), s.231-246.

Hobbs, R. & Frost, R. (2003) Measuring the acquisition of media-literacy skills. *Reading Research Quarterly*, 38(3), s.330-355.

Kaarbø, A. (2009) *Kombinerte metoder* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://static.sykepleien.no/sites/default/files/documents/forsknings/682150.pdf?c=1418121522> [Hentet: 14.05.2019]

- Kahne, J., & Boywer, B. (2017). Educating for democracy in a partisan age: Confronting challenges of motivated reasoning and misinformation. *American Educational Research Journal*, 54, s.3-34.
- Kershner, J.W. (2005) *The Elements of News Writing*. Boston, MA: Pearson Allyn and Bacon.
- Khaldarova, I. & Pantti, M. (2016) Fake News. *Journalism Practice*, 10(7), s.891-901.
- Klurfeld, J. & Scheinder, H. (2014) News literacy: teaching the internet generation to make reliable information choices. *Center for Effective Public Management at Brookings*, s.2-25
- Kleven, TA & Hjordemaal, F. Og Tveit K. (2002) *Innføring i pedagogisk forskningsmetode: en hjelp til kritisk tolking og vurdering*. Unipub forlag: Oslo
- Kovach, B, & Rosenstiel, T. (2007) are watchdogs an endangered species? *Columbia Journalism Review*, 40:1 s.50-53.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2012) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Lazer, D. Et al (2018) *The science of fake new* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://disruptor.es/wp-content/uploads/2018/03/US-2018-SCI-MAG-FAKE-NEWS-090318-1.pdf> [Hentet:14.05.2019].
- Lewis, J., & Jhally, S. (1998) The struggle over media literacy. *Journal of Communication*, 48(1), 109–120
- Livingstone, S., Papaioannou, T., Pérez, M. & Wijnen, C. (2012) Critical insights in European media literacy research and policy I: *Media studies* [Internett]. 3 (6). s. 2-12. Tilgjengelig fra: https://www.researchgate.net/publication/272162129_Critical_insights_in_European_media_literacy_research_and_policy_Editors'_Note [Hentet 21.11.2018].
- Malik, M., Cortesi, S. & Gasser, U. (2013) The Challenges of Defining 'News Literacy'. *SSRN Electronic Journal*.
- Martens, H. (2010) Evaluating media literacy education: Concepts, theories and future directions. *Journal of Media Literacy Education*, 2(1), s.1–22
- McKenzie, W. (2018) *Why We Need to Know the Difference Between Fake News and Real News* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.bushcenter.org/publications/articles/2018/02/why-we-need-to-know-the-difference-between-fake-news-and-real-news.html> [Hentet 05.11.2018].
- Medietilsynet (2019) *Falske nyheter- et undervisningsopplegg*. [Internett] Tilgjengelig fra: <https://www.medietilsynet.no/barn-og-medier/falske-nyheter---kildekritikk-for-ungdom/> [Hentet: 20.05.2019]

Medietilsynet (2019) Kritisk medieforståelse [Internett]. Tilgjengelig fra: https://www.medietilsynet.no/mediebildet/kritisk_medieforstaelse/#anchor_8136 [Hentet 29.05.2019]

Medietilsynet (2017) *Nytt samarbeid og kampanje sammen med Facebook og Faktisk om falske nyheter* [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://https://www.medietilsynet.no/om/aktuelt-2017/facebook-kampanje-om-falske-nyheter/> [Hentet 08.04.2019]

Messaris, P. (1994) *Visual "literacy" image, mind, and reality*. Boulder, CO: Westview Press

Mihailidis, P. & Viotty, S. (2017) Spreadable Spectacle in Digital Culture: Civic Expression, Fake News, and the Role of Media Literacies in "Post-Fact" Society. *American Behavioral Scientist*, 61(4),s.441-454.

Moe, H. & Sakariassen, H. (2018) *Bruksmønstre for digitale nyheter: Reuters digital news Report, Norge 2018* [Internett]. Tilgjengelig fra: http://www.frittord.no/images/uploads/files/Bruksmonstre_for_digitale_nyheter_2018.pdf [Hentet: 08.04.2019]

Moore, D. (2013) Bringing the world to school: Intergrating news and media literacy in elementary classrooms. *Journal of media literacy education* 5:1 326-336

Morozov, E. (2017) *Falske nyheter bør stoppes, men da må vi bryte Silicon Calleys monopol* [Internett] Tilgjengelig fra: <https://morgenbladet.no/aktuelt/2017/01/evgeny-morozov-om-falskenyheter/> [Hentet: 12.03.19]

Mosseri, A. 2017) *Working to stop misinformation and false news* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.facebook.com/facebookmedia/blog/working-to-stop-misinformation-and-false-news> [Hentet: 29.05.2019].

Nelson, J. & Taneja, H. (2018). The small, disloyal fake news audience: The role of audience availability in fake news consumption. *New Media & Society*, 20(10), s.3720-3737.

Norsk Medborgerpanel (2019) *Om panelet* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.uib.no/medborger/42770/om-panelet> [Hentet:29.05.2019]

Overland, J.A (2017) *Hva er falske nyheter?* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://ndla.no/subjects/subject:14/topic:1:79218/resource:1:178071> [Hentet: 25.05.2019]

Patton, M. (2015) *Qualitative research & evaluation methods*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.

Pennycook, G. Cannon, D. Rand, D. (2018) Prior Exposure Increases Perceived Accuracy of Fake News. *Journal of Experimental Psychology: General*. 147 (12) s. 1865–1880

Pike, D. (2013) *Media Literacy : Seeking Honesty, Independence, and Productivity in Today's Mass Messages*. New York: International Debate Education Association.

Potter, W. (2013) *Media literacy*. Los Angeles: SAGE.

Potter, W. James. (2004) *Theory Of Media Literacy: A Cognitive Approach*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.

Rafferty, C. S. (1999) Literacy in the information age. *Education Leadership*, 57(2), s.22–26.

Richardson, B. (2007) *The Process of Writing News: From Information to Story*. Boston, MA: Pearson.

Richardson, N. (2017) Fake News and Journalism Education. *Asia Pacific Media Educator*, 27(1), s.1-9.

Ripegut, H. (2013) Folk tror jeg er sånn stakk dum, bare en idiot, men det er jeg ikke. *Bergens tidende* [Internett]. Tilgjengelig fra: https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/m5dj4/--Folk-tror-jeg-er-sann-stokk-dum_-bare-en-idiot_-men-det-er-jeg-ikke [Hentet: 09.05.2019].

Robinson, S. (2010) Traditionalists vs. Convergents. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 16(1), s.125-143.

Robinson, S. & DeShano, C. (2011). 'Anyone can know': Citizen journalism and the interpretive community of the mainstream press. *Journalism: Theory, Practice & Criticism*, 12(8), s.963-982.

Rubin, V., Conroy, J. & Chen, Y. (2015) *Towards News Verification: Deception Detection Methods for News Discourse* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1077695815623399> [Hentet:23.05.2019]

Scharrer, E. (2007) *Closer than you think: Bridging the gap between media effects and cultural studies in media education theory and practice*. I A. Nowak, S. Abel, & K. Ross (Eds.), *Rethinking media education: Critical pedagogy and identity politics* (s. 17–35). Cresskill, NJ: Hampton Press

Sentio Research (2017) *Falske nyheter: En webundersøkelse utført av Sentio Research for Medietilsynet* [Internett]. Tilgjengelig fra: https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/2017/falske_nyheter_undersokelse_hovedfunn_med_bakgrunnsvariabler.pdf [Hentet: 14.05.2019]

Schudson M (2011) *The Sociology of News*. New York: W. W. Norton & Company

Sholle, D., & Denski, S. (1995) Critical media literacy: Reading, remapping, rewriting. In P.

Silverblatt, A. (2008) *Media literacy: Keys to interpreting media messages* (3.utg.). Westport, CT: Praeger

Silverblatt, A. (1995) *Media literacy: Keys to interpreting media messages*. Westport, CT: Praeger.

Silverblatt, A., Nagaraj, K.V., Kundu V. & Yadav, A. (1997) Media literacy: keys to interpreting media messages. *Digital international media literacy eBook project*. 1-18

Sissons, H. (2012) Journalism and public relations: A tale of two discourses. *Discourse & Communication*, 6(3), s.273-294.

Slettemås, D. & Kjørstad, I. (2016). *Nyheter i en digitalisert hverdag* [Internett]. Tilgjengelig fra: http://medienorge.uib.no/files/Eksterne_pub/2016_sifo_nyheter_digitalisert_hverdag.pdf [Hentet:21.05.2019]

Språkrådet (2017) *Årets ord 2017: falske nyheter*. [Internett] Tilgjengelig fra: <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt/2017/arets-ord-2017-falske-nyheter/> [Hentet:04.12.2018]

Sjøvaag, H. (2015) Hard news/soft news: The hierarchy of genres and the boundaries of the profession. I Carlson, M & Lewis S. (Red.), *Boundaries of journalism, professionalism, practices and participation* (s.101-118). New York: Routledge

Soll, J. (2016) *The long and brutal history of fake news* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.politico.com/magazine/story/2016/12/fake-news-history-long-violent-214535> [Hentet: 21.05.2019]

Sproull, N. (1988) *Handbook of research methods: A guide for practitioners and students in the social sciences*. Lanham, MD: Scarecrow Press.

Sundar, S. (2018) *There's a Psychological Reason for the Appeal of Fake News*. [Internett] The New Republic. Tilgjengelig fra: <https://newrepublic.com/article/139230/theres-psychological-reason-appeal-fake-news> [Hentet 30.09.2018].

Strömbäck, Jesper (2005) "In Search of a Standard: four models of democracy and their normative implications for journalism". *Journalism Studies* [Internett] 6(3), s. 331-345. Tilgjengelig fra: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14616700500131950?needAccess=true> [Hentet: 23.05.2019].

Tandoc, E. C., Lim, Z. W., & Ling, R. (2018). Defining "fake news." *Digital Journalism*, 6(2), 137–153.

Thommessen, L. Og Strønen, A. (2019) *NRK. Slik blir du bedre på kildekritikk* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/norge/slik-blir-du-bedre-pa-kildekritikk-1.14543740>[Hentet: 14.04.2019]

Tjora, A. (2018) *Viten skapt. Kvalitativ analyse og teoriutvikling*. Oslo: Cappelen Damm AS

Tong, J. (2015) "Chinese journalists' views of UGC producers and journalism: a case study of the boundary work of journalism", i *Asian Journal of Communication*, 25(6): s.600-616.

Torres, M. & Mercado, M. (2006) The Need for Critical Media Literacy In Teacher Education Core Curricula. *Educational Studies*, 39(3), pp.260-282.

Tully, M. & Vraga, E. (2018) A Mixed Methods Approach to Examining the Relationship Between News Media Literacy and Political Efficacy. *International Journal of Communication* 12(2018), s.766–787 [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/7467> [Hentet:23.05.2019].

Tully, M., Vraga, E. & Smithson, A. (2018) News media literacy, perceptions of bias, and interpretation of news. *Journalism*.

Ubiaga, A. og Ji, H. (2014) Tweet, but verify: epistemic study of information verification on Twitter. *Social Network Analysis and Mining*, 4(1)

Vraga, E. & Tully, M. (2016) Effective messaging to communicate news media literacy concepts to diverse publics. *Communication and the Public*, 1(3), s.305-322.

Vraga, E. & Tully, M. (2016). Effectiveness of a Non-Classroom News Media Literacy Intervention Among Different Undergraduate Populations. *Journalism & Mass Communication Educator*, 71(4), s.440-452.

Williams, R. (1976) *Keywords: A vocabulary of culture and society*. London: Fontana.

Wahl-Jorgensen, K. (2015) Resistent epistemologies of user-generated content?. I Carlson, M. & Lewis S. (Red.), *Boundaries of journalism, professionalism, practices and participation* (s.169-186). New York: Routledge

Zubiaga, A. & Ji, H. (2013) Tweet, but verify: epistemic study of information verification on Twitter. *Social Network Analysis and Mining*, 4(1).

Örnebring, H. (2013) Anything you can do, I can do better? Professional journalists on citizen journalism in six European countries. *International Communication Gazette*, 75(1), s.35-53.

Vedlegg

Vedlegg 1.

Nyhetskonsumering

- **Hvilke nyheter interesserer deg?**
- Oppfølgingsspørsmål: Hvorfor interesserer det deg/ hvorfor interesserer det deg ikke?
- **Hvor leser du nyheter? (papirutgave, nett, mobil)**
 - *Oppfølgingsspørsmål:*
 - Hvorfor bruker du mobil/nett til å lese nyheter?
 - Hvilke nyhetssider går du til for å få nyheter?
 - Hva er en typisk nyhetssak for deg?
- **Hva mener du en nyhet er?**
 - *Oppfølgingsspørsmål:*
 - Hva er ikke en nyhet?
 - Er alle nyhetssaker nyheter? (Kjendis, politikk)
 - Hvordan går du frem for å tenke hva en nyhet er?
- **Hva er grunnen til at du følger med på nyheter?**
 - *Oppfølgingsspørsmål:*
 - Hvilke nyheter er viktig for deg?
 - Er det en sak du føler du vet mye om?
 - Hvis du vil vite mer om en sak, hvordan går du frem for å få mer informasjon?

News Media literacy/ Medie-og nyhetskompetanse

- *Medie og nyhetskompetanse legger vekt på utviklingen av kunnskap, ferdigheter og følelse av kontroll over egne medievalg. Medie-og nyhetskompetanse handler altså om de nødvendige evnene som er relevante for å bli en kritisk nyhetsforbruker.*
- *Basert på forklaringen av medie og nyhetskompetanse ville du beskrevet deg selv som*
å ha medie- og nyhetskompetanse?
 - *Oppfølgingsspørsmål:*
 - Hvorfor? /Hvorfor ikke?
 - Har du noen ferdigheter som gjør at du har medie- og nyhetskompetanse?
 - Kan du forklare en gang du ikke mente at du hadde medie-og nyhetskompetanse?

- Kan du beskrive et tilfelle der du mente at du hadde medie-og nyhetskompetanse?
Og en gang du ikke følte det.
- **Hvilke ferdigheter mener du er viktig med tanke på ha medie-og nyhetskompetanse?**
- **Har du noen gang blitt feilinformert av nyheter? Hva gjorde du når du forsto at du hadde blitt feilinformert?**
- **Hvem sitt ansvar er det hvis du blir feilinformert?**
- **Hva gjør du for å ikke bli feilinformert?**
- **Har du lært om nyhetsferdigheter og forståelse av nyheter på skolen?**
 - **Oppfølgingsspørsmål:**
 - Hvilket trinn?
 - Hva lærte du?
 - Fikk du bedre nyhets-og mediekompetanse?

Kjennskap til falske nyheter

- **Hva er det første du tenker på når du hører ordet falske nyheter?**
- **Hva mener du er forskjellen på falske og ekte nyheter?**
 - *Oppfølgingsspørsmål:*
 - Hvorfor det?
 - Hva er det som gjør at du tenker det er forskjellig?
- **Hva mener du kjennetegner falske nyheter?**
 - *Oppfølgingsspørsmål:*
 - Hvordan er det forskjellig fra ekte nyheter?
- **Hvor går grensen mellom falske og ekte nyhet?**
- **Hvordan vet du at en nyhetsartikkel ikke er falsk? Hva gjør du for å finne ut av det?**

Erfaring med falske nyheter

- **hva er dine egne erfaringer med falske nyheter?**

Strategier for å møte falske nyheter

- **Har du sett noen eksempler på måter å hindre falske nyheter?**
- **Hva kan gjøres for å unngå å bli lurt av falske nyheter?**

Smirnoff is

- Her er en artikkel som jeg vil du skal lese gjennom, og mens du leser kan du tenke på 1.språkbruk, 2. kildebruk og 3.tema.

[gå ut av rommet og be de lese artikkelen. Gi di et ark til å kommentere artikkelen.

Kom tilbake etter 5 min]

- Forklare artikkelen. Faktisk.no. kjent eksempel på falske nyheter i Norge.
- **Har du sett denne artikkelen før?**
 - *Oppfølgingsspørsmål hvis ja:*
 - Visste du at dette var en falsk nyhet?
 - Ble du selv lurt?
- **Hva er det første du la merke til?**
- **Hva er det som skiller seg ut i denne artikkelen?**
- **Hva tenker du om språkbruket?**
- **Hvordan kan man se at dette er en falsk nyhet?**
 - *Oppfølgingsspørsmål:*
 - Hva er det som kjennetegner falske nyheter?
- **Tenker du dette er skrevet av en journalist? Hvorfor/hvorfor ikke?**
- **Denne artikkelen var jo den meste delte artikkelen i mai, Hvorfor tror du så mange delte den?**
 - *Oppfølgingsspørsmål:*
 - Hva er det som gjør den verdt å dele?

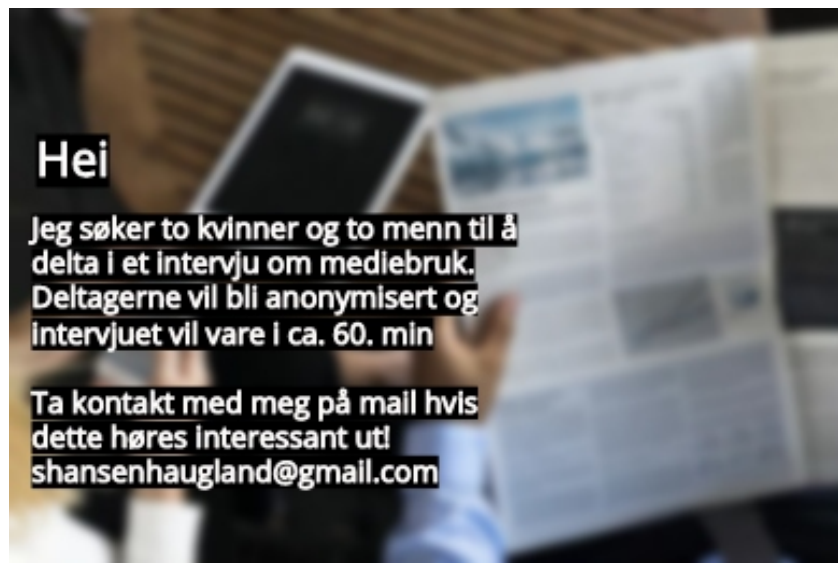
Journalistic boundary work

- **Kan denne artikkelen betegnes som journalistikk?**
 - *Oppfølgingsspørsmål:*
 - Hvordan kan man bestemme hva som er journalistikk?
 - Hvem kvalifiseres til å være journalist?
 - Kan hvem som helst skrive nyhetsartikler?
 - Hva er en nyhetsartikkel?
 - Er denne artikkelen en nyhetsartikkel?

Avslutning

Med tanke på hva vi har snakket om i dag, mener du at nyhets-og mediekompetanse er noe som du bruker i hverdagen din?

Vedlegg 2



Vedlegg 3

NSD sin vurdering

 Skriv ut

Prosjekttittel

Falske Nyheter

Referansennummer

588840

Registrert

23.10.2018 av Silje Hansen Haugland - Silje.Haugland@student.uib.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Bergen / Det samfunnsvitenskapelige fakultet / Institutt for informasjons- og medievitenskap

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Erik Knudsen, erik.knudsen@uib.no, tlf: 97676173

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student


silje hansen haugland, shansenhaugland@gmail.com, tlf: 47901622

Prosjektperiode

20.08.2018 - 04.06.2019

Status

15.01.2019 - Vurdert

 Chat med oss på hverdager fra 12-14

Vurdering (1)

15.01.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 15.1.2019, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 4.6.2019.


LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til andre uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

 Chat med oss på hverdager fra 12-14

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Lisa Lie Bjordal

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 4

Vil du delta i forskningsprosjekt om mediebruk?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å forske på hvordan unge voksne forholder seg til falske nyheter og ekte nyheter, samt hvordan folk bruker medier og hvilke tanker de gjør seg om mediebruk.

I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Jeg heter Silje Hansen Haugland og studerer master i medievitenskap ved Universitetet i Bergen. Sammen med min veileder, Erik Knudsen skal jeg utføre et forskningsprosjekt. Prosjektet handler om å få en bedre forståelse av falske nyheter, og hvordan unge voksne forholder seg til mediebruk.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Bergen

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta i dette forskingsprosjektet fordi jeg er interessert i å forske på hvordan unge voksne forholder seg til falske nyheter og mediebruken til unge voksne.

Deltagelsen består av til sammen 8 studenter, hvor av 4 er kvinner og 4 er menn. Dette er for å få en lik balanse mellom kjønn.

Hva innebærer det for deg å delta?

- *Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar i et intervju. Det vil ta deg ca. 60 min. Intervjuet vil blant annet bestå av spørsmål om falske nyheter og mediebruk. Dine svar fra intervjuet vil bli tatt opp med lydopptak og det vil også bli skrevet notater på pc under intervjuet.*

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn.. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- *Informasjonen om deg vil bli anonymisert slik at det ikke er mulig å gjenkjennes. Dette vil jeg gjøre ved å gi deg et annet navn, og ikke gi beskrivelser om utseende, eller annet som kan gjenkjennes.*
- *Opplysninger som vil bli brukt i dette forskningsprosjektet er kjønn, alder, studieretning, opplysninger om mediebruk og interesse for ulike medier og sjangre.*

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 4.juni og etter prosjektslutt vil datamaterialet som er samlet inn bli slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Jeg behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Bergen har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Erik Knudsen, Erik.Knudsen@uib.no veileder ved Universitetet i Bergen eller Silje Hansen Haugland, shansenhaugland@gmail.com
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Silje Hansen Haugland og Erik Knudsen (veileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet om mediebruk og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, *4.juni 2019*

(Signert av prosjektdeltaker, dato)